Всім
Дачникам
Садівникам
Городникам

Дім сад город

12

2003

З 12 по 15 січня 2004 року
запрошуємо на
виставку-ярмарок «Дім, сад, город–2004»

Юридичні консультації

Рубрику веде
І.Миронець,
канд. юр. наук

Право земельної спадщини

Моя мама пропрацювала 37 років на пошті (тобто в соцсфері), зараз вона на пенсії. У 1997 році місцевою радою було виділено всім працівникам соцсфери земельні ділянки розміром 2 га (за мінусом городів) для постійного користування.

У 2000 році мама отримує в спадок пай 9,59 га (наділені бабусі, яка працювала в колгоспі, потім пішла на пенсію).

У серпні цього року було дозволено передати ці земельні ділянки (2 га) в приватну власність. Але згодом мамі і ще кільком односельцям не дозволили приватизувати землю і повернули документи.

У сільраді нам конкретної відповіді не дали. Чому не можна людям, які тяжкою працею заробили оті 2 га землі, оформити як приватну власність, а потім передати у спадок дітям?

Голова сільради посилається на закон, який буцімто, нещодавно вийшов, і який не дозволяє приватизувати земельні ділянки постійного користування, якщо є пай 9,59 га. Але нам ніхто цього закону не показує. Пропонують звертатися до райкомітету земельних ресурсів, але там конкретної відповіді ніхто не дає. Що нам робити? Поясність, будь ласка, чи можна мамі приватизувати 2 га?

Допоможіть нам, будь ласка!

Світлана Герасимчук,
с. Мальське,
Синельниківський р-н, Дніпропетровська обл.

Законом України від 15 травня 2003 р. "Про особисте селянське господарство" визначено правове положення особистого селянського господарства.

Для ведення особистого селянського господарства громадянам, незалежно від соціальної групи, надається земельна ділянка із земель державної або комунальної власності в розмірі не більше 2 га.

Розмір вказаної земельної ділянки може бути збільшений у разі отримання в натурі (на місцевості) земельної частки (паю) або її спадкування членами особистого селянського господарства.

Громадяни України, в тому числі і працівники та пенсіонери соціальної сфери, які реалізували своє право на безоплатну приватизацію земельної ділянки для ведення особистого підсобного господарства в розмірі менше 2 га мають право на збільшення земельної ділянки, але вона не може перевищувати 2 га (ст. 5 закону "Про особисте селянське господарство").

Отже, Ваша мама може розширити свою земельну ділянку для ведення підсобного господарства до 2 гектарів, перейшовши на положення особистого селянського господарства.

Отриманий спадок у розмірі 9,59 га є її власністю і на одержання земельної ділянки для ведення особистого селянського господарства не впливає.

Право спадкодавця

Моя мама жила з братом, інвалідом першої групи. Є ще брат, також інвалід. Разом з братом я доглядала маму 6 років. Заповіт оформлено на мене.

Коли мама померла, я оформила брата до будинку людей похилого віку.

Отже, чи буде ділитися будинок і на братів, і як?

М. Круць,
Харківщина

Спадкодавець має право заповідати своє майно на випадок смерті будь-якому громадянину незалежно від того, перебуває він у родинних стосунках з ним чи ні. Тобто заповідач може обійти в заповіті навіть спадкоємців за законом (ст. 534 Цивільного кодексу України). Разом з тим, згідно з ст. 535 Цивільного кодексу України, незалежно від змісту заповіту неповнолітні або непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатна дружина, батьки й утриманці померлого, а також інваліди успадковують не менше двох третин тієї частки, яка належала б кожному з них за спадкування за законом.

Отже, за спадкування за законом Ви разом з братами одержали б відповідні рівні частки в спадковому майні.

У зв'язку із заповітом Ваші брати також будуть брати участь у спадкуванні майна матері. Але кожний з них одержить лише дві третини тієї частки, яку одержав би за спадкування за законом.

Вам необхідно звернутися до нотаріальної контори за місцем розташування спадкового майна для конкретного розв'язання цього питання.

Коли місце проживання значення не має

Після закінчення сільськогосподарського технікуму в 1991 р. я працювала у колгоспі "Дружба", що на Львівщині, агрономом із захисту рослин. З 1992 по 1995 р. перебувала в декретній відпустці. Коли в цьому господарстві розпайовували землю, до списків мене не внесли, мотивуючи це тим, що я не проживала в цьому селі. Розпаювання землі у господарстві відбулося в 1994 році.

У 1995 р. звільнилася за власним бажанням, бо проживаю на відстані 40 км від місця роботи. Чи маю я право на земельну частку за місцем свого проживання і куди мені звернутися?

Сподіваюся на вашу допомогу.

Д. Витрикуш,
Львівщина

Право на земельну частку (пай) у сільськогосподарському підприємстві виникає з часу передачі земель у колективну власність цього підприємства, що засвідчується Державним актом на право колективної власності на землю.

До Державного акта додається список осіб, що на час видачі цього акта були членами господарства, а також пенсіонерів, що працювали в ньому і на час видачі Державного акта перебували членами цього господарства.

Список складався самим підприємством, розглядався і затверджувався загальними зборами членів підприємства і підписувався головою місцевої ради та головою колективного сільськогосподарського підприємства.

Якщо розпаювання земель у господарстві здійснювалося у 1994 році, а Ви в цей час перебували членом господарства, то Вас мали внести до списку, а, отже, й видати сертифікат на право на земельну частку (пай).

Місце проживання тут значення не має.

Членство в господарстві на час одержання ним (господарством) Державного акта на право колективної власності на землю є основною умовою виникнення права на земельну частку (пай).

Для розв'язання цього питання Вам необхідно звернутися до керівництва сільськогосподарського підприємства, де Ви працювали, або до новоствореного на його базі підприємства.

Що нам належить?

Мені 55 років, чоловікові — 58. Усе життя прожили з мамою, номер хати (колгоспний) записаний на маму. Тепер будівлі і землю вона приватизувала на себе. Нам з чоловіком не дає землі, замикає хату, не пускає нас до неї.

Як ми з чоловіком поженилися, батька вже не було. Будівлі, які були зведені батьком, ми ще добудовували, перекривали дах, переробляли. За ці всі роки мати не дала нам ні копійки.

Я хвора, хочеться дуже спокою, невже на старість йти нам під окіп доживати віку?

Мама оформила заповіт на дочку, яка живе в своїй хаті в іншому селі. Поясніть нам, будь ласка, якщо я подам до суду, чи припаде моїй сім'ї хоч одна кімнатка?

О. П.
Хмельниччина

Кожний дієздатний громадянин може за життя визначити долю свого майна на випадок смерті. Таке розпорядження називають заповітом. Заповіт повинен бути складений у письмовій формі. Власноручно підписаний та нотаріально посвідчений. Заповіт може бути складений на все майно чи на його частину, одному або декільком особам, як тим, що входять до кола спадкоємців за законом, так і тим, що до нього не входять, а також державі чи державним, кооперативним, громадським організаціям (ст. 534 Цивільного кодексу України).

Отже, заповідач може обійти в заповіті спадкоємців за законом.

Разом з тим в інтересах неповнолітніх і непрацездатних дітей спадкоємця (в тому числі усиновлених) та інших непрацездатних спадкоємців першої черги закон обмежує свободу заповітного розпорядження.

Так, неповнолітні (до 18 років) або непрацездатні діти спадкодавця, а також непрацездатна дружина, батьки та утриманці померлого успадковують, незалежно від змісту заповіту, не менше двох третин частки, яка належала б кожному з них за спадкування за законом (ст. 535 Цивільного кодексу України).

Таким чином, незалежно від змісту заповіту Ви, як дочка заповідача, маєте право одержати із заповіданого майна дві третини тієї частки, яку Ви одержали б за спадкування за законом.

Закон Вам гарантує вказану частку в заповіданому майні.

Високий урожай капусти – не проблема

В Україні, особливо на Поліссі та в Лісостепу, кожен, хто має земельну ділянку, поряд із картоплею саджає капусту. Ця культура дуже врожайна, та, на жаль, мені часто доводилося бачити і чути, як замість високих врожаїв городники отримують мізерні, та і якість головок не завжди належна.

Коли я реалізовував на ринку надлишки капусти, то багатьох дивували як самі головки, так і їхня якість, адже під Новий рік вони були мов щойно з грядки. Врожайність капусти у мене сягала тонни з сотки, і це без поливу (єдиний полив — 1 л води під час висаджування розсади).

Дуже багато людей цікавляться агротехнікою, сортиментом та захистом капусти від шкідників і хвороб.

Останнім часом з'явилося безліч сортів та гібридів, і майже всі вони придатні для вирощування на невеликих ділянках, а от інформація, яка є в спеціальній літературі та в періодичних виданнях, зорієнтована переважно на великі фермерські чи колективні господарства. Але ж агротехніка на невеликих ділянках і на великій площі дуже різниться. Саме тому „Дім, сад, город" став справжнім невичерпним джерелом знань та обміну досвідом городників-аматорів.

Капуста — дуже вибаглива до вологості й родючості грунту рослина. Бажано розміщувати її на ділянках з суглинковим типом грунту і в низинній частині городу. До того ж капуста виносить з грунту багато поживних речовин, тому цю ділянку потрібно ретельно удобрювати. Вносити поживні речовини під неї краще локальним методом, це набагато економніше та ефективніше. Також для капусти важлива кислотність грунтового розчину. В домашніх умовах pH грунту можна перевірити лакмусовим папірцем. І якщо він нижчий 5,8, бажано грунт провапнувати. Дози вапна дуже різняться — від 20 до 40 кг залежно від типу грунту і його кислотності. Чим нижчий pH, тим більше потрібно вапнувати грунт. Безпечніший засіб, та ще й додаткова поживна речовина — попіл озимих. Вносити його потрібно локально (під корінь по 1—2 склянки).

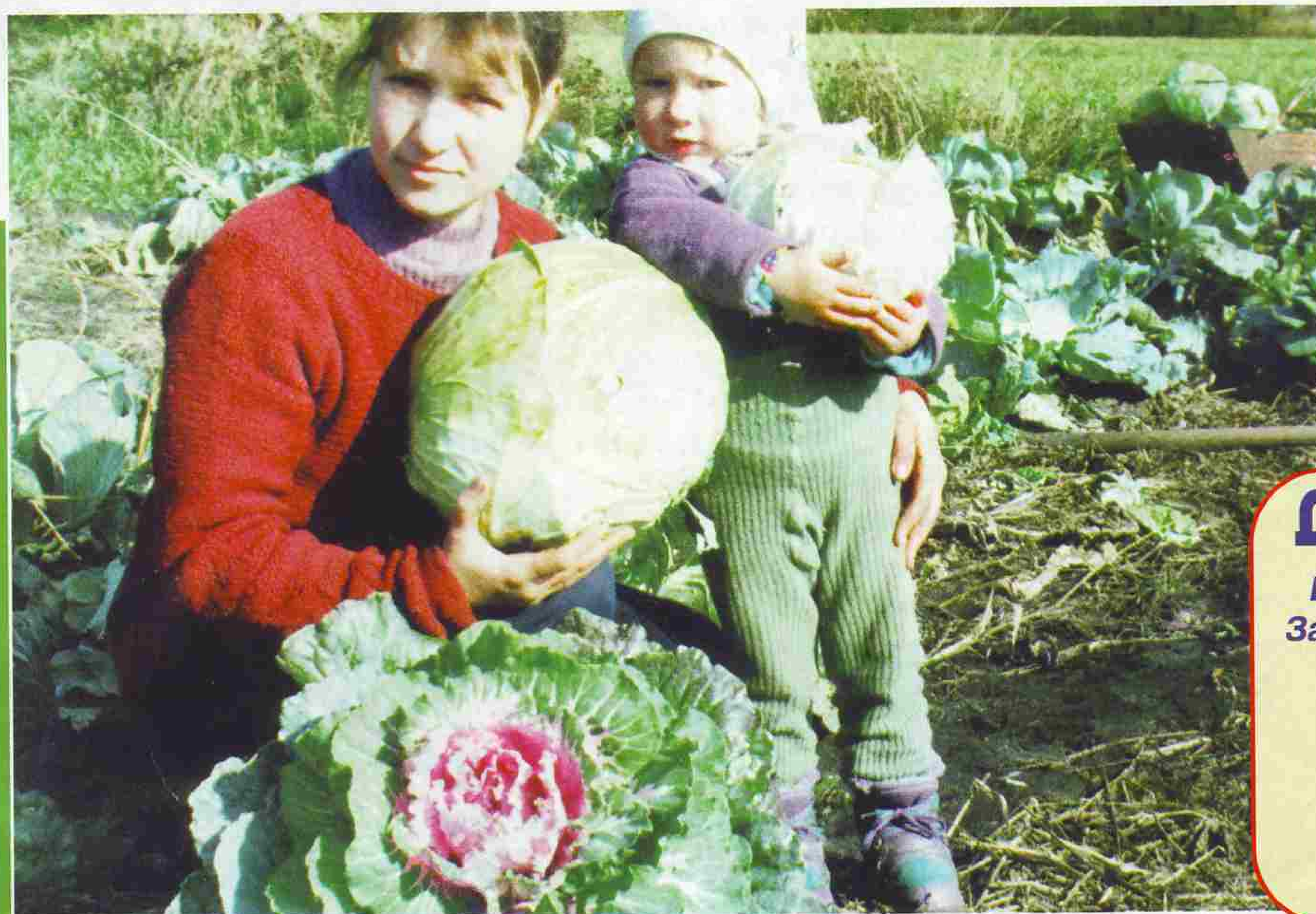
Добрива я вношу так: у шаховому порядку кладу на місце майбутньої рослини до 1 л перегною, 1—1,5 склянки попелу та 1 столову ложку нітроамофоски. Потім усе старанно перемішую з грунтом і висаджую розсаду. Схема садіння 50 × 50 см для сортів з меншими головками і 60 × 60 — з більшими, при цьому формується рівносторонній трикутник, і рослини максимально використовують сонячне світло, підвищується врожайність.

Розсаду вирощую в холодному парнику, висіваю насіння приблизно в середині квітня, замочивши його перед цим у гумісолі чи в біоглобіні. Під час вирощування розсади бажано її не загущувати, щоб була міцною і під час висаджування можна було брати з грудкою землі, мінімально травмуючи коріння. Висаджувати розсаду потрібно своєчасно, для пізніх сортів — з 25 травня по 15 червня, залежно від регіону та вегетаційного періоду конкретного сорту. Розсада повинна бути здорова і мати вік 30—45 днів. Садити бажано увечері чи перед дощем. Під час висаджування розсади я кладу в лунку трохи боверину (препарат на основі грибків, згубних для шкідників) проти ведмедки, поливаю водою (1 л), потім лунку мульчую сухим грунтом і притіняю рослину тонким шаром соломи, доки вона не приживиться.

Пізніше розсаду мульчую старою солом'яною січкою, щоб запобігти втраті вологи, а також аби постійно не руйнувати кірку після дощу, бо це негативно впливає на грунт. Часті обробітки грунту руйнують його структуру, знижується вміст гумусу та кількість корисних мікроорганізмів, перегрівається прикоренева зона.

Безрозсадна культура капусти на присадибній ділянці, на мою думку, не заслуговує не увагу, бо сходи дуже легко забиваються бур'янами, дощем, пошкоджуються шкідниками, майже неможливо зруйнувати кірку, не пошкодивши сходи, до того ж потрібно постійно поливати. На все це витрачається багато часу і сил, та ще й за невчасного обробітку вся розсада може загинути або стати слабкою і дати низький урожай. Тому краще вирощувати її в холодному парнику, на щедро удобреній ділянці.

Якщо є можливість поливати капусту, тоді її можна висаджувати у грядки шириною 1 м, у два ряди і в шаховому порядку, при цьому з усіх боків нагортається бурт землі висотою 20—30 см. Тоді легко буде поливати: вкинув шланг у грядку — і нехай

Дім • сад • город • 12

Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець – КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України, серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.

набирається вода. Дощова вода теж ефективніше використовується. Поливати краще регулярно, щоб не розтріскувалися головки. Рослини, привчені до регулярного поливу, навіть під час затяжних осінніх дощів не розтріскуються. За місяць до збирання поливи припиняють.

Гербіцидами під час вирощування капусти на присадибних ділянках краще не користуватися: вони негативно впливають на грунт, гинуть мікроорганізми і дощові черв'яки, які формують родючий шар грунту та перетворюють органіку і мінеральні речовини у доступну для рослин форму.

Крім основного внесення добрив, бажано робити ще й підживлення. Під корінь я не підживлюю, лише зрідка — розчином гумату та БМ-екстрактом. Основні підживлення роблю позакоренево. Це дуже просто, ефективніше, економніше, та ще й займає мінімум часу.

Під час позакореневого підживлення готую бакові суміші: гумісол або еколист, стимулятор росту емістим (івін), стимулятор захисних сил рослини — імуноцитофіт. Добре зарекомендував себе на моєму городі біоглобін — препарат нового покоління зі 100%-ним натуральним вмістом.

Біоглобін надходить до рослини в готовій амінокислотній формі і відразу прискорює процес ділення клітин, даючи їм для цього готові матеріали та енергію. Також він діє і як стимулятор захисних сил рослин. Я використовував його під час замочування насіння, висаджування розсади, у фазі зав'язування головок та під час нагромадження їхньої маси.

Робити позакореневе підживлення бажано при температурі 18—250°С і високій вологості повітря. І, що дуже важливо, можна швидко доставити недостаючі мікро- та макроелементи до рослини. Поживні речовини з кореневих підживлень починають надходити в листя для переробки на цукор, крохмаль та жири тільки через два тижні, а з позакореневих — через годину. Препарати з високим вмістом азоту використовують у першій половині вегетації до початку нагромадження маси головок, а в другій — з низьким вмістом азоту й високим фосфору та калію.

Також різко підвищує родючість грунту та врожай використання біогумусу — продукту переробки каліфорнійського черв'яка. Біогумус можна отримувати й самому через вермикультивування каліфорнійського черв'яка. А можна замість нього розвести на своїй ділянці дощових черв'яків. Вони збагачують грунт гуматами, роблять його водо- та повітропроникним (структурним). Живляться черв'яки грунтовою мікрофлорою та мікрофауною, нерідко патогенною, при цьому заселяють грунт дуже корисною мікрофлорою, яка містить стимулятори росту, вітаміни, антибіотики, інші біологічно активні речовини, які знезаражують патогенну мікрофлору.

Для боротьби з хворобами можна використовувати фунгіциди — ридоміл, акробат та інші. Можна також застосовувати розчин препарату Байкал ЭМ 5. Кращі результати дає комплекс заходів для боротьби з хворобами (це різні препарати захисної дії і препарати та заходи для зміцнення опірних функцій рослини), адже хвороба розвивається в першу чергу на ослаблених та пригнічених рослинах. Також бажано дотримуватися сівозміни і висаджувати капусту після огірків та пасльонових. Для цього низинну частину ділянки потрібно розділити вздовж на 3—4 частини і вирощувати там вологолюбні рослини, крім родини хрестоцвітих, і міняти їх місцями.

З шкідниками — совкою, попелицею, капустяною міллю, мухою та біланом потрібно боротися своєчасно і до того, як вони встигли поселитися, бо потім може бути пізно і головки будуть непридатні для зимового зберігання.

Для кращого дозрівання капусту витримують на качані до початку морозів, потім збирають урожай або викопують разом з грудкою землі, обірвавши при цьому бокові листки.

Головна причина загнивання головок капусти під час зберігання — це порушення правил температурного режиму та вологості повітря. А також відсутність обробки від шкідників чи запізнення з цією операцією. Крім того, негативно впливає на лежкість вирощування капусти при підвищених дозах азотних добрив. Зберігав я капусту по-різному, зокрема в поліетиленових мішках, і зробив деякі висновки. Капусту перед закладанням у мішки потрібно тримати у погребі, доки не зрівняється з температурою повітря, а потім загорнути кожну головку в папір. Непогано зберігається вона з качаном і невеликою грудкою землі, але займає більше місця. Найкраща температура для зберігання 0—1°С.

З-поміж гібридів зарубіжної селекції мені сподобався Леннокс F_1, та все ж краще садити нові українські сорти. По-перше, вони набагато дешевше коштують. По-друге, смакові якості наших сортів дуже високі. Найкраще себе показали такі українські сорти: Ярославна, Яна, Українська осінь. Ярославна дала найвищий урожай, а деякі головки важили аж 8 кг.

Отож підтримуйте вітчизняного товаровиробника — купуйте українське!

О.А. Іллющенко,
а/с 61,
м. Прилуки, 17500

Ніжинські огірки: минуле,

Перспективний сорт Ніжинського сортотипу Надія
Фото А. Маленка

З давніх-давен Ніжинщина славилася своїми огірками. Коли їх почали вирощувати тут, звідки і які вихідні форми потрапили на наші землі — історія замовчує, принаймні, нам такі дані невідомі. На цій території навіть назва діалектна сформувалася — "гурок".

"У другій половині XVIII ст. промислом ставало городництво. З 1763 року населення міста Ніжина, а згодом і сіл почало сіяти огірки сорту, створеного шляхом народної селекції", — читаємо у довіднику "Історія міст і сіл УРСР. Чернігівська область." Наголошуємо: в ті часи виробництво і переробка були поставлені на промислову основу. Ніжинський сорт уже був відселекціонований. Не виключено, що задовго до того солоні огірки вивозилися ніжинськими купцями на ринки України та інших держав. А вже в 50-х роках XIX ст. вони були другим за значимістю після папушного тютюну "експортним" товаром. У цей час тільки в Москву з Ніжина відправляли тисячі бочечок пікуля, оцетових, водянки. Особливо славилися пікулі й водянка. Їх також возили на продаж у Константинополь, в Німеччину, Австро-Угорщину і навіть у Китай. Великий інтерес тоді викликали маленькі бочечки: по 60 огірків у кожній, — повідомляють дослідники грецької общини міста Ніжина В. Шуст та Л. Солошенко. Причому, як зазначають автори, купці разом з місцевими жителями налагоджували виробництво огірків.

Ніжинські огірки завжди були в пошані не тільки серед простого люду, а й у можновладців. Так, за переказами, прийшлися вони до смаку імператриці Катерині II. У недалекому минулому їх поставляли в Кремль. Ці розповіді настільки оповиті домислами, що ставали схожими на легенди і вже важко було визначити, де істина і чи було так насправді.

Вважалося, що справжні солоні Ніжинські огірки можна одержати з використанням тільки ніжинської води: її везли в далекі краї разом з плодами або ж переробляли огірки на місці.

Спосіб засолювання, рецептуру спецій вважали таємницею і ревно оберігали. Проте в кожній оселі були свої секрети переробки огірків, хоча сорт був настільки пластичним, що соління вдавалося за будь-яких нюансів. І. П. Падалко у 1929 р. наводить такий перелік прянощів: кріп, червоний стручковий гіркий перець, хрін, естрогон, часник, листки вишні та чорної смородини, селера, листки дуба і корінь петрушки. До речі, в колишньому СРСР був один сорт естрогону — Грибовський (селекції ВНДІСНОК) і районувався він тільки в Чернігівській області — виробництво потребувало нетрадиційних для зони прянощів.

Розповіді людей, які були причетними до огіркової справи, та власний досвід і спостереження дають підстави стверджувати, що до огірків на Ніжинщині ставилися з особливою шаною і повагою. І не мало значення, чи це в колгоспі, чи на власному городі.

Ще років 30 тому огірки сіяли "кубахами". Тоді в кожну ямку корзинами носили перегній, руками змішували з грунтом, розпушували, розкладали насіння й руками загортали. Це робилося з великою любов'ю і було схоже швидше на ритуальне дійство. Коли почали сіяти сівалками, ставлення до рослини не змінилося: сходи настільки дбайливо прополювали, розпушували навколо них грунт, що був він немов пух. А якщо ненароком рослинку виривали чи зрізували, або були просіви чи вимокання — відразу ж підсівали або підсаджували, так само і з кулісами (кукурудзою), аби мікроклімат не порушувався.

І.П. Падалко зазначав, що насіння має бути 2—4-річним, а кращими угіддями для вирощування Ніжинських огірків вважалися долини в заболочених заплавах річки Остер, що протікає через місто і район, а вирощені на родючих грунтах огірки виявлялися нестійкими в засолі і часто вже через 2—3 місяці зберігання ставали пустотілими ("хлопавками"). Одним словом, ділянки під огірок відводили найкращі, їх щедро удобрювали і добре доглядали.

Вибирали огірки обережно, огудину не "колошматили" й не толочили. Тому й родили огірки рясно і щедро аж до Покрови. А осінні вони тверді і колір у них темніший.

Переробкою огірків у регіоні займався Ніжинський засолзавод, який виріс у консервний комбінат із кількома філіалами та заготівельними пунктами. Це підприємство багате традиціями, славне своїми людьми. Нині воно реорганізоване у ЗАТ АПК "Полісся" і знову нарощує обсяги виробництва.

У перші роки засолзавод виробляв лише солоні огірки, які користувалися попитом і в нашій державі, й за кордоном. Загальний обсяг виробництва тоді становив близько 200 вагонів.

Після визволення Ніжинщини від німецьких загарбників огіркове виробництво і завод почали відновлюватися. Вже 8 серпня 1944 р. на заводі було виготовлено 3500 т маринованих і солоних огірків, у 1945-му — 1834 т, а в 1949 р. — 3114 т.

У подальші роки кількість виробленої продукції зростала, максимально переробляли понад 12 тис.

сьогодення, майбутнє

тонн огірків. Продукція поставлялася у 22 країни світу, не тільки європейські, а й у Монголію, Японію, країни Африки.

На кілька кілометрів розтягувалися черги з машин, що везли з господарств огірки. Часто на вечір в дорогу не вирушали, аби ніч не змарнувати, а везли під ранок. Ретельно сортували плоди за розміром, щоб не повертали.

Така була панорама подій Ніжинської огіркової зони (сюди належали також прилеглі райони). Яка ж ситуація тепер? АПК "Полісся" випускає широкий асортимент продукції, є серед них місце й огіркам. Але в банки потрапляють плоди сортів зарубіжної селекції. Вітчизняні сорти не задовольняють переробників урожайністю й зовнішнім виглядом. А смакові якості в умовах ринку, мабуть, відходять на другий план. У цих реаліях сьогодення місця власне Ніжинському огірку немає.

Але сорт живе, і не тільки в колекціях науковців. Коли наприкінці 80-х років минулого століття панувала епіфітотія пероноспорозу, аби врятувати сорт, розробляли заходи боротьби з хворобою за допомогою хімічних та біологічних засобів захисту рослин. Цим вдалося до певної міри зберегти й підтримати сорт, одержувати насіння, але в цілому проблема не була вирішена, особливо в домашніх умовах. Залишалося сподіватися, що з часом сорт набуде відносного імунітету до хвороби, що зрештою й відмічаємо нині: він здатний давати врожай, хоч і невеликий, але ж смак Ніжинського огірка неперевершений!

Відрадно, що цей сорт не зійшов з овочевої арени, його насіння нині користується попитом і насіннєві господарства почали розширювати площі під ним. Однак, згідно з чинним законодавством, аби на законних підставах займатися насінництвом, необхідно, щоб сорт був внесений до Реєстру сортів рослин України, а виробник зареєструвався підтримувачем сорту.

Сортозаміна — шлях розумний і доцільний. Його практикували й нині практикують. Але нові сорти не завжди еквівалентні, зокрема, за смаковими якостями. Щоправда, багато вітчизняних сортів і гібридів мають високі показники врожайності та смаку свіжих і перероблених плодів. Зберегти справжній Ніжинський огірок варто не тільки для історії, а й для споживання. А єдиний реальний шлях досягнення цього — селекція. Створення сортів і гібридів огірка Ніжинського сортотипу: високоврожайних, з високими смаковими якостями, і, найголовніше, стійких до хвороб (пероноспороз — перший у списку) — таке завдання стоїть перед науковцями станції. Створено ряд форм, які проходять на станції випробування. Зараз можна говорити про відносну стійкість їх до хвороби. Вони більш ранні, ніж батьківський сорт, і встигають до масового поширення пероноспорозу віддати пристойний урожай, але потребують високого агрофону.

До речі, цей напрямок не є піонерським. Ще наприкінці 20-х — на початку 30-х років минулого століття на Українській зональній станції овочевого господарства, в яку була реорганізована Носівська сільськогосподарська дослідна станція (існує нині неподалік від Ніжина), поставлено було завдання: створити не тільки "споживчі" сорти огірка, а головним чином призначені для засолювання саме в цьому регіоні. Вимоги до сортів: добрі засолювальні якості (смак, висока щільність і хрусткість, стійкість у засолі), привабливий вигляд, великий вихід кондиційної продукції, а, враховуючи вивезення її за кордон (так і називали — "експортний засол"), увагу мали звертати на вишуканість зовнішнього вигляду і на збільшення виходу дрібних фракцій огірка (пікулів та корнішонів).

Кращі лінії одержували шляхом добору з місцевої популяції і, що на наш погляд цікаво, був створений японо-ніжинський гібрид № 533. Він мав високу врожайність, більш видовжений і округлий у поперечному розрізі плід, але поступався за смаковими якостями. Для надання стійкості до пероноспорозу широко залучали в селекційний процес китайські, японські та вітчизняні сорти далекосхідної селекції. Очевидно, той гібрид міг бути стійким до хвороби, але така проблема на той час ще не стояла.

Ось так переплелося минуле, сьогодення і обриси майбутнього в історії одного сорту. Звичайно, ми свідомі того, що сорт огірка Ніжинський місцевий далеко не комерційний і на даному відрізку часу радити його можна лише "для душі". Оскільки колись він мав світове визнання, був і залишається гордістю не тільки Ніжинщини, а й усієї нації, ми вважали за доцільне нагадати про нього.

М.П. Петренко, *наук. співроб.,*
О. В. Позняк, *мол. наук. співроб.,*
Дослідна станція "Маяк" ІОБ УААН, Чернігівська обл.

Трава з ароматом суниці

Серед різноманіття пряносмакових рослин, які з успіхом можна вирощувати в Україні, заслуговує на увагу рослина з родини айстрових — цефалофора ароматна. Це однорічник висотою близько півметра. Стебла прямі, дуже розгалужені майже від основи. Гілкування залежить від площі живлення, догляду: за сприятливих умов рослини розростаються і зовні нагадують кулі, а вирощені в загущених посівах менше гілкуються. Кожна гілочка закінчується головчастим суцвіттям. На перший погляд воно нагадує квітку ромашки без пелюсток — тільки жовта кулька діаметром 8—9 мм. Листки чергові, ланцетні, цілокраї або розріджено-зубчасті з незначним повстистим опушенням і дрібнокрапковими залозками. Корінь стрижневий, проникає на глибину до 1,5 м.

Цефалофора ароматна (фаза цвітіння).

Цвіте цефалофора у червні-липні. Плід — дрібна сім'янка темно-бурого кольору. В одному суцвітті достигає до 150 насінин. Насіння дуже легке, воно нагадує насіння відомого багатьом бур'яну — галінсоги дрібноквіткової, але значно дрібніше, з сильним ароматом, достигає в серпні—вересні. Збирають його у декілька строків, в міру дозрівання (колір суцвіття змінюється з жовтого до сіруватого, при натискуванні насіння легко відокремлюється від стебла). Вчасно не зібране насіння осипається, при контакті з грунтом у вологих умовах може проростати безпосередньо в суцвітті (на високому агрофоні рослини схильні до вилягання).

У дикому вигляді цефалофора ароматна трапляється у центральних провінціях Чилі, де досить сухий клімат із середньорічною кількістю опадів 330—350 мм і середньою температурою повітря 13,5—14,3°С.

Цефалофора добре вдається у культурі, в Україні її можна вирощувати повсюдно: і на півдні, і в північних областях. Ми досліджували цю рослину в Чернігівській області на дослідній станції „Маяк" Інституту овочівництва і баштанництва УААН. Популяцію інтродукували з Росії.

Під цефалофору бажано відвести легкі за механічним складом, високопоживні грунти; ділянку вибирають з південною експозицією. Насіння проростає за температури 8—10°С, від сівби до з'явлення сходів минає 2—3 тижні. За вищої температури і вологості грунту сходи з'являються через 7—10 днів. Якщо ж вологи в грунті недостатньо, насіння або не проростає взагалі, або сходи з'являються у пізніші строки, спостерігається значне зрідження. Щоб цього не сталося (а саме через проблеми з появою сходів в умовах дефіциту вологи у весняний період в останні 2—3 роки багато городників і дачників відмовляються від вирощування цієї рослини), ми б радили сіяти насіння під тимчасові плівкові укриття, а коли сіянці зміцніють — знімати їх. У північних регіонах цей захід дає змогу уберегти сіянці від заморозків, яких рослини не витримують. Таким чином можна виростити й розсаду, вона добре приживлюється.

Висівають насіння або висаджують розсаду за схемою 45—70×10—15 см, а коли вирощують на квітниках — варто керуватися естетичними смаками. Догляд звичайний: розпушування грунту, прополювання, під час посухи бажані поливи, особливо на початкових етапах росту рослин.

Збирають сировину у період масового цвітіння. У такому разі зрізані рослини відростають і дають другий укіс. Але найбільший вміст ефірної олії в рослинах накопичується наприкінці вегетації. Зрізують їх на висоті гілкування, оскільки основна кількість олії міститься в суцвіттях і листках. Сушать сировину в приміщеннях, які добре провітрюються, під навісами або в сушарках. Втрата ефірної олії після висушування незначна — близько 10%.

Цефалофора має сильний, приємний аромат суниці. Її використовують у виробництві вермутів та в кулінарії, для ароматизації безалкогольних напоїв і чаю, але через гіркий пекучий смак додають її в незначних кількостях.

О. Позняк,
мол. наук. співроб.
ДС „Маяк" ІОБ УААН, Чернігівська обл.
Фото ***А. Маленка.***

Стрик томатів

У спеціалізованих виданнях з городництва багато пишуть про фітофтороз томатів, а про інші хвороби немає ніякої інформації. Мені хотілось би довідатися про стрик томатів, заходи профілактики і лікування цього захворювання. Я збираю насіння лише із здорових рослин, але все одно на деяких кущах помітні ознаки захворювання. До речі, і серед привезених з півдня плодів трапляються уражені цією хворобою, отож питання актуальне для багатьох.

Спершу ми вирощували томати тільки для власних потреб, а зараз частину продукції доводиться продавати. Розсада у нас своя. Рослини вирощуємо на шпалерах, тому іноді вони ростуть на одному й тому ж місці по 2—3 роки.

Н. А. Григор'єва,
м. Шостка,
Сумська обл.

Стрик, або штрихуватість, — небезпечна вірусна хвороба, яка поширена у відкритому й закритому грунті.

Хвороби буряків

Чому гниють коренеплоди?

В останні роки кормові і столові буряки ще під час вегетації хворіють: листя вкривається сизуватим нальотом, в'яне, коренеплоди загнивають, стають білими. Під час закладання на зберігання відбираємо здорові на вигляд коренеплоди, без механічних пошкоджень, не підморожені. У сховищі вони вкриваються бурими плямами, стають водянистими, гниють (кормові й столові).

Цукрові коренеплоди уражуються чорним грибом і також стають непридатними для вживання. Раніше у радгоспі закладали на корм худобі по 2—3 тис. тонн кормових буряків, зберігалися вони аж до червня і не гнили, а тепер радгоспу немає і агрономів теж, отож запитати поради немає в кого.

У моєму сховищі добра вентиляція. Чому ж тоді гниють коренеплоди?

Г.Г. Глушко,
с. Олександрівка,
Каланчацький р-н, Херсонська обл., 75840

Листя і коренеплоди буряків (кормових, столових і цукрових) уражуються, як правило, одними й тими ж хворобами.

Найпоширенішими хворобами буряків, що уражують рослини під час вегетації, є борошниста роса, пероноспороз, церкоспороз, які спричиняють грибні патогени, а також вірусні захворювання (мозаїка, жовтуха, ризоктонія).

В листі сказано, що під час вегетації листки вкривалися сизуватим нальотом. Це може бути наслідком ураження рослин борошнистою росою. Розвитку хвороби сприяє суха й спекотна погода, а також чергування тривалих посушливих періодів з невеликими дощами.

Борошниста роса — дуже шкодочинна хвороба. В уражених рослин передчасно відмирає листя, а маса коренеплодів знижується від 10 до 50% порівняно із здоровими рослинами. Уражені коренеплоди погано зберігаються.

Під час зберігання коренеплоди найчастіше уражуються сухою фузаріозною, бурою та кагатною гниллю. Якщо у сховищі вони вкриваються бурими плямами, стають водянистими і гниють, це може бути ознакою бурої гнилі, яку спричиняють гриби Rhizoctonia solani K., або кагатної гнилі, збудниками якої є комплекс фітопатогенних мікроорганізмів — грибів і бактерій.

Захворюванню коренеплодів сприяють ослаблення рослин у період вегетації в результаті пошкодження шкідниками й ураження хворобами, порушення живлення і водного режиму, механічні пошкодження, в'янення, підморожування, несприятливі умови зберігання.

Основними заходами запобігання ураженню коренеплодів гнилями під час зберігання є профілактичні.

Перед закладанням на зберігання коренеплоди варто лише зачищати, не зрізуючи головку, оскільки з необрізаною головкою вони уражуються кагатною гниллю в 3—4 рази менше, ніж ті, що були низько зрізані.

Не можна допускати в'янення буряків, особливо під час збирання врожаю, оскільки це знижує їхню стійкість до хвороб.

Замерзлі коренеплоди після розмерзання перетворюються на мертвий субстрат, повністю втрачають здатність протистояти патогенним мікроорганізмам і швидко загнивають.

Для багатьох збудників грибних хвороб сприятливе слабокисле середовище, тому додавання речовин з лужною реакцією згубно діє на них. Цією фізіологічною властивістю зумовлюється ефективне застосування вапна або крейди для обробки коренеплодів буряків і моркви перед закладанням на зберігання.

Стійкіші до хвороб коренеплоди, що вирощуються на підвищених дозах мінеральних і органічних добрив при правильному співвідношенні елементів живлення. Наприклад, на чорноземах оптимальним є співвідношення основних елементів — азоту, фосфору і калію відповідно 45—60, 45—60 і 60—75 кг/га.

Оптимальною умовою зберігання коренеплодів буряків є температура повітря 1—3°С та відносна його вологість — 90—95%.

В.Г. Сергієнко,
канд. с.-г. наук
Інститут захисту рослин УААН

На листках уражених рослин з'являються плями неправильної форми. На стеблах і плодоніжках утворюються поверхневі штрихи червоно-коричневого кольору. Якщо ураження значне, штрихи зливаються, а відтак хворий орган набуває коричневого кольору. Листки уражених стриком рослин дрібні й зморшкуваті. На плодах штрихуватість проявляється у вигляді смуг або кутастих плям з блискучою поверхнею.

Уражені плоди мають деформований вигляд, тріскаються, стають твердими. В результаті ураження стриком відмирають листки, стебло стає ламким, інколи відмирає верхівка рослини.

Збудник стрику — вірус Lycopersicum virus 1 Smith, який поширюється механічно, особливо під час пасинкування та проведення інших робіт по догляду за рослинами.

Штрихуватість інтенсивно розвивається за помірної (15—20°С) температури, високої вологості повітря, а також при недостатньому освітленні. Інкубаційний період — 10—14 днів. Коли температура вища 22°С, розвиток хвороби уповільнюється.

Вірус стрику томатів може зберігатися в сухих рештках рослин, які залишаються після збирання врожаю у грунті та в рештках тканин плодів на насінні.

Заходи боротьби зі стриком томатів здебільшого профілактичні.

Перед сівбою насіння обов'язково дезінфікують, замочуючи його на 30 хв. в 1%-ному розчині марганцевокислого калію. Грунт у теплиці потрібно міняти або пропарювати при температурі 100° С протягом двох годин.

Інвентар для роботи в теплиці дезінфікують в 1%-ному розчині марганцевокислого калію або в 0,4%-ному розчині формаліну. У теплиці слід постійно знищувати попелицю. Протягом вегетаційного періоду хворі рослини потрібно виривати з коренем.

Зменшенню захворюваності сприяє внесення мінеральних добрив та підживлення рослин.

Збирати насіння необхідно тільки із плодів здорових рослин.

В. Охрімчук,
канд. с.-г. наук,
Інститут захисту рослин УААН

Результатами праці задоволений

Після виходу в світ моїх статей на садово-городню тематику у №5 та №7 „Дому, саду, городу" за 2000 р. одержав багато листів від читачів, за що глибоко вдячний і їм, і редакції журналу. Минуло чимало часу, але, як не дивно, схвальні відгуки надходять і досі. Отже, людям не байдуже те, про що я писав.

У процесі подальшого господарювання на землі, спілкування з сільським населенням, міськими дачниками набув досвіду, поглибив свої знання. Життя ставить перед кожним із нас все нові й нові проблеми, які потрібно вирішувати. З цього приводу наведу деякі поради, які, сподіваюся, стануть у пригоді, особливо тій категорії населення, яка раніше була далека від сільськогосподарського виробництва. Нині ж через певні обставини та складну економічну ситуацію в країні багатьом доводиться вчитися господарювати на землі, аби забезпечити себе продуктами харчування, збагатити свій щоденний раціон вітамінною, екологічно чистою продукцією.

На своїх 20 сотках я щороку вирощую високі врожаї городини та фруктів, що інколи змушує замислитися: навіщо нам з дружиною стільки? Але це вже інше питання.

Я ж хочу поділитися власним досвідом і розповісти про те, як нам це вдається. У 2003 р. на 3,5 сотках землі я отримав тонну картоплі. На мою думку, поряд з багатьма агротехнічними заходами, які виконую під час вирощування цієї культури, значна роль належить сортам. Приміром, сотка картоплі сорту Санте дала 400 кг, а Божедару — 200 кг. У мешканців нашого села з'явилося багато нових сортів цієї культури: Слов'янка, Повінь, Симфонія тощо, а також сортів голландської селекції, що дало змогу у вкрай посушливому 2003 році одержати на присадибних ділянках надзвичайно високі врожаї картоплі. А окремі бульби Слов'янки, яка є майже у кожного господаря, важили 1 кг і навіть більше.

Картоплю в нашому селі продають усі без винятку господарі, багато людей міняють її на іншу продукцію, зазвичай, південного походження.

У моєму садку рясно вродили 8 яблунь 10-річного віку сортів Кальвіль донецький, Спартан, Айдаред та Пепін золотистий — загалом 1200 кг високоякісних товарних плодів. Це той урожай, який я зібрав власноруч з дерев і заклав на зберігання. Правда, Пепін зберігається погано, тому реалізую його восени.

Добрі врожаї маємо суниць, кісточкових плодів, солодкого перцю та інших овочів.

Особливо вдячний я своїй яблуні сорту Росавка. Цей сорт плодоносить щороку. Середня маса яблука — 250 г. Плоди на гілках висять гронами по 4—5 шт. Добре зберігаються.

Безумовно, основою високих урожаїв городини і фруктових дерев є добриво. Гній зараз дорогий і в багатьох випадках вкрай неякісний, що призводить до заселення городу личинками хруща, совки, ведмедки, інших шкідників, а велика кількість соломи у ньому ставить під сумнів: чи варто вважати його гноєм? Вихід шукаю у власних резервах. Готую якісний компост з рослинних решток та всіляких органічних відходів протягом дворічного зберігання. Вношу на сотку 500 кг цих добрив перед оранкою. Такий компост навесні має чорно-червоний відтінок від перепрілої органічної маси та великої кількості гнойових черв'яків. Перед внесенням розрізую його на „кубики". Щоб отримати якісний компост, його обов'язково треба зволожувати. Тільки в такому разі активно діють мікроорганізми та черв'яки. Якщо цього не робити, одержите суху купу бур'яну. Якісний компост оцінять і рибалки — у них не буде проблем з черв'яками.

На лузі у селі є запаси мулу. Використовую і його. На одне й те ж місце добрива вношу через рік або й два.

Як один із виходів із складного становища використовую на добрива також бур'ян та бадилля рослин, що ростуть на ділянці. Тут є свої плюси і мінуси, але досвід підказує, що користі все ж більше, ніж шкоди. Восени і взимку ці рештки перегнивають, збагачуючи грунт органічною масою, а навесні все, що не згнило, я спалюю і вношу у грунт ще й попіл, що містить корисні мінеральні речовини. Це стосується і зрізаних гілок дерев з листям, які я також використовую на добриво. Отож, я не „зализую" город на зиму, щоб він був чистий, ніби футбольне поле. Бур'ян, який виростає до настання морозів, скошую і також складаю на компостну купу.

Під час садіння картоплі обов'язково даю у лунку по 1—2 г міндобрив — суперфосфат чи тукосуміші, нітроамофоску, амофоску, суперагро тощо.

У 2003 р. уперше за 13 років господарювання вніс у лунки грунтовий інсектицид — базудин для знищення ведмедки. Результат — до цього мною ще не бачений. Не було жодного куща картоплі, посіченого ведмедкою, жодної картоплини, пошкодженої цим шкідником. Раніше у мене було до 20 відсотків картоплі, яка через пошкодження не мала товарного вигляду. На підставі однорічного експерименту не беруся робити обнадійливі висновки, але застосування базудину проти вовчка буду практикувати й надалі. До речі, цей препарат доцільно вносити і під цибулю та моркву. Радив би власникам невеликих ділянок картоплі застосовувати його, а там, де картоплю вирощують на великих площах, — на найбільш заселених цим шкідником ділянках.

У процесі вирощування фруктових дерев суворо дотримуюся рекомендацій науковців, крім строків обрізування, а саме:

Удобрення — через рік по 150 кг компосту під кожне дерево, по 3—5 кг міндобрив (азот, фосфор, калій).

Обкопування пристовбурних кругів — на ширину крони, декілька разів за вегетаційний період. Систематично скошую у саду бур'яни косою.

Побілка стовбурів дерев (вапно, глина, залізний купорос).

Обприскування — практикую тричі за сезон: перше — до розпускання бруньок, два інші — після цвітіння. Найефективнішими виявилися хлорокис міді (30—40 г на відро) разом з децисом (1 мл на відро). Зараз з'явилося багато інсектицидів, але я практикую децис, перевірений на власному досвіді.

Полив — стежу за вологістю грунту під деревами, а також за станом плодів. Якщо вони починають без видимих при-

чин обсипатися і при цьому не ушкоджені, поливаю. У посушливому 2003 р. поливав кожне дерево разів 10, щоразу по 5 відер під дерево. Ефект разючий. У сусіда, який не поливав, майже всі плоди обсипалися.

Обрізування — тут у мене до всіх дерев один підхід. Кожне дерево не повинно перевищувати 4 м у висоту (крім горіхів). Вигоди безперечні. Всі пагони, що наросли за літо поверх сформованої крони (понад 4 м), обрізую повністю; ті, що в кроні, — залежно від обставин обрізую повністю або вкорочую.

Хочу нагадати садівникам-аматорам: обрізування дерев обов'язково слід проводити не один раз за життя дерева, а щороку. Вважаю, що зайві гілки на дереві — це все одно, що бур'ян на грядці. Плоди зав'язуються, але мініатюрні й непривабливі.

Густоту крони треба підтримувати таку, щоб кожна гілка, навіть у середині крони, була освітлена сонцем.

Під час обрізування дерев не дотримуюся класичних строків, а саме на початку або в кінці вегетації: роблю це протягом усього року, а часто й декілька разів на день. Тому майже завжди, коли йду до саду, ношу з собою секатор.

Ще раз підкреслюю — не бійтеся обрізувати дерево, не жалкуйте за зайвими гілками. А, так би мовити, капітальне обрізування дерев обов'язково роблю після збирання плодів. Образно кажучи, дерево повинно вступати у новий вегетаційний сезон „причесаним", немов голова чоловіка, який щойно вийшов з перукарні.

Збирання, зберігання, сортування плодів здійснюю так, як рекомендує наука. Більше тонни яблук для нашої родини забагато, тому частину їх сушу. Спочатку нарізані яблука розкладаю на металеві щити й просушую їх на сонці, доводжу до необхідної вологості на металевих сітках, закріплених над газовою плитою. Це зручно й економно: готуються страви — сохнуть яблука.

На осінньо-зимове зберігання закладаю плоди у ящики, перекладаю папером кожний шар і ставлю у льох. Тричі на місяць перевіряю, навіть трохи пошкоджені плоди з ящиків вилучаю.

Мабуть, у згаданих садівничих питаннях я не відкриваю нічого нового. Але хочу підкреслити: недотримання хоча б одного із згаданих факторів зводить нанівець усі старання садівника.

Вважаю, що виростити яблуко — значно складніше, ніж, приміром, ту ж картоплину. Тут потрібне неабияке вміння.

У багатьох присадибних господарствах як ніколи раніше гостро стоїть проблема боротьби з масовим поширенням травневого хруща. Він живиться, парується, як правило, у лісосмугах, у придорожніх лісонасадженнях, у лісах, покинутих садах, а результати всього цього ми помічаємо на своїх ділянках: личинки хруща, починаючи з найдрібніших і закінчуючи 3—4-сантиметровими велетнями, масово знищують коріння суниці, малини, інших плодових культур, і вже добралися й до бульб картоплі, коренеплодів моркви, буряків. Дрібніші з них залазять усередину плода, більші гризуть плоди іззовні. Сам жук поїдає листя. Як видно, цей універсальний шкідник за своєю ненажерливістю не поступається навіть сарані. На прикладі свого села бачу, що з боку сільськогосподарських органів заходи щодо його знищення не проводяться, то ж треба подбати про самих себе власникам дач, присадибних ділянок, городів, колективних садів тощо. Навіть одна обробка плодових насаджень інсектицидами дає позитивні результати. На оброблене отрутохімікатами дерево чи кущ хрущ не сідає, отже, й чисельність його тут різко знижується. Якщо личинки хруща потрапляють на плантацію суниць чи малини, тоді вони практично знищують її. Треба брати лопату і перекопувати цю площу.

У спекотне літо я рятував окремі кущі суниці поливом. У зоні кореневої системи цих кущів з'являлися черв'яки, личинки хруща. Сюди ж прямували й кроти, які, очевидно, поїдали цю „живність" і рятували рослини суниці.

Як агрохімік-грунтознавець радив би городникам, садо-

Дача нас гуртує

водам-аматорам не боятися застосовувати на присадибних ділянках засоби хімізації сільськогосподарського виробництва. Без них, хотіли б ми цього чи ні, зараз не обійтися. Не бійтеся, що від тієї пучки добрив, яку ви дасте в лунку або в рядок, чи внесете мішок під оранку, у плодах з'явиться надлишок нітратів, який перевищить гранично допустимі норми.

Нині за рівнем застосування мінеральних добрив у суспільному секторі Україна опинилася в ері „недорозвинутого феодалізму". Порівняно з 1980-ми роками їхнє застосування зменшилося майже у десять разів.

У приватному секторі туків, на жаль, майже не вносять. ВАТ „Сумихімпром" зараз випускає міндобриво, що зветься „Суперагро", в якому міститься по 15 відсотків діючих речовин азоту, фосфору та калію, тобто основних елементів живлення рослин. Вартість одного мішка — 65 гривень. Радив би обов'язково використовувати це добриво для удобрення рослин, у першу чергу під час садіння в лунки і рядки.

І ще одна порада власникам невеликих картопляних плантацій (до 10 соток): не переганяйте віниками личинок колорадського жука з одного куща на інший. Прагнучи отримати екологічно чисті бульби, власники городів декілька разів на день виконують цю невдячну процедуру, втрачаючи дорогоцінний час і не помічаючи того, що затоптують рядки картоплі. Такий „метод" боротьби з цим шкідником лише сприяє його поширенню: там, де його не було раніше, після віника він обов'язково з'явиться!

Як роблю це я? Саджаю картоплю наприкінці квітня, тобто якомога раніше і, як результат, отримую дуже ранні сходи. Одразу ж з потеплінням на них намагається сісти колорадський жук. Тому при появі 80—90 відсотків сходів обприскую їх та землю навкруги будь-яким інсектицидом, що відлякує жука. За цей час не об'їдені жуком ніжні рослинки підростуть і, головне, дещо зміцніють.

У період масової появи личинок жука обприскую всю площу банколом.

Вважаю, що головне — не дати масово розмножитися жуку до початку масового цвітіння рослин. Тому стежу за їхнім станом. Якщо на окремих кущах з'являються личинки, обприскую цей кущ чи групу кущів препаратом. Для цього у мене є портативний обприскувач на 1,5 л розчину — він дуже практичний у роботі. Рідше проводжу такий захід вже після цвітіння картоплі.

Отже, застосування мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин є обов'язковим фактором, якщо сподіваєтеся одержати пристойний урожай з присадибної ділянки. Результатами своєї праці у садівництві та городництві я задоволений і дуже пишаюся ними.

Бажаю всім добра і рясних урожаїв.

В. П. Цифір, *пенсіонер,*
вул. Київська, 67,
с. Вороньків, Бориспільський р-н, Київська обл.

Клонові підщепи для кісточкових культур

Підщепа — це фундамент плодового дерева. Тому вона відіграє важливу роль як у житті, так і плодоношенні дерева: впливає на його розміри, швидкоплідність, довговічність, морозостійкість, посухостійкість, якість плодів тощо. То ж, вибираючи саджанець, важливо знати, на якій підщепі щеплено культурний сорт, або ж з іншого боку — пред'являючи вимоги до майбутнього дерева, ми вибираємо саджанець на відповідній підщепі.

Підщепи бувають сіянцеві (вирощені з насіння) і клонові (розмножені вегетативно). Клоном у садівництві називають групу спадково однорідних рослин, що утворилися в результаті вегетативного розмноження від одного спільного потомка. На відміну від сіянців, які характеризуються різноякісністю, клоновані рослини є абсолютно однорідними. Це особливо важливо для сучасного садівництва, коли вимагається стандартизований матеріал відповідних параметрів.

Підщепи розрізняють також за силою росту, тобто один і той же сорт, щеплений на різні за силою росту підщепи, буде мати дерева різних розмірів. Як серед сіянцевих, так і серед клонових є підщепи різної сили росту — від карликових до сильнорослих.

Слаборослі підщепи цінні тим, що знижують розміри дерева, прискорюють початок плодоношення, позитивно впливають на якість плодів, забезпечують найвищу врожайність з одиниці площі. Це важливо як для великих промислових садів, так і для невеликих ділянок садівників-аматорів.

Сучасні клонові підщепи кісточкових культур за походженням є переважно віддаленими гібридами, одержаними при схрещуванні представників різних ботанічних видів і родів. Ідеальних підщеп не існує, однак сучасні підщепи, як правило, легко розмножуються вегетативно: зеленими і здерев'янілими живцями, відсадками. Вони добре сумісні з основними сортами тої чи іншої культури або кількох споріднених культур, забезпечуючи високу продуктивність, стійкі до впливу різних факторів навколишнього середовища і не утворюють кореневої порослі. Кісточкові культури за ступенем спорідненості можна розділити на дві групи. До першої, умовно названої "сливовою", належать слива домашня, алича, абрикос, персик; до другої — "вишневої" — вишня і черешня.

Щоб орієнтуватися у великому виборі підщеп, ми наводимо характеристику найпоширеніших клонових підщеп.

Клонові підщепи "сливової" групи

ВВА-1. Карликова підщепа російської селекції. Походить від схрещування Microcerasus tomentosa x Prunus cerasifera. Чагарник або кущоподібне деревце. Зовні схожа на вишню повстисту, але сильноросліша. Листки зморшкуваті, зісподу середньоворсисті.

Добре зарекомендувала себе в різних зонах садівництва. В Росії районована з 1991 року, раніше як підщепа для сливи і персика, тепер як підщепа для вишні повстистої. Пристосована до важких грунтів, витримує перезволоження, тимчасове затоплення. Відзначається високою зимостійкістю, в посушливих регіонах потребує зрошення. Не стійка до хлорозу і кореневого раку. Порослі не утворює.

Добре розмножується зеленими і здерев'янілими живцями, горизонтальними відсадками. Сумісна з сливою, аличею, абрикосом і персиком. За даними Кримської дослідно-селекційної станції ВІРа, забезпечує щепленим сортам стабільніше і майже на 90% вище плодоношення, ніж на сіянцях аличі.

ВСВ-1. Карликова підщепа російської селекції. Походить від схрещування Microcerasus incana x Microcerasus tomentosa. Чагарник або деревце, схоже на вишню повстисту. Для пагонів характерне злущування кори. Листки зморшкуваті, зісподу густо ворсисті.

Добре зарекомендувала в різних зонах садівництва. З 1997 р. районована в Росії як підщепа для сливи в південній зоні садівництва, а також для Чорнозем'я і Поволжя. Високозимостійка, посухостійка, стійка до хлорозу і кореневого раку. Погано витримує перезволоження грунту. Коренева система розвинута.

Добре розмножується зеленими живцями і горизонтальними відсадками, задовільно — здерев'янілими живцями. Сумісна з сортами сливи, аличі, персика.

Алаб 1. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Prunus cerasifera x Armeniaca vulgaris. Невисоке дерево, більше схоже на аличу, ніж на абрикос.

Рекомендується для південної зони садівництва. В Росії як підщепа для сливи районована з 1997 р. Зимостійка, стійка до важких і перезволожених грунтів. Має добре розвинуту кореневу систему. Порослі утворює мало.

Добре розмножується зеленими живцями, задовільно — здерев'янілими. Сумісна зі сливою, аличею, абрикосом і персиком.

Весняне полум'я. Середньоросла підщепа російсько-української селекції. Походить від схрещування Prunus americana, Prunus salicina ssp. Simonii і Prunus cerasifera. Невисоке дерево з червоно-коричневими спуровими пагонами — короткими, потовщеними, з укороченими міжвузлями. Листки червоні, пізніше червоно-зелені.

Придатна для різних зон садівництва. Зимо- та посухостійка, стійка до важких грунтів і кореневої гнилі. Порослі не утворює. Становить інтерес для декоративного садівництва — групових і солітерних насаджень, живоплотів.

Добре розмножується зеленими і здерев'янілими живцями. Сумісна з сортами сливи, аличі, абрикоса, персика.

Дружба. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Microcerasus pumila x Armeniaca vulgaris. Росте невисоким деревом з негустою кроною. Пагони товсті, не гілкуються, червоно-коричневі. Квітки напівмахрові.

Придатна для різних зон садівництва. З 1997 р. районована в Росії як підщепа для сливи. Зимостійка, стійка до важких презволожених грунтів і кореневих гнилей.

Зеленими живцями і горизонтальними відсадками розмножується добре, здерев'янілими живцями — задовільно. Сумісна з сортами сливи, аличі, абрикоса і персика.

Зелена колона. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Prunus americana, Prunus salicina ssp. Simonii і Prunus cerasifera. Невисоке дерево з вузькопірамідальною кроною. Як і Весняне полум'я має спуровий тип росту. Пагони коричневі, листя яскраво-зелене.

Рекомендується для південної зони садівництва. Досить зимо- та посухостійка. Терпить перезволоження та важкі грунти. Може застосовуватися у зеленому будівництві.

Добре розмножується зеленими та здерев'янілими живцями. Сумісна з більшістю сортів сливи (крім Ренклоду Альтана), аличі й абрикоса.

Кубань 2. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Prunus salicina, Prunus cerasifera і Persica vulgaris. Невисоке дерево з густою кроною. Доволі зимостійка, стійка до важких грунтів і кореневих гнилей.

Порослі не утворює.

Зеленими живцями і горизонтальними відсадками розмножується добре, здерев'янілими живцями — погано. Сумісна з сортами сливи, аличі, абрикоса і персика.

СВГ 11-19. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Microcerasus pumila, Prunus salicina і Prunus salicina ssp. ussuriensis. За морфологічними ознаками проміжна між бессеєю і китайською сливою.

В Росії районована як підщепа для сливи з 1986 р. Зи-

мостійка та стійка до перезволоження грунту. Порослі не утворює.

Добре розмножується зеленими живцями. Сумісна з сортами сливи, аличі.

Ситейшн. Середньоросла підщепа американської селекції. Походить від схрещування Prunus salicina x Persica vulgaris. Росте невисоким деревом з вузькою кроною. Листки видовжені, червонуваті.

Доволі зимостійка. Стійка до важких грунтів.

Розмножується зеленими і здерев'янілими живцями, відсадками, сумісна з сортами сливи, аличі, абрикоса і персика.

Еврiка 99. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Microcerasus pumila, Prunus salicina i Prunus cerasifera. Невисоке дерево.

Придатна для різних зон садівництва. В Росії як підщепа для персика з 2000 р. оберігається патентом. Зимостійка, стійка до важких перезволожених грунтів і кореневих гнилей. Має добре розвинуту мичкувату кореневу систему. Порослі не утворює.

Добре розмножується зеленими і здерев'янілими живцями. Сумісна з сортами сливи, аличі і персика.

Кубань 86. Сильноросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Prunus cerasifera x Persica vulgaris. Дерево з морфологічними ознаками, проміжними між персиком і аличею.

Рекомендується для південної зони садівництва. Як підщепа для персика районована з 1986 р., захищена патентом Російської Федерації. Доволі зимо- та посухостійка. Відзначається високою стійкістю до важких презволожених грунтів, кореневих гнилей і нематод. Порівняно стійка до надлишку кальцію в грунті. Придатна як штамбоутворювач. Порослі не утворює. Може застосовуватися в зеленому будівництві.

Добре розмножується зеленими і здерев'янілими живцями. Сумісна з аличею, абрикосом, персиком і більшістю сортів сливи. Дерева, щеплені на ній, за силою росту аналогічні щепленим на сіянцевих підщепах, але переважають останні за врожайністю на 20—30%.

Підщепи для вишні і черешні

Гізела 5. Карликова підщепа німецької селекції. Походить від схрещування Persica vulgaris x Cerasus canescens.

Перебуває у вивченні. Стійка до важких грунтів. Середньочутлива до кальцію в грунті і кореневих гнилей. Кореневої порослі утворює мало.

Добре розмножується меристемним способом. Сумісна з черешнею і вишнею.

ВСЛ-2. Карликова підщепа російської селекції. Походить від схрещування Cerasus fruticosa x Cerasus lannesiana. Низьке дерево.

Придатна для різних зон садівництва. Районована в Росії як підщепа для черешні з 1999 р., захищена патентом Російської Федерації. Зимо- та посухостійка. Стійка до важких перезволожених грунтів, кореневих гнилей, кокомікозу і бактеріального раку. Має добре розвинуту мичкувату кореневу систему. Кореневої порослі не утворює.

Добре розмножується меристемним способом, зеленими живцями і горизонтальними відсадками. Сумісна з черешнею і вишнею.

ВП-1. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Cerasus vulgaris, Cerasus fruticosa i Cerasus maackii.

Як підщепа для вишні районована в Росії з 1999 р., захищена патентом Російської Федерації. Високозимостійка, стійка до кокомікозу.

Добре розмножується зеленими живцями. Використовується також як сіянцева підщепа.

При щепленні черешні проявляється невідповідність, що виражається у більшій товщині прищепи. Такі дерева через слабку якірність коренів нахиляються і внаслідок обриву коренів гинуть.

ВЦ-13. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Cerasus vulgaris, Cerasus fruticosa, Cerasus maackii. Невисоке дерево з кулеподібною густою кроною. Пагони дуже гілкуються.

Придатна для різних зон садівництва. Районована в Росії як підщепа для черешні з 1991 р. Зимо- і посухостійка. Стійка до важких перезволожених грунтів, кореневих гнилей і бактеріального раку. Має добре розвинуту мичкувату кореневу систему. Кореневої порослі утворює мало.

Добре розмножується меристемним способом, зеленими живцями і горизонтальними відсадками. Сумісна з черешнею і вишнею.

Колт. Середньоросла підщепа англійської селекції. Походить від схрещування Cerasus avium x Cerasus pseudocerasus.

Придатна для використання в південній зоні садівництва на зрошуваних ділянках. Недостатньо зимостійка і слабопосухостійка. Стійка до важких грунтів, середньочутлива до кальцію в грунті, чутлива до кореневого раку. Кореневої порослі утворює мало.

Добре розмножується зеленими і здерев'янілими живцями, горизонтальними відсадками. Сумісна з черешнею і вишнею.

Л-2. Середньоросла підщепа російської селекції. Належить до виду Cerasus lannesiana. Невисоке дерево з кулеподібною кроною середньої густоти. Пагони світло-коричневі з рожевим забарвленням.

Придатна для використання в південній зоні садівництва на зрошуваних ділянках. Районована в Росії як підщепа для черешні з 1997 р. Середньозимостійка і слабопосухостійка. Стійка до перезволожених грунтів, кореневих гнилей і кокомікозу. Коренева система поверхнева.

Добре розмножується меристемним способом, зеленими живцями і горизонтальними відсадками. Сумісна з черешнею і вишнею.

ЛЦ-52. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Cerasus vulgaris, Cerasus fruticosa, Cerasus maackii. Росте невисоким деревом з кулеподібною густою кроною. Пагони слабогілкуваті.

Придатна для різних зон садівництва. Районована в Росії як підщепа для черешні з 1997 р. Зимо- і посухостійка. Стійка до важких перезволожених грунтів, кореневих гнилей і бактеріального раку. Має добре розвинуту мичкувату кореневу систему. Кореневої порослі утворює мало.

Добре розмножується зеленими живцями і горизонтальними відсадками. Сумісна з черешнею і вишнею.

Рубін. Середньоросла підщепа російської селекції. Походить від схрещування Cerasus vulgaris, Cerasus fruticosa, Cerasus maackii.

Як підщепа для вишні районована в Росії з 1999 р., захищена патентом Російської Федерації. Високозимостійка, стійка до кокомікозу.

Добре розмножується зеленими живцями.

Студениківська. Середньоросла підщепа української селекції. Походить від схрещування Cerasus fruticosa, Cerasus vulgaris. Низькоросле дерево.

Придатна для різних зон садівництва. Зимостійка. Підвищує зимостійкість квіткових бруньок прищепи. В посушливих регіонах потребує зрошення. Утворює незначну кількість порослі.

Добре розмножується зеленими живцями, горизонтальними відсадками, кореневою порослю. Сумісна з черешнею і вишнею. В Інституті садівництва УААН на ній відмічена надзвичайно висока продуктивність черешні з одиниці площі.

В. М. Меженський,
канд. с.-г. наук,
Артемівська дослідна станція розсадництва ІС УААН,
м. Артемівськ, Донецька обл.

У САДАХ ЄВРОПИ

З 16 по 26 серпня 2003 року делегація у складі виробничників, науковців та викладачів здійснила експедиційну поїздку по садах Європи (Польща, Німеччина, Бельгія, Голландія, Франція).

Такий маршрут був обраний тому, що це країни-лідери з виробництва садівничої продукції в Європі. Зокрема понад 2 млн. тонн фруктів кожна виробляють Польща, Франція, Іспанія, Туреччина, понад 1 млн. тонн — Німеччина та Голландія і близько 0,5 млн. тонн — Бельгія. Провідна культура — яблуня, є наміри збільшити площі під грушею. З кісточкових культур на півночі країн, які ми відвідали, поширена слива, подекуди вишня, збільшуються площі під черешнею та персиком. З ягідних найбільш поширена і технологічно відпрацьована суниця. В короткій публікації неможливо висвітлити всі аспекти садівництва, тому зробимо короткий опис лише найвагоміших моментів побаченого. Крім того, слід відмітити і подякувати організаторам за те, що для ознайомлення були представлені кращі ферми і господарства.

Польща. Умови найбільше відповідають українським, але тепліші зими і більша сума опадів за рік. Приватна власність на землю і відповідальніше ставлення до справи, ніж в Україні. Для Польщі кордони в Європу відкриті триваліший час і фермери зуміли перейнятись європейським досвідом. Нові насадження яблуні тут переважно інтенсивного типу з міжряддями 3—4 м і відстанню в ряду 0,75—1,25 м. Основною підщепою є М9, а також мають поширення М26, ПБ-5 та в незначній кількості ММ106. Дуже багато садів і розсадників, які за своїм рівнем не відрізняються від садів Західної Європи. Маточники закладають лише оздоровленим садивним матеріалом (місцевим або завезеним з Голландії), інтенсивні сади закладають переважно дворічними саджанцями кніп баум, які вирощують на зрошуваних ділянках. Саджанець має не менше десяти бокових гілок з близьким до горизонтального відгалуженням від центрального провідника.

Фото 1. Формування врожаю в перший рік садіння (плодовий сад, Польща, 2003 р.).

Фото 2. Інтенсивний плодовий сад на 4-й рік плодоношення (Польща, 2003 р.).

У перший рік після садіння з 1 га отримують до 5 тонн плодів (фото 1) з послідуючим нарощуванням врожаю: 2-й рік — 30 т/га, 3-й рік — 40, 4-й рік — 50, 6-й рік і в подальшому — до 60 т/га. Міжряддя саду утримують під залуженням, кожне дерево має опору, а кожний ряд — шпалеру (фото 2.).

В Польщі ще немає глибокої спеціалізації. В одному господарстві представлені маточник, маточно-живцевий сад, плодовий розсадник, плодовий сад і різні плодові породи.

Німеччина. Садівництво має глибшу спеціалізацію. В організації виробництва є спільні риси з Польщею, але в Східній Німеччині господарства організовані на базі колишніх кооперативів, а на Заході мають більшу традицію приватного господарювання. На 1 га маточника завозять до 8000 м^3 тирси (фото 3), обов'язково поливають та підгортають підщепи переважно з ручним доопрацюванням. Це дає можливість отримувати підщепний матеріал високої якості (фото 4.).

Фото 3. Ряди і міжряддя маточника, заповнені тирсою (Німеччина, 2003 р.).

Основна підщепа М9, але вирощують М7, Р80, М26, М11, ММ106 та підщепу для груші — айву С.

Для знезаражування ґрунту широко застосовують посів сидеральної культури — чорнобривців, які дуже добре справляються з ґрунтовтомою і забезпечують можливість повернення розсадника на те ж місце через 3 роки. В переважній більшості перше поле плодового розсадника закладають зимовими щепами.

Фото 4. Ось так добре вкорінюються вегетативні підщепи в маточнику (Німеччина, 2003 р.).

Підщепи, що не відповідають стандарту, дорощують у 5-рядкових грядах за схемою 25 х 10 см, на яких здійснюють літнє окулірування. Міжряддя в плодовому розсаднику та на ділянках дорощування утримують чистими від бур'янів, застосовуючи гербіциди, які вносять вручну. Для транспортування обприскувача використовують мотоблоки.

Фото 5. А так у маточнику вкладають у горизонтальне положення і заплітають усі пагони, що утворилися (Німеччина, 2003 р.).

У Східній Німеччині садівничі господарства на базі колишніх кооперативів значно більших розмірів. Для розширеного відтворення садівництва Євросоюз покриває 30% затрат на закладання нових насаджень.

В Польщі така допомога молодим підприємцям до 40 років на ці ж цілі становить до 50%. При закладанні маточників у Німеччині в серпні практикується пригинання в горизонтальне положення та заплітання всіх пагонів, що утворилися (фото 5) у перший рік. У Голландії поширеніша практика, коли залишають лише найсильніший пагін і вкладають його у борозенку, водночас заплітаючи їх один за один, а слабкіші видаляють. Дехто з садівників висаджує пагони під кутом 45° і відразу ж після садіння укладає їх в борозенку та заплітає — переважно в Польщі.

Голландія диктує моду в садівництві Європи. Дуже у великій пошані садівнича наука, яка контролює садівничу діяльність, допомагає виробникам, веде пропаганду своєї продукції. Хоч є випадки, коли виробничники в деяких справах випереджають науковців, тоді вони узагальнюють досвід і допомагають його вигідно поширити чи продати разом з продукцією. Господарства, які довелось бачити — це дуже глибоко спеціалізовані ферми з висококваліфікованими спеціалістами. Глибока спеціалізація дає можливість організувати велике за об'ємами виробництво у кожному господарстві, що дає змогу придбати дорогу техніку високої якості. Дуже висока технічна оснащеність кожної ферми, позаяк вартість робочої сили надто висока і механізація здешевлює затрати.

Фото 6. Так виглядають у саду підгорнуті ряди дерев (5-й рік після садіння, Голландія, 2003 р.).

У плодових насадженнях дуже велику увагу приділяють запилювачам, у насадженнях вони досягають 10% і не порушують основної схеми насаджень. Великого значення надають запилювачам, у яких пилок не пошкоджується за низьких температур та має підвищений вміст водорозчинних сполук нікотинової кислоти та ізорамнетину, які сприяють проростанню пилку в приймочках маточки. Обов'язковим є хімічне регулювання зав'язі після закінчення цвітіння та ручне проріджування плодів після першого осипання зав'язі. На стандартному інтенсивному дереві має бути стандартна кількість плодів певного помологічного сорту. В перші роки ріст дерев обмежують глибиною садіння до 15—20 см, а в послідуючому в міру зростання врожаю дерева підгортають ґрунтом, відкриваючи можливості збільшення об'єму кореневої системи та кращого її утримання в ґрунті (фото 6.).

Садівничий матеріал вирощується лише на патентній і ліцензійній основі. Патент дає право вирощувати певну кількість садивного матеріалу, а ліцензія — вирощувати ті чи інші сорти на визначених умовах. Оздоровлені підщепи для закладання маточників та живці для щеплення і окулірування, обов'язково гарантованої якості, можна отримати лише в Інституті садівництва або його установах. Контрольна служба здійснює контроль за кількісним та сортовим складом садивного матеріалу, а санітарна служба перевіряє його якість.

Бельгія. По дорозі до Франції відвідали ферму-сортосад, де вирощується понад 200 сортів яблуні та 100 сортів груші без засобів захисту. Тут вивчається

Фото 7. Плодоношення сорту Кензі (Бельгія, 2003 р.).

придатність сортів для інтенсивного садівництва та виробництва біологічно чистої продукції. Особливий інтерес, вважають бельгійці, становить новий зимовий сорт яблук Кензі (фото 7) — врожайний, технологічний, плоди за щільністю та твердістю м'якуша перевершують стандартні сорти в 1,2—2 рази і мають дуже добру консистенцію м'якуша, коли досягають споживчої стиглості.

Фото 8. Плодоношення сорту Грін Стар (Бельгія, 2003 р.).

Сорт Грін Стар може задовольнити зростаючий інтерес покупця до плодів зеленого забарвлення. Це високоврожайний, технологічний, високо транспортабельний сорт, плоди більш вирівняні, ніж в Голден делішес (фото 8), дуже подібні до сорту Ренет Симиренка, але у них вища стійкість до хвороб. Рівень ведення садівництва Бельгії та технології, що застосовуються, майже не відрізняються від тих, що є в інших країнах.

Франція. Яблуневі сади розміщені головним чином у північних областях країни, де найкращі кліматичні умови для їх вирощування. Серед побаченого слід відмітити, що при випаданні 750 мм опадів на рік тут має місце вирощування садивного матеріалу та плодів без зрошування. Закладають нові насадження як дворічками (кніп баум), так і кронованими однорічками. В насадженнях добре представлений сортимент сидрових сортів яблуні для технічної переробки. Широко застосовується механізоване обрізування сучасних інтенсивних садів з послідуючим ручним допрацюванням. Поряд з інтенсивними садами на шпалері (підщепа М9), мають місце сади без опори

Фото 9. Плодове дерево на другий рік після перещеплення (сорт Бретурн, Франція, 2003 р.).

на підщепі ММ106. Враховуючи кон'юнктуру ринку, щоб задовольнити його потреби практикується перещеплення старих садів новими сортами, плоди яких мають попит і високу ціну (фото 9). На перещеплених деревах формують віялоподібну крону з використанням раніше встановленої шпалери.

У цьому короткому матеріалі неможливо представити повну картину садівництва Європи, тому наведено тільки штрихи до побаченого, а на фотографіях зафіксовані лише окремі моменти, які заслуговують, щоб на них звернути увагу.

Фото 10. Легка, зручна, дешева, проста у використанні підставка для збирання плодів та обрізування дерев (Польща, 2003 р.).

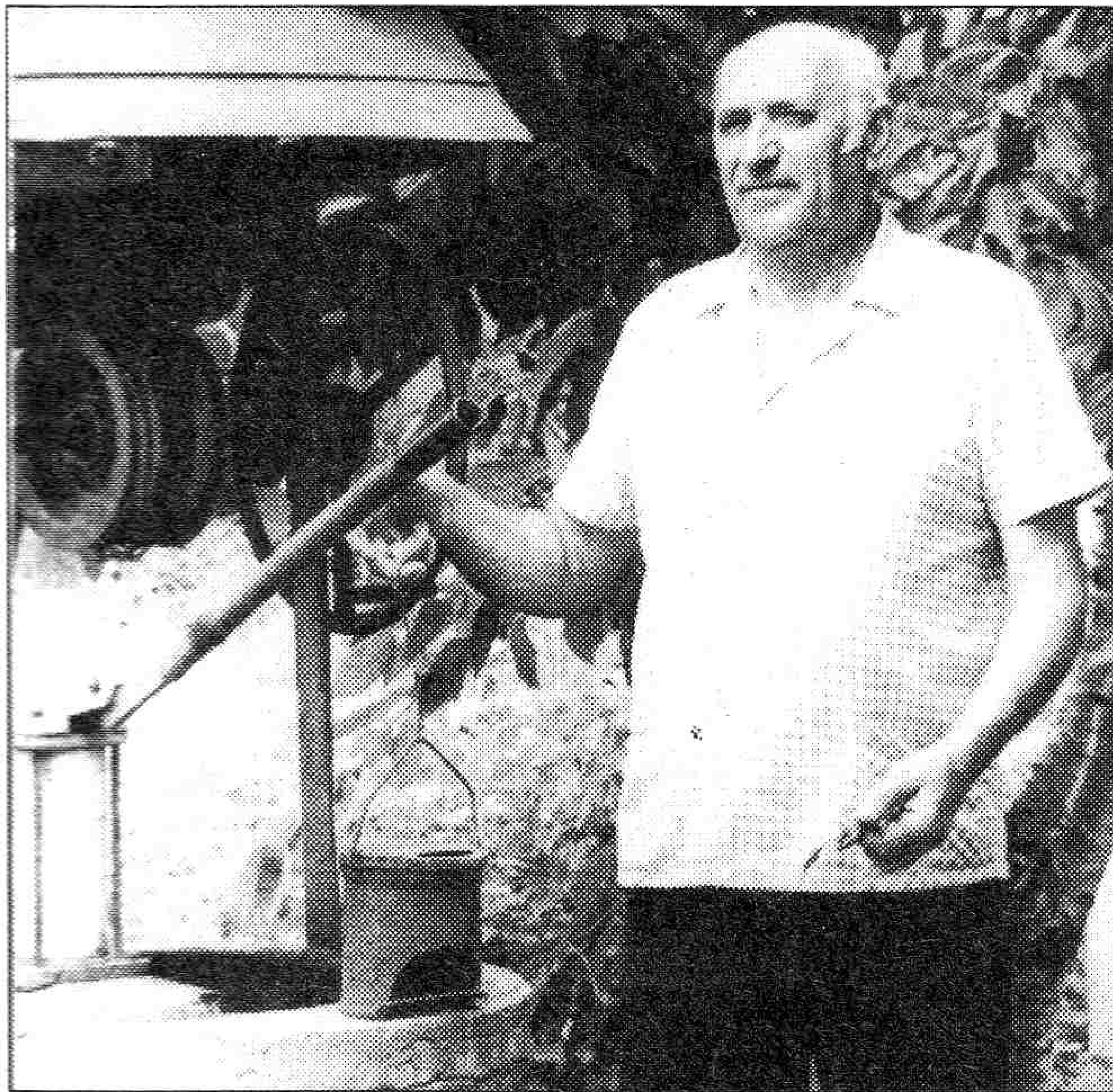
Поряд із застосуванням дорогої техніки має місце використання найпростіших винаходів раціоналізаторів (фото 10).

Окремі садівники-практики знаходять прості рішення у розв'язанні кардинальних питань, які вчені пізніше вивчають, узагальнюють отриманий досвід і знаходять шлях для ширшого впровадження у виробництво.

В. Г. Лисанюк,
академік АТН України

Пристрій для чищення криниці

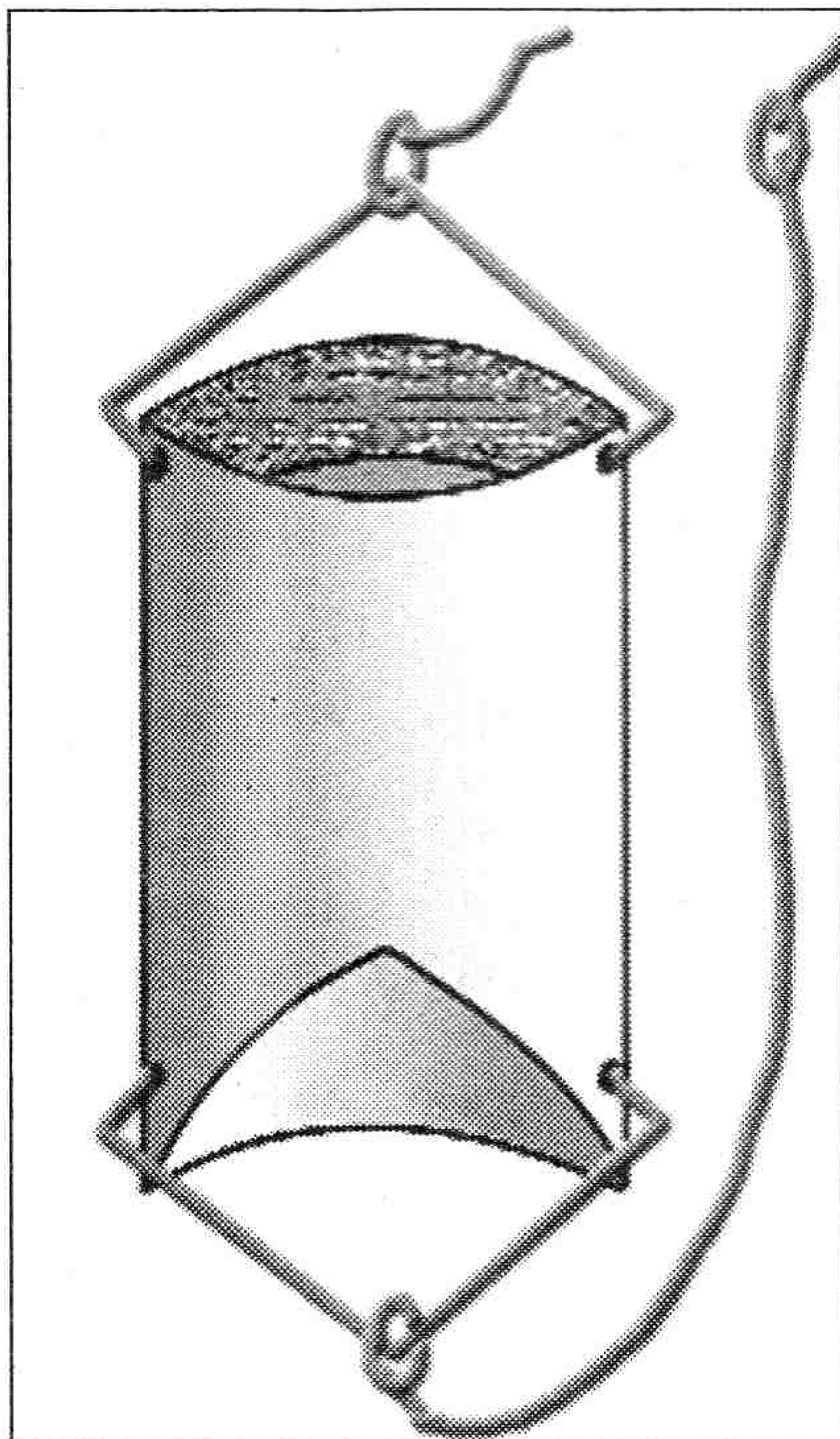
Від редакції: Наш постійний читач і дописувач, інженер за фахом, Борис Сеник, з села Муровані Курилівці, що на Вінниччині, знову ділиться з читачами своїм досвідом справжнього господаря і пропонує виготовити пристрій для чистки криниці.

Криниці шахтного типу діаметром понад 80 см чистять методом народної толоки, коли один із сусідів опускається на мотузці на дно і проводить прибиральні санітарні роботи.

Для криниць меншого діаметра такий спосіб не підходить. У мене на садовій ділянці криниця глибиною 6 м, діаметром 50 см у перший рік після спорудження замулилась на 50 см. Щоб видалити пісок і мул, я виготовив пристрій, за допомогою якого за дві години вичистив дно і ще поглибив його (синя глина) на півметра. Сусіди по дачі, в яких криниці з діаметром обсадних труб, що не перевищував 80 см, скористалися моїм пристроєм і всі залишились задоволеними.

Пристрій виготовляють з відрізка товстостінної металевої труби діаметром 100—130 мм і довжиною 150—200 мм. Найбільш придатні для цього поршневі чугунні гільзи автотракторних двигунів. Верхню (з бортиком) частину гільзи заварюють металевою пластиною. Залишається незавареним сегмент шириною 2 см для виходу повітря за швидкого падіння і для виливання води при підйомі пристрою.

У нижній загостреній частині гільзи вирізають стінку розміром 1/3 діаметра гільзи і 1/3 її довжини. У верхній частині, де заварене дно, просвердлюють два отвори діаметром 5 — 6 мм, в які вставляють кінці металевої дужки, як у відра.

До дужки кріпиться кільцем відрізок металевого троса діаметром 2 — 3 мм, довжиною 200 мм, на кінці якого кріплять гачок з цвяха у вигляді букви Г. На нижній частині гільзи біля країв вирізу просвердлюють теж два отвори, і також кріплять дужку з тросом довжиною 300 мм з металевим кільцем на кінці. До цього кільця прив'язують мотузку довжиною на 1,5–2 м довшу, ніж глибина криниці від верху цебрини.

Процес видалення мулу чи поглиблення дна, якщо це потрібно, проводять так: викачують або вичерпують воду з криниці. Один кінець мотузки прив'язують до верхньої частини цебрини, а другий до троса нижньої дужки.

Гачок троса верхньої дужки чіпляють за кільце троса нижньої дужки, де прив'язана мотузка.

Тримаючи рукою мотузку, піднімають гільзу, яка завдяки гачку, зачепленому за кільце троса нижньої дужки, займає вертикальне положення.

Опускають гільзу на мотузці в криницю і на висоті 1,5–2 м відпускають мотузку. Гільза падає на дно зрізаною загостреною частиною і під своєю вагою, як совок занурюється в мул, пісок чи грунт дна.

Гачок верхньої дужки при цьому звільняється і при наступному підйомі мотузки, завдяки тросу і нижній дужці гільза вивертається і в неї набирається мул чи грунт. Вода, якщо вона потрапила в гільзу, виливається через щілини в дні. При наступних опусканнях гільзи мотузкою регулюють занурення гільзи в дно по периметру і середині дна. Висота, з якої кидається гільза, визначається шляхом "проб і помилок". Успіхів Вам і чистої води.

Борис Сеник,
смт. Муровані Курилівці, Вінницька обл.

ДОГЛЯДАЄМО ЗА ПІЧКОЮ

До редакції надходить чимало листів (особливо від молодих господарів) із проханнями детально розповісти, як правильно доглядати за звичайною пічкою, у якій використовують тверде паливо — дрова, вугілля, торф тощо.

Якщо ваш дім опалюється пічкою, перевірте, чи не перешкоджають проходженню теплого повітря від джерела опалення стіни чи двері. Якщо в кімнати не виходять поверхні печі, може варто подумати, як зробити центральне повітряне опалення? Найпростіший спосіб — це зробити жалюзійні отвори біля стелі й підлоги на стіні, що відокремлює кімнату, де розташована пічка. Розміри отворів можуть бути різноманітними, наприклад, 20×15 см. Через верхній отвір тепле повітря буде надходити в кімнату, що обігрівається, а в міру охолодження повертатися через нижній отвір.

Якщо у вас ніщо не перешкоджає поширенню гарячого повітря від печі, а в кімнатах все одно холодно, значить причина в самому джерелі тепла. Це може бути неякісне паливо, неправильне влаштування паливних камер, інші конструктивні вади.

Що ж робити? Передусім зверніть увагу на паливо. Як відомо, будь-яке паливо складається з двох складових: ті, що горять, і ті, що не горять. Ті, що горять, — це вуглець, водень і сірка, а ті, що не горять — кисень, зола і вода. Паливо з великим вмістом вуглецю і водню вважається найякіснішим.

Якщо ви топите дровами, то пам'ятайте, що на зиму найкраще запасатися дубовими й березовими полінами. Згоряючи, вони виділяють набагато більше тепла, ніж дрова м'яких порід дерев. З усіх же видів палива за тепловіддачею (ккал/кг) дрова перебувають на найнижчому місці — 2800—3300 ккал/кг; трохи кращий — торф шматковий і брикетний — від 3000 до 4000 ккал/кг; ще ліпше — буре вугілля — 4700 ккал/кг. Найбільша теплоємність у кам'яного вугілля й антрациту — від 5000 до 7200 ккал/кг.

При згорянні водню в паливі дві його вагові частини з'єднуються з однією ваговою частиною кисню. Так утворюється водяна пара. Вона разом з димом виноситься в димар.

Вода міститься в будь-якому паливі. Коли спалюємо вугілля, у димові є до 3 % водяної пари, а при спалюванні дров середньої вологості — близько 30 %.

Дуже важливо, щоб у піч надходило достатньо повітря, інакше паливо згорає не повністю (дрова горять темно-червоним полум'ям чи просто жевріють). З труби дим виходить дуже густим і чорним. У такому димові багато незгорілих дрібних частинок палива — сажі. Часто сажа осідає на стінках каналів печі і димоходу, засмічує їх, чим зменшує теплопровідність стінок.

Нерідко на стінках печі з лицьового боку починають з'являтися чорні плями чи смуги, які до того ж мають неприємний запах. Це відбувається тому, що температура вихідних газів дуже низька. Охолоджена водяна пара осідає на стінках каналів димоходу у вигляді дрібних крапельок і, змішуючись із сажею, утворює чорну рідину. Саме вона і просочується в кладку печі. Щоб цього не траплялося, по можливості потрібно спалювати сухе паливо, яке б краще прогрівало стінки печі і димоходу та випаровувало осілу на них вологу.

Волога може з'являтися і через конструктивні вади печі, наприклад невідповідні розміри колосникової решітки, висоти поду печі і димоходу, а також влаштування паливника.

Зверніть увагу на ширину і висоту топки печі. У малих печах ширина становить 200—250 мм, у великих — 300—380 мм. Висота топкової камери, якщо рахувати від колосникової решітки, буде залежати від того, який вид палива ви використовуєте. Для дров вона повинна бути 800—1000 мм, для кам'яного вугілля — 750 мм, для торфу — 650—750 мм.

Конструктивно кращими топками вважаються такі, у яких є піддувало і колосникова решітка, яку ставлять з невеликим підйомом у напрямку до задньої стінки.

Треба правильно встановлювати решітку — у середині паливника, щоб вона була нижче поду на один ряд кладки. У такий спосіб роблять ніби коритце з нахилом стінок до решітки; паливо буде постійно скочуватися на решітку і рівномірно згоряти.

Тепер про товщину стінок димоходу. Нормальною вважається товщина в півцеглини. Але тонкі стінки за наявності протягів швидко холонуть. Тоді можна порекомендувати спорудити подвійний димохід — два ряди з товщиною стінок у чверть цеглини. Спочатку потрібно буде викласти основну трубу, по якій підуть гарячі гази. Потім, відступивши від неї на 50—60 мм, зводять своєрідний кожух, а простір зверху закривають цеглою. Повітря усередині цього кожуха буде захищати димохід від переохолодження. Якщо у вас димохід товщиною в півцеглини, то встановіть навколо нього (на відстані 50—60 мм) металевий кожух, а проміжок засипте сухим шлаком.

Як правильно топити піч? Перед укладанням дров у паливник необхідно очистити від попелу колосникову решітку і піддувало (зольник). Це забезпечить приплив повітря до палива, що горить.

Заповнювати пічку щільно паливом не варто. Тих же дров кладуть стільки, щоб між ними і верхом паливної камери був простір (500—600 мм). Тоді найдрібніші частинки палива згорять відразу (раціонально буде використовуватися паливо) і майже не будуть осідати у внутрішніх димоходах. У протилежному випадку димові канали заб'ються, пічка стане диміти і менше нагріватися.

Перед тим, як топити вугіллям, у паливник закладають невелику кількість дров чи соломи і прогрівають пічку, поліпшуючи тягу.

Щоб дрова нормально згоряли, їх треба укладати шаром товщиною 250—350 мм (при вологості дров 25%). Висота покладеного в топку торфу з вологістю 30% повинна становити 200—300 мм, кам'яного вугілля — 100—160, антрациту — 150—240 мм.

Якщо шматкове паливо погано розгоряється, то попередньо розтоплюють сухими дровами. Катего-

ричну забороняється розпалювати пічку бензином, гасом та іншими небезпечними рідинами.

Для однорідності згоряння вугілля сортують на шматки однакового розміру. Багато господарів не знають, що робити з дрібним вугіллям, коли його занадто багато. Радимо зробити так: змочіть газету, у неї загорніть вугільний дріб'язок. Потім такі пакети (1 — 2 штуки) завантажте в грубку разом зі шматками великого вугілля, розміщаючи їх біля стінок паливника.

Повітря в топку повинно надходити безупинно. Велике надходження його з гудінням багатьма господарями сприймається як показник прекрасної роботи пічки. Це помилка, тому що подібне гудіння допустиме лише під час розпалювання печі, потім надходження повітря потрібно трохи обмежити. Адже надлишок його охолоджує пічку і погіршує горіння.

Коли паливо надійно розгорілося, при глухому поді й одних дверцятах, останні варто тримати трохи відкритими (приблизно на 2—3 см) для надходження повітря в помірній кількості. Якщо ваша піч оснащена подвійними топковими дверцятами, то зовнішню варто тримати зовсім відкритою, внутрішню ж з отвором для припливу повітря щільно прикрити. Після розпалювання також варто трохи прикрити в'юшку чи засувку, щоб була середня тяга. Контролювати процес горіння можна за кольором вогню. Полум'я має бути солом'яно-жовтого кольору, а дим — білий чи майже прозорий.

Звертайте увагу і на температуру вихідних газів. У нормі, якщо димові гази в димохід входять з температурою не нижче 200—250°С, а виходять з нього не нижче 150°С. У такому разі конденсат майже не утворюється.

Виміряти температуру вихідних газів можна біля заслінки — тут вона повинна бути не нижче 200°С. Для цього користуються термометром або сухою скалкою, яку кладуть упоперек отвору заслінки. Виймають її через 20—30 хв. Якщо у вас усе в нормі з пічкою, скалка набуде кольору шкірки білого хліба. Коли ж колір не змінився, значить температура нижча від норми. Якщо скалка набуде кольору чорного хліба або звуглиться — це свідчить про занадто високу температуру. Регулювати її, як зазначалося вище, можна піддувалом, заслінкою, дверцятами. Нормально, коли стінки печі нагріваються до 60°С, а в окремих місцях — до 90°С. Будете перегрівати — утворяться тріщини на її поверхні, на кахлях.

Ви можете удосконалити свою пічку, встановивши на одній із стін металевий обігрівальний щиток, який буде нагріватися швидше від цегли і віддавати тепло в кімнату. Для цього в обраному місці із зовнішнього боку печі виймають цеглини і замість них вмуровують щиток, який виготовляють з міцної жерсті із загнутими по периметру краями не менш ніж на половину товщини стінки. Місце стику ретельно зашпаровують.

Бувають випадки, коли палива витрачається дуже багато, а пічка все одно нагрівається дуже слабко. Відбувається це найчастіше через конструктивні вади печі, наприклад товщина стінок надмірна. Цю ваду можна усунути лише переклавши піч або окрему стінку.

Щоб пічка швидко не охолоджувалася після протоплювання, часто господарі дуже рано закривають заслінку, не зважаючи на те, чи залишилося над шаром вугілля, що перемішується, блакитно-синє полум'я. А потім, буває, з'являється головний біль, причина якого — легке отруєння чадним газом (окисом вуглецю), що не має запаху. Пам'ятайте: важке отруєння може призвести до смертельних наслідків.

Часто мало гріють ті печі, за якими погано доглядають. Тому чистити їх бажано мінімум один раз на рік (восени). Якщо пічкою користуються цілий рік, її чистять кожні півроку. Під чищенням передусім маємо на увазі видалення сажі, що зменшує тягу в печах і погіршує нагрівання стінок. Після чищення потрібно замазати всі наявні тріщини, у тому числі найдрібніші. Адже в них може просочуватися повітря і охолоджувати нагріті стінки. Також слід звернути увагу на щілини в усіх дверцятках. Підсмоктування повітря через них дуже охолоджує пічку. До того ж, якщо не зашпаровувати щілини в дверцятах, вони рано чи пізно випадуть з печі, що може призвести до пожежі під час горіння. Підпирати дверцята полінами також не варто. Краще оббийте навколо них штукатурку і розберіть кладку навколо двірного прорізу — як у зовнішній стінці, так і у внутрішній. Тільки робіть це обережно, щоб не пошкодити кладки всієї печі. Прочистіть шви і, постукуючи молотком, розхитайте цеглини. Якщо потрібно, до дверцят прикріпіть металеві смужки чи дріт. Вони будуть міцно тримати дверцята при правильному заправленні в пази між цеглинами.

Цеглу для заміни використовують тільки червону, повнотілу (без дірок) і без тріщин. Перед встановленням її варто замочувати.

Якщо є завали в печах і вогнищах, доведеться розбирати один бік і відновлювати внутрішні перегородки між димоходами, які обов'язково прочищають.

Не залишайте без уваги й те, що у вас може перегоріти колосникова решітка. Без неї протоплювання печі буде неякісним. Для заміни цієї важливої частини пічки навколо колосникових ґрат видаліть стару глину, шлак, попіл, підніміть цеглу і потягніть на себе. У зворотному порядку поставте нову решітку.

Якщо пічка швидко холоне після протоплювання, можливо, заслінка нещільно прикриває димохід і тепло швидко виходить з пічки. Знайти нещільності в такому разі дуже просто. Потрібно запалити свічку і піднести її до відкритих дверцят топки. Якщо полум'я відхиляється в камеру горіння, значить труба не щільно перекрита заслінкою. Доведеться шукати причину й усувати її.

Захист деревини потребує знань і вміння

Добрий день, шановна редакціє!

Я ваш постійний читач уже шостий рік. На сторінках журналу "Дім, сад, город" завжди знаходжу щось цікаве і корисне для себе. Ніби зовсім недавно ви започаткували рубрику "Господар" (журнал у журналі), а вже скільки корисних порад видрукувано. Хочу також звернутися за порадою, як зберегти деревину від руйнування? Бо збудував нещодавно веранду, яка вийшла гарна на вигляд, затишна зсередини. Але ось біда: будував ніби з добротного матеріалу, а стіни все одно починають цвісти. Як цьому зарадити – достеменно не знаю. Тож і прошу: можливо надрукуєте: що робити, щоб вберегти деревину від псування, аби вона слугувала тривалий час.

З повагою ***П. Корсаков,***
м. Умань,
Черкаська область

Турбота про збереження деревини починається ще в процесі заготівлі і триває під час обробки, виготовлення виробів та в період їхньої експлуатації. Збереженість дерев'яних виробів значною мірою залежить від умов навколишнього середовища, у якому вони постійно перебувають .

Будинковий грибок — найбільш небезпечний руйнівник — виявляє себе появою цвілі на дерев'яних конструкціях. Грибниця (міцелій) із зараженої деревини потрапляє на здорову через взуття, одяг, інструмент. Розвитку грибка сприяють волога і тепло. Тому зберігати матеріали з деревини необхідно в сухому місці, колоди — в ошкуреному вигляді, поруч не повинно бути сміття, трави, хмизу. Ошкурені колоди рекомендується покрити антисептиком.

Виявивши цвіль на деревині, уражені місця зішкрібають, стругають чи зрубують. Шматки ураженої деревини спалюють у металевій ємності. Усе сміття, що залишилося, ретельно збирають і закопують у землю на глибину не менш 0,5 м. Після закінчення роботи інструмент обробляють антисептиком. А далі лісоматеріали й дерев'яні конструкції ретельно просушують і обробляють двічі 10%-ним розчином кремнійфтористого натрію чи тричі 3%-ним розчином фтористого натрію.

Потім їх знову добре просушують, а надалі регулярно провітрюють. Якщо під час обробки впливу антисептиків можуть зазнати поверхні металевих конструкцій, то їх до початку обробки фарбують олійною фарбою в два — три шари з проміжним сушінням. Після висихання фарби можна приступати до обробки антисептичним розчином. Попереднє фарбування металу також захищає його від сильного іржавіння.

Горизонтальні поверхні дерев'яних конструкцій також можна обробити сухими антисептиками. Для цього їх насипають шаром потрібної товщини так, щоб не сипалися з поверхні.

Які ж найпоширеніші антисептики? 3%-ний розчин кремнійфтористого натрію з кальцинованою содою одержують, розчинивши в 10 л води 250 г соди і додавши невеликими порціями кремнійфтористий натрій при ретельному перемішуванні. Після повного розчинення додають невелику кількість барвника, наприклад 5 г анілінової фарби. Застосовують також 5—10%-ний розчин мідного купоросу: 1 кг мідного купоросу розчиняють у 9—9,5 л води. Слабший розчин не дасть потрібного ефекту.

Сухі антисептики добре подрібнюють для швидшого розчинення. Вода для приготування розчинів повинна бути чистою, по можливості м'якою, підігрітою до 90 — 95°С, але якщо до розчину додають соду, то воду варто нагрівати не вище 40°С. Розчин вважається готовим до застосування, якщо з нього припинилося виділення пухирців вуглекислоти. Для розчину можна використовувати дерев'яний, керамічний чи скляний посуд. Якщо використовується сталевий посуд, то його рекомендується заздалегідь пофарбувати зсередини олійною фарбою в два — три шари, щоб уникнути сильного іржавіння під впливом розчину.

Сухі антисептики одержують змішуванням подрібненого антисептика з просіяними вологою тирсою або піском (з вологістю 30—40%) у співвідношенні 1:5 за об'ємом. Їх ретельно перемішують до одержання однорідного складу і цю суміш наносять рівним шаром на просушені дерев'яні поверхні з розрахунку 100—200 г на 1 м².

Жуки-червивці відкладають яйця в щілинах і отворах деревини, а личинки, що з'являються з них, вгризаючись у дерево, роблять у ньому звивисті ходи. Згодом лялечки перетворюються в жуків, що прогризають зовнішній шар деревини і виходять назовні, щоб потім знову відкласти яйця. До жуків-червивців, чи дроворубів, належать рудий будинковий вусач, чорний будинковий вусач, строкатий точильник, фіолетовий плоский вусач та інші. Довжина їх від 5 — 8 до 20 — 25 мм.

Обробку деревини, зараженої жуками, здійснюють різними способами:

- введенням розчину антисептика у товщу дерев'яної конструкції;
- поверхневим просочуванням деревини антисептиком шляхом розпилення чи обприскування;
- змащуванням деревини антисептичними пастами.

Наявність достатньої кількості антисептика на поверхні деревини призводить до припинення розмноження цих шкідників.

При пошкодженні балок, підлоги, стін спочатку сталевим дротиком очищають отвори від деревного борошна (пилу). Потім за допомогою спринцівки вливають в отвори антисептик і зашпаровують їх парафіном чи пластиліном.

Поверхневе просочення деревини роблять на початку весни, двічі або тричі з інтервалом у 2—3 тижні. Отвори на поверхні деревини розчищають для кращого проникнення антисептика всередину. Щоразу обробку виконують у два прийоми з перервою у 2—4 години.

Меблеві жуки-червивці живуть переважно у

мертвій сухій деревині. Будинковий точильник (шашіль) пошкоджує дерев'яні конструкції, меблі. Його личинки прогризають у деревині отвори діаметром близько 1 мм. Для боротьби з цими шкідниками розчиняють 1 частину дьогтю або карболки в 3 частинах гасу чи скипидару. Цим розчином добре змочують поверхню меблів 2—3 рази. Обробку повторюють через 3—4 тижні. Якщо кількість отворів невелика, з них видаляють деревне борошно, вприскують спринцівкою розчин антисептика і зашпаровують зовні отвори парафіном (пластиліном).

При ушкодженні столів, стільців, табуреток отвори замазують зовні парафіном або воском. Потім меблі перевертають ніжками догори, у торцях ніжок просвердлюють отвори діаметром 3—8 мм на глибину до 100—150 мм. В отвори заливають розчин антисептика і тримають меблі в такому положенні 1—2 доби, після чого обробку повторюють.

Руйнівній дії **вологи** можна запобігти просоченнями водостійкими сумішами. Нижче подаємо кілька рецептів деяких сумішей для просочування (співвідношення їхніх компонентів зазначені в масових частинах).

1. Натуральна оліфа — 10; парафін — 1; скипидар — 2. Після просочування деревину можна фарбувати олійними фарбами.
2. Натуральна оліфа — 1; гас —1. Просочування проводять 4 — 5 разів з інтервалом 2 — 4 години. Після просочування і висихання деревину можна фарбувати олійними фарбами.
3. Натуральна оліфа — 10; віск — 1,5. Деревину двічі-тричі просочують розігрітою сумішшю з проміжним сушінням протягом доби. Після повного висихання можна фарбувати олійними фарбами.
4. Натуральна оліфа — 1; лак ПФ-283-1. Суміш використовується як водотривка та декоративна.

Обробку деревини за допомогою хімікатів здійснюють з метою захисту її від загоряння. Для цього готують різні протипожежні суміші, рецепти яких наведено нижче (співвідношення компонентів зазначено в масових частинах).

1. Сульфат амонію — до 150 г/л.
2. Рідке скло — 1; вода — 1; алюмінієва пудра — 0,1.
3. Фосфорнокислий натрій — 50 г/л, сульфат амонію —100 г/л.
4. Рідке скло — 45; вода — 15; тальк — 28; пилоподібний важкий шпат — 12.
5. Рідке скло — 20; вода — 20; важкий пилоподібний шпат — 25; цинкові білила(сухі) — 1.
6. Суперфосфат — 7; вода — 3. Деревину просочують кожною з цих сумішей двічі з проміжним сушінням протягом доби.

Утеплення садового будиночка

Попереду зима, на дачі потрібно ще багато чого зробити. А в домі стає все прохолодніше. Чи не порадили б ви, як можна утеплити будинок, щоб узимку в ньому було затишно і тепло?

Микола Коцур,
с. Федорівка, Врадіївський р-н, Миколаївська обл.

Садові будинки можна зробити дуже теплими. Як відомо, втрачається тепло з будинку в основному через стіни, підлогу, стелю та вікна. Дискомфортні умови настають у тому випадку, якщо різниця між температурою повітря в приміщенні і внутрішньої поверхні стін перевищує 60°С, а перекриттів — 40°С. Найкращий тепловий комфорт забезпечується за різниці температур близько 30°С.

Найбільше тепла втрачається через стіни та вікна. Ми не будемо зараз зупинятися на теплоізоляції вікон — це питання добре відоме: подвійне скло, щільна підгонка рам, замазування всіх щілин зменшують втрати тепла. Розглянемо докладніше особливості утеплення стін.

Теплоізоляційні властивості стін залежать від товщини теплоізоляційного шару, старанності укладання ізоляційного матеріалу, а також від ефективності пароізоляції та вітрозахисту. У першу чергу варто звернути увагу на пароізоляцію (вологозахисний шар) та її розміщення в стінній конструкції. Річ у тому, що теплоізоляційний матеріал, наприклад, мінеральна вата, насичуючись парами, втрачає свої теплоізоляційні властивості.

Відомо, що тиск внутрішнього, теплого повітря в приміщенні завжди вищий, ніж зовнішнього, холодного. Тому тепле повітря прагне проникнути через будівельні конструкції назовні. Проходячи через стіни, перекриття, тепле повітря, що містить водяну пару, зволожує утеплювач. Таким чином, вологозахисний шар слід розташовувати з теплого, внутрішнього боку будинку. Пристосування пароізоляції, у вигляді якого можна використовувати будь-який вологонепроникний матеріал — руберойд, поліетиленову плівку, пергамін і т.д. — зменшує втрату тепла на 50—70%.

Іззовні теплоізоляційний матеріал потрібно захистити від продування вітром. Для цього з зовнішнього, холодного боку стіни встановлюють вітрозахисний шар. Він має бути щільним, але вологопроникним: придатні м'яка плита з деревини, картон, фанера. Через пори вітрозахисного шару волога, що може проникнути в утеплювач, поступово випаровується.

У перекриттях горища, зазвичай, достатньо тільки пароізоляційного шару. Простіше і дешевше його виконати з розмоченої у воді глини. Глино-солом'яне змащення завтовшки 20—25 мм наносять прямо згори стельових дощок.

Як утеплювач для перекриттів житлових будинків і особливо бань найкращий мох. Він стійкий до гниття, добре поглинає водяну пару і швидко просихає. На відміну від мінеральної вати мох з часом не злежується і не втрачає теплоізоляційних властивостей. На горищах, утеплених мохом, завжди сухо, там немає запаху затхлості. Щоб не пошкодити утеплювач, по стельових балках згори прибивають ходові дошки завширшки 40—50 см.

Тепловий комфорт будинку великою мірою залежить також від конструкції підлог. На холодній підлозі швидко мерзнуть ноги, і тут не врятує навіть досить висока температура повітря у приміщенні. Щоб підлога була сухою і теплою, її варто обов'язково відірвати від ґрунту підпілля. За низького рівня підгрунтових вод та на сухому ґрунті можна обмежитися дощатим настилом, покладеним по лагах. Опорами для них слугують низькі (у два ряди) цегляні стовпчики, гідроізольовані згори двома шарами руберойду на бітумному мастилі. Цегляні стовпчики опираються на шар з худого бетону — підготовку. Під бетонною підготовкою знаходиться гідроізоляційний шар з розім'ятої з водою глини, що захищає підпілля і конструкції перекриття від ґрунтової вологості. Нижче лежить утрамбований ґрунт. Висота підпілля — близько 25 см. Підлога такої конструкції не уражується грибком і служить довго.

РЕМОНТ АЗБОЦЕМЕНТНОГО ШИФЕРНОГО ДАХУ

Маю хату під шифером, який служить вже багато років. Однак з'явилися тріщини. Що робити?

Сергій Юхименко,
м. Берегове,
Закарпатська обл.

Через 12—15 років і шифер на даху починає старіти: з'являються тріщини, дрібні відколи і т.п. Дах треба ремонтувати.

За старою методикою дах очищали, мили, сушили, ґрунтували оліфою, а потім усі тріщини покривали тканинними смужками, просоченими олійною фарбою. Після цього іноді дах фарбували олійною фарбою. Такий ремонт подовжував термін експлуатації даху на 2—4 роки, після чого все треба було повторювати заново.

Нині є простий і перевірений спосіб ремонту азбоцементного шиферу, після якого покрівля "живе" 8—10 років.

Для ремонту даху необхідні такі матеріали: клей ПВА, цемент (бажано марки 300 і вище), розпушений азбест і вода.

Якщо немає клею ПВА, можна користуватися водоемульсійними, морозостійкими фарбами марок Э-АК-111, Э-ВА-17, Э-ВС-17, однак при цьому трохи зменшується довговічність відремонтованого даху. Якщо немає можливості придбати розпушений азбест, то на дрібній тертці для овочів натирають листовий азбест.

Ремонтну суміш готують невеликими порціями на 2—3 години роботи. Змішують 1 — 2 вагові частини цементу з 3 ваговими частинами розпушеного азбесту і розводять клеєм ПВА, розбавеним водою 1:1 (водоемульсійну фарбу водою не розбавляють). Ремонтна суміш повинна мати консистенцію сметани.

Попередньо дах обмітають, очищуючи ділянки, занесені землею, вкриті лишайником і т.п. Потім миють з водопровідного шланга. Особливо ретельно промивають (використовуючи тверду щітку) ділянки з тріщинами.

Після того, як дах висохне, його ґрунтують розведеним водою клеєм ПВА (1 частина клею на 3 частини води). Власне ремонт полягає в пофарбуванні місць із тріщинами за два проходи, так, щоб шар "фарби" був товщиною не менше 2 мм.

Під час ремонту даху зручно користуватися щіткою, показаною на малюнку. Відрізок гумового шланга насаджують на довгу ручку і в нього (під кутом) вставляють щітку. Ремонт здійснюють у похмуру погоду.

ЯК ЗАБИВАТИ ЦВЯХИ...

Молоток тримаєте за кінець рукоятки міцно, але без напруження. Наносите удари круговим рухом передпліччя і кисті, тоді передпліччя і молоток переміщуються в одній площині.

Якщо цвях дуже маленький, застроміть його в дерево задком молотка (загостреною частиною), але не випуклою частиною бойка. Коли цвях увійшов у дерево в потрібному напрямку, міцно тримайте предмет, що прибивається, і продовжуйте забивати цвях сильними і рівномірними ударами. Не вбивайте цвяхи до кінця, перш ніж не переконаєтеся, що він розташований правильно, інакше потім буде важко виривати цвяхи.

Перед тим як вбивати цвях, добре затупіть його вістря легким ударом молотка. Цвях пройде, глибоко проникаючи між волокнами деревини, і не буде входити в неї на зразок клина, що завжди може її розщепити. Цей спосіб рекомендується

...ТА ВГВИНЧУВАТИ ШУРУПИ В ДЕРЕВИНУ

Гвинти відрізняються своїм різноманіттям:

- шурупи і болти;
- гвинти залізні, латунні, нікельовані чи хромовані;
- гвинти з фрезерованою голівкою впотай, з напівкруглою голівкою, з голівкою напівпотай;
- гвинти з прямим чи хрестоподібним шліцом.

Найпростіше — обзавестися гвинтами декількох видів, що найчастіше використовуються на практиці, наприклад, залізними гвинтами з голівкою впотай 3×30, а потім купити додатково гвинти, потрібні для певної роботи.

Розміри гвинтів наведені в міліметрах і позначені двома числами, з яких перше — це діаметр під голівкою, друге — довжина гвинта (замітьте, що для гвинтів з голівкою впотай друге число позначає довжину всього гвинта з голівкою, а для гвинтів з напівкруглою голівкою — без голівки; таким чином, у будь-якому разі друге число вказує довжину тієї частини гвинта, що фактично входить у товщу деревини).

Викрутка повинна мати лезо, що відповідає прорізу гвинта. Особливо це необхідно при загвинчуванні гвинтів із хрестоподібним шліцом. Лезо повинне розташовуватися в напрямку осі гвинта, звідси різноманітність лез викруток: товсті, тонкі, широкі чи вузькі, короткі або довгі.

Перед тим як вгвинчувати шуруп, необхідно намітити в дереві невеликий отвір. Для цього потрібні різні інструменти.

Столярне шило. Столярне шило з його подовженим і загостреним кінцем дає можливість намітити отвір для шурупів з великою точністю. Для цієї мети можна використовувати також штопорний бурав.

Намічені вами отвори для шурупів будуть, звичайно, різної величини й глибини, залежно від товщини шурупа. Отвір для того самого гвинта в деревині м'яких

для вбивання цвяхів у дерев'яні предмети невеликої товщини.

Якщо усе прибито правильно, забивайте кожен цвях до кінця останнім ударом молотка, тримаючи його прямовисно, аби не залишити вм'ятини на деревині.

Цвяхи. Бувають двох типів, усілякої величини і товщини: з плоским або з випуклим капелюшком, що втоплюється. Вам знадобиться невеликий набір цвяхів кожного типу.

Борідок. Після забивання цвяхів з випуклим капелюшком звичайно втоплюють його у дереві, для чого служить борідок. Невелику вм'ятину, що утвориться, обов'язково треба замазати мастикою і потім зафарбувати.

Обценьки. Якщо від неспритного удару молотком ви погнули цвях, висмикніть його обценьками і замініть іншим. Не намагайтеся його випрямити, тому що він все одно викривиться в тому ж місці.

Замість обценьків можна використовувати гострозубці, але при цьому намагайтеся не стискати їх занадто сильно, інакше можна відламати капелюшок цвяха.

порід буде менший, ніж у деревині твердих порід.

Вгвинчуйте шуруп спочатку вручну, потім викруткою, при цьому кінець рукоятки повинен спиратися в середину долоні, якою ви весь час надавлюєте на викрутку. В міру того, як шуруп проникає вглиб дерева й опір деревини зростає, надавлювати на викрутку потрібно усе сильніше, але не для того, щоб вгвинтити шуруп ще глибше, а щоб лезо викрутки не вискочило з прорізу шурупа і не зірвало її. Аби уникнути цього, ви повинні також тримати викрутку в ідеальному стані, тобто стежити за тим, щоб лезо було досконало прямим і заточеним під прямим кутом.

ЯК ВІДГВИНЧУВАТИ ШУРУПИ

"Немає нічого простіше, — думаєте ви, напевно, — досить лише повертати гвинт у зворотному напрямку". Однак не забувайте, що гвинт, який був загвинчений давно, часто сидить у дереві дуже міцно. Його відгвинчують поступово, намагаючись злегка повернути, при цьому якнайсильніше натискуючи на викрутку в прорізі голівки шурупа.

ЯК ВГВИНЧУВАТИ ГВИНТИ В СТІНУ

Дриль. Працюючи з деревиною твердих порід (наприклад, з дубом) чи користуючись латунними гвинтами, іноді буває необхідно просвердлити отвір свердлом, вставленим у дриль. Діаметр цього свердла приблизно дорівнює діаметру гвинта чи шурупа при вимірі висоти гвинтової нарізки і по висоті кроку гвинта.

Коловорот. Фрези для обробки деревини. Для гвинтів з голівкою впотай заздалегідь приготуйте отвір за допомогою фрези на рукоятці або вставленої в коловорот.

Пробійник. За допомогою цього інструмента просвердліть отвір в обраному місці, наносячи пробійником легкі удари по поверхні і повертаючи його після кожного удару. При цьому не кваптесь.

Тут важлива кількість ударів, а не їхня сила. При обертальному русі пробійника матеріал подрібнюється вістрям по його формі.

Іноді гвинти не рекомендується вгвинчувати прямо в стіну, тому що деякі матеріали занадто тверді (цегла, цемент), а деякі дуже тендітні (вапно). У тому місці, де ви будете угвинчувати гвинт у стіну, замініть наявний матеріал іншим, більш м'яким чи однорідніщим.

Якщо вам потрібно пробити отвір у стіні, що викладена керамічними плитками, необхідно замість пробійника використовувати дриль з вольфрамовим свердлом, щоб плитки не тріснули. Якщо у вас є електродриль, встановіть її на найнижчу швидкість. Продовжуйте обертати свердло, витягаючи його з отвору.

Дерев'яна пробка. У пробитий пробійником отвір вставте пробку, а стамескою виріжте з дерева уздовж волокон. Пробку спочатку вирізують квадратною, потім її кінець округляють так, щоб діаметр цього заокругленого кінця трохи перевершував діаметр отвору.

Виготовлену пробку вбивають у стіну молотком, а потім зрізують врівень зі стіною (згладжують) за допомогою пилки.

Інші пробки. Пробки виготовляють також із свинцю, фібри, пластмаси. В усіх випадках діаметр отвору в точності має дорівнювати діаметру пробки. Власний діаметр пробок залежить від перетину гвинта, тому що саме гвинт, щільно притискаючи пробку до каналу отвору, підтримує весь комплекс у фіксованому положенні. При роботі з пробками отвір робіть якомога точніше, тому що гвинт повинен входити строго в центр пробки.

Пробки-заглушки на цементній основі. Ці пробки готують із суміші цементу, азбесту і скловолокна.

У долоні готують кашку, розминаючи суміш мокрими пальцями. Потім роблять ковбаску, яку вставляють у глибину отвору до кінця, і потім сильно здавлюють плоским стрижнем, що додається до суміші.

Ніколи не натискуйте на гвинт відразу ж, а лише коли кашка висохне. Починаючи з цього моменту гвинт сидить так міцно, що швидше стіна продавиться, ніж гвинт випаде назовні. Єдиною незручністю є те, що кашка висихає досить повільно, і використати гвинт за призначенням (наприклад, вішати на нього полку, стелаж) можна тільки через добу після його установки.

Служба взаємодопомоги

Що робити з осами?

Шановна редакціє!

Є у мене до Вас велике прохання. Підкажіть, будь ласка, як позбутися ос, особливо літньо-осінньої пори (серпень, вересень).

Річ у тім, що я працюю на ринку, продаю кондитерські вироби, і досить часто буває таке "нашестя" цих комах, що хоч тікай з місця роботи.

Можливо, хто з читачів знає, як позбутися цих нахаб. Може існують якісь запахи, які б їх відлякували, чи хімічні засоби.

Заздалегідь вдячна за відповідь. Впевнена, що на мій запит неодмінно хтось відгукнеться.

Віра Іванова,
вул. Майорова, 5, кв.16,
м. Київ, 04201

Страус повернувся

Приватна ферма, на якій утримується майже 200 голів страусів, за кілька десятків кілометрів від столиці України міста Києва — дивина!

Розташована страусова ферма біля мальовничого села Ясногородка Макарівського району, що на Київщині.

Адже страуси — птиці неосяжного простору пустель і степів. Перш за все виникає запитання: чому страусова ферма, а не інших сільськогосподарських птиць? Тим більше, що Україна має багаторічний досвід з їхнього вирощування.

Зрозуміло, що основою м'ясного птахівництва в Україні є і залишиться виробництво курчат-бройлерів, качок, індиків, гусей. Проте розведення та вирощування страусів — справа вигідна і прибуткова, особливо на піщаних грунтах та в посушливих місцях,

На сьогоднішній день у світі розведення страусів вважається найрентабельнішою галуззю у сільському господарстві. Щорічно реалізують близько 70 тисяч голів. Цінять-ся страуси не тільки м'ясом та яйцями, а й пір'ям і шкірою. Шкіра страусів після відповідної обробки не поступається слоновій, а своєю цінністю прирівнюється до шкіри алігаторів. За реалізації однієї шкіри (ціна 240 доларів за 1,5 м^2) повністю відшкодовуються витрати на утримання птиці. Шкіра страусів використовується для виробництва цінних меблів, взуття, валіз, гаманців, пасків, сумок, курток тощо.

Страуси за своєю суттю травоїдні. З великим апетитом поїдають капустяне листя, різнотрав'я, люцерну, конюшину, силос, комбікорми. Увесь літній період вони пасуться у загонах, які засіяні багаторічними бобовими травами. А взимку основним кормом для них є сіно із суміші люцерни, конюшини, еспарцету, лучної вівсяниці. Страуси швидко ростуть, щодоби додають у масі по 300—400 г і в рості по одному сантиметру. Приріст живої маси у них відбувається в основному за рахунок дешевих зелених кормів і сіна. Доросла самка, за несучості 50 яєць за сезон, забезпечить отримання 4 т м'яса за рік. А від свиноматки за такий же період можна отримати лише 1,5—2,5 т свинини, до того ж використовуючи дорогі концкорми. Повна продуктивність від однієї самки протягом її "економічного життя" може досягти 72 т м'яса.

В умовах Полісся страуси швидко пристосовуються до зовнішніх кліматичних умов і добре витримують як спекотну погоду (+20—40°С), так і низьку температуру (–20—30°С),

На жаль, в Україні створення страусових ферм залежить в основному від ентузіастів, які на свій страх і ризик вирощують цих птахів. Ринок сьогодні безликий і не гуманний. Нині попит на страусове м'ясо в Європі в декілька разів перевищує можливості його виробництва. Тільки у супермаркетах Італії за рік продається до 750 т страусового м'яса. А страусовий ринок України, мов те неоране поле, — вільний. Отже, ясногородці хочуть це поле зорати, засіяти і мати з цього прибуток.

Страусову ферму було створено у 2001 році на базі приватної фірми "Юмпіс", яка раніше переробляла деревину. У місцевого господарства взяли в оренду 18 га землі. Банк виділив під заставу фірми кредит у 150 тисяч гривень. І розпочали самотужки будувати приміщення та загони для птиці.

Засновники ферми від'їжджали за кордон до Бельгії, Данії, Польщі, Південної Африки, щоб вивчити досвід з утримання та вирощування страусів. А в квітні того ж року в Бельгії закупили маточне поголів'я страусів у кількості 30 голів (10 самців і 20 самок). З урахуванням того, що бельгійці спеціальною машиною доставили птицю аж до Ясногородки, вартість однієї голови обійшлася майже в 1 тис. доларів.

Сучасна структура страусової ферми така:

- Власне ферма із маточним поголів'ям страусів у 35 голів (10 самців і 25 самок) 7-річних і 150 голів страусенят різних вікових груп;
- Інкубаторій, у якому обладнано 6 інкубаторів потужністю 200 яйцемісць;
- Міні-зоопарк, де утримуються барани, кози, олень, віслючка, корейські свині, фазани, качки, гуси, індики;
- Шинок "Долина страусів" на 30 чоловік, із кухнею, де готують для відвідувачів страву з м'яса та яєць страусинь.
- Пилорама, де переробляється деревина як для власних потреб, так і для продажу людям. Ферму обслуговує близько 30 працівників.

В основі господарської діяльності ферми — єдиний замкнутий технологічний цикл, який обумовлює всю основну її діяльність і дає за можливістю найбільший прибуток,

Головне завдання підприємства — отримання повноцінних інкубаційних яєць, штучна їхня інкубація, реалізація молодняка всіх вікових груп. За рік на фермі мають до 800 штук яєць, у середньому по 40 яєць на несучку. В інкубаторії інкубують яйця як для власних потреб, так і на давальницьких умовах усім, хто тримає страусів, по 150 гривень за кожне виведене страусеня. Реалізація поголів'я страусів відбувається як на внутрішньому ринку, так і за межі України.

Добових страусенят реалізують за ціною 350—500 гривень за голову, місячних — по 750 гривень, тримісячних — 1750 гривень за голову. Бридери (3 самки, що несуться, один — статевозрілий самець) продають по 9 тис гривень. Незапліднені яйця і м'ясо вибракуваної птиці реалізують у власному шинку для приготування туристам фірмових страв.

Приготування яєчні із яйця страусині — це справжній ритуал. Перед відвідувачами шинку у яйці просвердлюють електродрилем з обох боків невеликі отвори, вміст збовтують і виливають на сковорідку. З одного яйця виходить 12 порцій яєчні. Порція (100 г) коштує 12 грн.

Стейк із страусового м'яса (200 г) — 54 грн.
Смажена печінка "Каприз панночки" (150 г) — 150 грн.
Крученики із м'яса "Страусовий вальс" (200 г) — 50 грн.
Біфштекс "Африканський" (200 г) — 54 грн.
Фермерська страва (200 г) — 54 грн.
Салат "Страус" (200 г) — 24 грн.
Страусячий бульйон (250 г) — 3 грн.
Пиріжок із м'ясом страуса (30 г) — 2 грн.
Так що смачного Вам, пані та панове!

Тут же можете придбати сувенір із шкаралупи яйця страусині, розфарбований місцевими умільцями, за 200 грн, або стати власником пір'їни за 15 грн.

Підприємство має ліцензію на здійснення туристичних екскурсій.

Укладено декілька угод з туристичними фірмами міста Києва на проведення екскурсій. У штатному розписі передбачено три посади екскурсоводів, які щоденно відбувають екскурсії по території ферми для відвідувачів. Вартість квитка для дорослої людини 10 грн., для школярів та дітей — 5 грн. За 2003 рік ферму відвідали майже 5 тис. туристів.

Незабутнє задоволення дістають діти, відвідавши невеликий зоопарк та ознайомившись з екзотичними птахами і тваринами. Тож, якщо ви бажаєте відчути екзотичну красу, спокій, свіжість природи та гостинність господарів страусової ферми — завітайте до них.

Завітавши сюди всією сім'єю влітку або взимку, ви матимете змогу надихатися чистим повітрям, намилуватися чудовими птахами та із задоволенням відпочити.

З журналу "Будьмо здорові"

Тож, познайомимося ближче з цим екзотичним птахом і ми.

Страуси походять із Африканських саван. Пещерні малюнки первісних мешканців Африки залишили нам на згадку: мисливець з луком крадеться за страусами. В Єгипті стада страусів жили ще до зведення пірамід. Римляни, що полюбляли видовища, крім левів і слонів, випускали на арену до тисячі страусів і спостерігали за їхньою бійкою.

У догонів Африки страус є символом світла і води, до того ж з водою асоціюється його нерівна хода і непередбачені рухи. В семітській міфології страус постає демоном і може символізувати дракона. Яйце страусині, підвішене у храмах, символізує життя, творення, воскресіння.

Страусове пір'я символізує істину та справедливість. Ці птахи живуть повсюди в Африці, в Західній і Середній Азії, південній Європі. Світова популяція страусів становить близько 2 млн. голів.

Страуси — найбільші у світі безкильові птахи.

Зріст особини сягає до 3 м, маса понад 140 кг. Самка несе до 50—70 яєць завдовжки 12—15 см масою 1,5—2 кг. Живуть страуси понад 60 років. Самки можуть відтворювати потомство протягом 30 років, самці — 40. Саме тіло птаха — ніби розкішна "халабуда" з пір'я. Над нею — граційна шия, що завершується зміеподібною головою з великими очима (5 см) і дзьобом (12 см). На очі, як і на ноги, страуси особливо покладаються. Вони не літають. Замість крил у них лише вкриті пір'ям відростки. Та навзамін цих птахів обдаровано напрочуд довгими сильнорозвинутими ногами. З їхньою допомогою страуси убезпечені від багатьох нападників. Тікаючи під вітер, вони ще й розпускають свої крильця , перетворюючи їх на своєрідні вітрила. Й отак розвивають швидкість до 70 км на годину. До того ж витримувати такий темп можуть протягом 30 хв.

Страуси — стадні птахи, але в племінний період гуртуються у групи — один самець і дві-три самки.

У самки оперення буре, а от самці напрочуд елегантні: чорне пір'я по всьому тулубу і сніжно-білий хвіст. Махові пір'їни першого порядку теж білі. Залицяючись до самки, самець галантно присідає, б'є крильцями, наповнює зоб повітрям і шия нагадує повітряну кулю, треться головою об неї. Одне слово, демонструє своє шляхетне вбрання з усіх боків.

Страуси — істоти травоїдні. Харчуються переважно на луках та пасовищах, їдять утричі менше, ніж корова або свиня. З'їдають за добу 2—3 кг корму.

У племінний період самці бувають агресивні й небезпечні. Самки стають статевозрілими у 2—3-річному віці, а самці — у 4 роки. Відкладають яйця через кожні 2—3 дні до гнізда, що зроблене самцем у піску. За сезон самка відкладає 40—70 яєць. Висиджування яєць триває 6 тижнів (42 + 1—2 дні). Вдень на яйцях сидять самки, змінюючи одна одну, а вночі — самець. Страусенята з'являться на світ уже в пір'ї (схожі на їжаків), масою 800 г і завбільшки 25 см.

За штучної інкубації оптимальна температура в інкубаторах підтримується на рівні +37—38°С, відносна вологість повітря від 40 до 70%. Під квочкою страусенята вилуплюються дружно й одночасно. А в інкубаторі цей процес розтягується до 1,5—2 доби.

З 1985 року у світі стрімко розпочалося розведення страусівництва. Все це було пов'язане з тим, що змістився акцент на виробництво не тільки пір'я, а насамперед м'яса і шкіри. У м'ясі страусів дуже багато білка (21%), заліза, марганцю, фосфору і мала кількість холестерину. Найцінніша та найхарактерніша властивість страусятини — соковитість. У м'ясі страусів мало сполучної тканини, тому воно легко перетравлюється. Страусятина не схожа на курятину. Своєю структурою, кольором і смаком нагадує яловичину. Чистий вихід м'яса становить 50—60% живої маси. Можна сказати, що від дорослої птиці масою 95 кг можна отримати 34 кг м'яса, 5 кг жиру, 14 кг кісток, 4,4 кг харчового ліверу, майже 2 кг пір'я. Шкіра площею 1,2-1,5 м² важить 7 кг, і становить 7% маси тіла птиці. Із харчового ліверу делікатесними продуктами є серце (1 кг), м'язовий шлунок (2 кг), печінка (1,5 кг).

На світовому ринку цініться не лише м'ясо страусів, а й шкіра. Вона тонка, м'яка, еластична і міцна, водостійка, не тріскається і не пересихає. За міцністю не поступається слоновій, а за вартістю прирівнюється до зміїної та крокодилячої шкір. З однієї голови птиці отримують 1,2—1,8 м² добротної шкіри.

Великим попитом у населення користуються страусячі яйця.

Одне страусяче яйце замінює 20 курячих.

Підшкірний жир використовують у косметології для приготування кремів. Сухожилля, рогівки ока птиці широко застосовують у медицині для трансплантації людям.

Пір'я страусів протягом віків мало і матиме велику цінність.

Пір'їни, забарвлені в усі кольори, стають прикрасами модних жіночих туалетів. Із шкаралупи яєць, використаних для харчування, виготовляють сувеніри.

Дарма, що страуси походять із африканських саван, вони відносно добре приживаються в умовах України. Найперспективнішими для вирощування є чорні африканські страуси, їх виведено шляхом гібридизації підвидів звичайних та південноафриканських страусів. Ці птахи легко звикають до місцевих кліматичних умов. Ріст самців до 2,7 м і маса понад 140 кг. Голова, шия і ноги свинцево-сірого кольору. На кінцівках ніг тільки по два розвинуті пальці. Дзьоб рогового кольору, з червоною окрайкою і такою ж основою верхньої щелепи. Під час залицяння до самки дзьоб, а також шкіра навколо рота червоніє; спина ж інтенсивного чорного кольору. Щитки — плюсни спереду рогового кольору, а у племінний період стають світло-червоними. Самка менша від самця на зріст і має сіро-буре забарвлення пір'я. Несучість до 50 яєць за сезон, масою 1,4 кг. Заплідненість яєць — 70 %. Виводимість — 50%.

Американські страуси Нанду за зовнішнім виглядом подібні до чорного африканського, але це не близькі родичі. Ріст самця сягає 1,5 м, маса 50 кг. У Нанду також немає кіля. Ноги трипальцеві, голова і шия оперені. Дзьоб стулений, із зігнутим нігтеподібним наростом. Самка Нанду несе яйця різної величини — завдовжки до 10—15 см, масою 600—700 г, шкаралупа жовто-білого забарвлення. У кладці 13—17 яєць. Насиджують яйця 42 дні. Статева зрілість настає у 2—3-річному віці. Тривалість життя — 14—15 років. Ця птиця боїться води, але любить купатися у піску. Крім м'яса та яєць, у свіжому вигляді використовують також жир, яким просякнуте все тіло. Із шкіри роблять добротне взуття, килими.

Австралійські страуси Ему досягають росту 1,7 м, масою 45—50 кг. Самець за величиною менший від самки. Голова і шия оперені. Дзьоб широкий, приплюснутий згори донизу. Колір оперення коричнево-бурий. Страуси стають статевозрілими на третьому році життя. Перед яйцекладкою самець споруджує гніздо із трави, листя і гіллячок, до якого самка відкладає 7—9 яєць світло-зеленого кольору, розміром 9—13 см. Інтервал між знесенням яєць становить 3—5 днів. Обов'язки квочки бере на себе самець. Насиджування триває 52—60 днів. Період їхнього розмножування припадає на кінець листопада аж до кінця лютого. Насиджування: січень-лютий. Це одна з незручностей під час вирощування в господарстві. Ему не боїться води і може перепливати широкі річки. М'ясо цієї птиці смачне і нагадує підсмажену яловичину.

Перші дослідження з розведення страусів в Україні розпочалися у заповіднику Асканія-Нова ще за його засновника — Ф.Е.Фольц-Фейна, а потім тривали і за радянської влади. Археологи знаходять на теренах України їхні викопні рештки. Це свідчить про те, що у далеку давнину страуси тут були як у себе вдома. Тож напевно може бути, що в майбутньому цей красень-птах стане для нас так само звичним, як, скажімо, гусак чи індик.

О.Лашко

Санаторій "Немирів"

запрошує на лікування та відпочинок

Лікуємо:

◆ захворювання шкіри (псоріаз, екзема, нейродерміти, кропивниця, іхтіоз);

◆ реабілітація післяопікових станів;

◆ захворювання органів опори та руху (остеохондрози, ревматичний поліартрит та ін.);

◆ захворювання сечостатевої системи (гінекологічні захворювання, простатити та ін.);

◆ захворювання серця і судин (ендартеріїти, тромбофлебіти);

◆ стани після захворювань центральної нервової системи (арахноїдити, менінгіти).

Основні лікувальні фактори:

◆ сірководнева вода високої концентрації (типу "Мацеста);

◆ грязі, озокерит;

◆ мінеральна вода "Анна" (типу "Миргородська") при гастритах з пониженою кислотністю.

Їхати: до ст. Львів, далі: маршрутне таксі "Львів-Немирів" (сідати на вул. Шевченка).

Реквізити: смт Немирів Яворівського р-ну Львівської обл.

Тел. (03259) 2-75-00, 2-75-15, 2-75-10

Санаторій „Любінь Великий"

запрошує на лікування та відпочинок

Лікуємо:

◆ кардіологічні захворювання (ІХС, гіпертонічна хвороба, постінфарктні кардіосклерози, вегетосудинні дистонії);

◆ неврологічні захворювання — невростенія, судинні захворювання мозку, реабілітація дітей з ДЦП — відділення матері і дитини;

◆ захворювання опорно-рухового апарату (деформуючі артрози, артрити, остеохондрози, інші);

◆ хронічні запальні процеси жіночої статевої сфери, вторинне безпліддя, спайкові хвороби.

Основний лікувальний фактор:

◆ сірководнева вода (типу „Мацеста"); ◆ торф'яне багно (грязі)

Їхати: до ст. Львів, далі маршрутним таксі „Львів-Любінь Великий", № 122, 285.

Реквізити: смт Великий Любінь, вул. Львівська, 16, Львівська область, 81555.

Тел. (03231) 9-41-40; 9-41-42

Не забудьте передплатити

Популярна серія **„Здоров'я Вашому дому"** (індекс у Каталозі видань України — **40710**, стор. 176, річна передплатна ціна 23,76 грн.) — 11 книг на рік про натуральні препарати та методи лікування, чисту воду, здорову їжу, аеробні вправи, тобто про те, як бути здоровим.

Тільки за передплатою

Книжкова серія **„Бібліотечка практикуючого лікаря"** (індекс у Каталозі видань України **74624**, стор. 230, розділ „Книги", річна вартість 12 книжок за передплатою 28,32 грн.) — настільна серія не тільки для практикуючих лікарів, а й довідкове видання для тих, хто цікавиться власним здоров'ям та лікуванням недуг.

Фірма „КВІТЕНЬ" пропонує:

насіння понад 1000 сортів і гібридів - квітів (70 сортів айстр з Німеччини, 40 сортів гібридних петуній, насіння кімнатних квітів), овочів, пряних та лікарських рослин оптом і вроздріб, у фірмових пакетах (супер поліграфія!).

БЕЗКОШТОВНА ДОСТАВКА ПОШТОЮ РОЗДРІБНИМ ТА ОПТОВИМ ПОКУПЦЯМ.

Кольоровий каталог — у підписаному вами конверті, продавцям насіння — оптові ціни.

Магазин „НАСІННЯ", вул. Калинова, 53, м. Дніпропетровськ, 49087, тел. (0562) 24-93-46.

Школа майстрів хутра та шкіри

Полтавського науково-виробничого центру „Оптималіст" запрошує на навчання

Усього за три тижні інтенсивного практичного навчання кожен бажаючий зможе навчитись, як в умовах домашньої майстерні чи малого підприємства:

● вичиняти та фарбувати хутро, шити хутрові вироби;

● виробляти та фарбувати шкіру;

Зимова учбова група буде працювати з 1 по 22 лютого 2004 р. Вартість навчання з проживанням — 500 грн. Зарахування на курси за попереднім записом.

Після закінчення навчання видається свідоцтво та надається допомога на обладнання домашньої майстерні, виробничої дільниці малого підприємства, забезпечення їх матеріалами для роботи, реалізацію виробленої продукції.

Центр реалізує хімпрепарати для вироблення та фарбування хутра (шкіри), надсилає поштою підручник В. Заболотного „Выделка, крашение меха в условиях домашних мастерских и малых предприятий" (236 стр., 30 грн., мова російська).

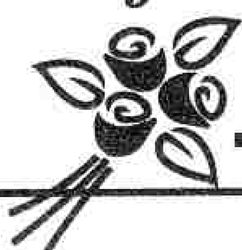
36007, м. Полтава, вул. Кучеренка, 9, тел. (0532) 66-06-40, 66-26-87

Підприємця, справжнього професіонала своєї справи, генерального директора ООО "Мрія" вельмишановного

ЛАВРИКА ВОЛОДИМИРА ВАСИЛЬОВИЧА

від щирого серця вітаємо з присвоєнням звання "генерал-хорунжий" і нагородженням орденом "Козацький хрест". Бажаємо міцного здоров'я, благополуччя, постійної творчої наснаги.

Друзі, колеги

ООО "Мрія"

приступила до реалізації насіння в новій любительській упаковці, зовнішній вигляд, дизайн, художнє оформлення якої, на думку багатьох наших покупців, на сьогодні є найкращим в Україні.

Хочете в цьому переконатися? Пишіть, дзвоніть за адресою:

вул. Університетська, 109, м. Донецьк, 83004, тел. (062) 381-87-19; (0622) 58-34-98.

ООО "Мрія"

оголошує про ексклюзивні новинки — дражеване насіння, виготовлене за новою запатентованою технологією, а також вермикомпост у пастоподібній формі.

З усіх питань, які Вас зацікавлять, звертайтеся за адресою:

вул. Університетська, 109, м. Донецьк, 83004, тел. (062) 381-87-19; (0622) 58-34-98.

Усім, хто займається закупівлею або реалізацією вагового насіння, радимо звернутися до нас, в

ООО "Мрія"

Завжди готові до взаємовигідної співпраці.

Наша адреса: вул. Університетська, 109, м. Донецьк, 83004, тел. (062) 381-87-19; (0622) 58-34-98.

Служба взаємодопомоги

ЩО РОБИТИ З ПЛІВКОВИМ ПОКРИТТЯМ ВОСЕНИ

Від редакції: *У багатьох наших городників на присадибних ділянках є теплиці. Ось і звертаються до нас із запитаннями, як доглядати за теплицями восени. Ми вирішили відповісти на це так необхідне для справжнього господаря питання.*

Восени, після видалення рослинних решток з теплиць, плівку промивають, не знімаючи з каркаса, протирають дуже забруднені місця м'якою щіткою. Після просушування плівку знімають, вибираючи для цього ясний безвітряний день. Розкриваючи теплицю, спочатку звільняють її до зняття покрівлі. Плівку, придатну для використання на цій же теплиці наступного року, знімають особливо ретельно. Полотнища згортають, складають, перев'язують шпагатом. Якщо на ділянці кілька теплиць, то на упаковці вказують, з якої теплиці знята плівка.

Зберігати плівку, що була в ужитку, необхідно в темному приміщенні за температури не нижче 5°С.

На малогабаритних покриттях плівку можна зберігати не знімаючи. Для цього полотнище плівки згортають на нижню рейку і прив'язують до конькової рейки. Отриманий рулон обв'язують старою плівкою. Розгортають плівку лише тоді, коли встановиться позитивна температура.

Добрий день, шановна редакціє!

Прошу повідомити (якщо це можливо), у якому номері журналу "Дім, сад, город" (починаючи з 1991-го по нинішній рік) опублікована стаття і надрукована конструкція пристрою для сушіння фруктів (абрикосів, яблук, вишень тощо) в умовах міста, тобто в малогабаритних квартирах багатоповерхових будинків.

У журналі "Дім, сад, город" № 8 за 1990 р. на сторінці 15 наведена конструкція сушильних шаф, які призначені для мешканців будинків приватного сектора, тобто для селян.

Можливо, за останні роки хтось із дачників розробив сучасну малогабаритну сушарку для фруктів. Дайте відповідь через журнал.

З повагою ***О.Домбровський,***
вул. Кіяшко, 42, кв. 26.м. Запоріжжя, 69065

Від редакції: Шановний Олег Богданович!

Наш журнал справді час від часу вміщує матеріали про різноманітні пристрої і пристосування для сушіння овочів і фруктів. Зокрема, ви у своєму листі точно вказуєте номери, де були такі матеріали.

Безперечно, творча людська думка не стоїть на місці. Пошук нових конструктивних рішень сушильних агрегатів триває постійно. Звертаємо вашу увагу на статтю "Нові технології для збереження врожаю" ("Дім, сад, город" № 7 за 2003 р. стор. 36). Мова в ній — про сушарки нового покоління, в яких можна сушити все, що містить вологу: будь-які овочі і фрукти (помідори, наприклад), ягоди, гриби, лікарські трави тощо. Це, по суті, сушильний комбайн, за допомогою якого сушити продукти в домашніх умовах можна протягом усього року. Унікальність агрегату в тому, що можна сушити продукти при фіксованих температурах від +35 до плюс 60°С. Це дає змогу зберегти всі корисні поживні речовини, макро- і мікроелементи в їх природному поєднанні. Процес сушіння відбувається завдяки спрямованому потоку повітря.

Додамо ще, що такі агрегати можна придбати у київській фірмі "Плюс-інформ".

Одне слово, прочитайте цю статтю і, можливо, ви знайдете те, що шукаєте.

Таким він залишиться у нашій пам'яті

Читачі журналу «Дім, сад, город» мабуть помітили, що вже кілька років підряд час від часу, а з 2003 року щономера, в "ДСГ" став з'являтися журнал у журналі "Господар". Готував матеріали до нього **Володимир Олексійович Давидко.** Одночасно він очолював ще й відділ реклами в нашому виданні.

5 листопада на 56-му році життя після важкої хвороби перестало битися серце нашого шанованого товариша, колеги по роботі В.О.Давидка.

Він любив життя і серцем уболівав за його справедливість, а ще по-юнацьки любив свої Таврійські степи з їхніми казковими оазами, і щороку чекав на літо, аби поїхати на гостини до рідних і вклонитися тим стежкам, на яких дозрівало дитинство і минала з мільйонами запитань до майбутнього його юність. Та, безумовно, він жив своєю журналістською стихією, на яку вивела його Доля. Він усвідомлював важливість своєї професії у житті його Країни і щиро шанував своїх колег по роботі.

Таким ми його знали. А ще він любив відверті товариства, а ще міг своїм приємним голосом підтримати спів колег на урочинах колективу. Але передчасна, невблаганна смерть обірвала його мрії, його плани — він уже покладав собі бути головним редактором нового нашого видання "Господар". А ще він мав надію видати збірку власних поезій.

Таким поруч з нами працював **Володимир Олексійович Давидко**, таким принциповим і вимогливим у роботі і чесним у ставленні до своїх колег він залишиться у нашій пам'яті!

Володю, так ми завжди його звали у наших журналістських буднях, ТИ будеш завжди поруч з нами!

Твої колеги по перу "дімсадгородівці"

Доброго дня, шановна редакціє!

Хочу подякувати за Вашу працю, за ту добру справу, яку ви робите для трудівників на землі. Я ваша постійна читачка і тому в мене виникло питання. Майже в кожному номері є рубрика "Школа "Аматор", де дуже гарно розповідають про цей вітамінний препарат. Хочу сказати, що я не дуже вірю в те, що там пишуть. Сама я випробувала три види "Аматора", які виписала по пошті.

1.Аматор лікувальний від аскаридозу у свиней: усе зробила згідно з інструкцією, аскариди повиходили, але поросята два дні майже нічого не їли.

2. Аматор для пташенят — брала для індичат — жодне не загинуло, але я не готую спеціальні комбікорми, а годую звичайною їжею для малечі — вранці крутозварене яйце посипаю Аматором, а пізніше вже даю сир, кашу.

3. Аматор для корів — тут я не помітила жодних змін.

А питання в мене таке: чи не стануть наші кури, індики, поросята і т.д. майже "штучними", як на Заході? Чи не втратять вони здатність засвоювати вітаміни з їжі, яку отримують? Ще раз щиро дякую за журнал. Творчої вам наснаги.

З повагою ***Марія,***
Чернівецька обл.

Пропоную...

...насіння 60-ти сортів томатів. З них 7 сортів, що зберігаються всю зиму. Ультраранніх: Ефемер, Чародій; штамботомат; огірків, перцю, розторопші, ехінацеї, родіоли рожевої. Конверт—католог.

Борис Платонович Шпаковський,
пр.Відрадний, 6/1, кв.100, м.Київ, 03061,

... виткі троянди (10 сортів) на весну 2004 року по оптовим цінам.

Г.Д.Андрєєв,
вул. Леніна, 20, с.Сурико-Литовськ,
Дніпропетровський р-н, Дніпропетровська обл., 52064,
тел. 8 (0562) 11-22-46, 8 (056) 791-34-82

... насіння овочевих, картоплі. Недорого. Конверт-каталог.

Романія Бойчук.
с. Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

... насіння помідорів, солодкого перцю, огірків, лікарських та квіткових рослин. Конверт-каталог.

Г.П. Хоменко,
вул. Красінського, 5, кв. 3, м. Долина-2,
Івано-Франківська обл., 77502

... гладіолуси, іриси, лілійники, лілії. Конверт-каталог.

В.Ф. Трошкін,
пров. Тітенка, 1, м. Васильків, Київська обл., 08606
E-mail: troshkin@raritet. com.ua

... насіння помідорів: Ефемер, Отрадний, В. Висоцький, усі сорти Рудаса, Маслова, Тарасенка, для тривалого зберігання: Жираф, Рококко..., перцю (10); великоплідних гарбузів, сої, мангольду, картоплі (30): Повінь, Біла ніч, Божедар...

В.Р. Пакус,
с. Локітка, Тлумацький р-н, Івано-Франківська обл., 78000

... насіння дуже рідкісних овочів, квітів 500 найменувань. Конверт-каталог.

Р.М. Духов,
с. Мишурин Ріг, Верхньодніпровський р-н,
Дніпропетровська обл., 51610

... найновіші великоплідні сорти смородини (40), малини (40), агрусу (15), суниць (80), серед останніх свита королеви Єлизавети - принцеса Діана, Елізабет, Всемирний дебют, Сен-Крік, Баунті.

Володимир Федорович Нікіпєлов,
вул. Шевченка, 76, с. Тубільці, Черкаський р-н,
Черкаська обл., 19611

... післяплатою гофровані гладіолуси (150).
Конверт-каталог.

В.В. Трепачка,
вул. Нагірна, 29, смт Талалаївка, Чернігівська обл., 17200

... терморегулятор, металошукач, молокожиромір.
Конверт-каталог.

Віталій,
вул. Франка, 36/16, Стара Синява,
Хмельницька обл., 31400

... Сенсація! Новітнє відкриття у картоплярстві! Унікальна технологія вирощування картоплі з одержанням суперурожаю — до 1 тонни з сотки і гігантських бульб — до 1,6 кг. Запит + конверт із з/а.

а/с 3 "К",
смт Ст. Вижівка, Волинська обл.. 44400

... насіння помідорів, огірків, перцю солодкого та кімнатного гіркого. Конфетті (різнокольоровий), баклажанів: Робін Гуд (надранній), Меч Самурая (високорослий довгоплідний, надранній), Геліос; амаранту, гірчиці; картоплю (40); саджанці великоплідної смородини. Конверт-каталог.

В.Б. Мосціпан,
пров. Чайковського, 8, м. Прилуки,
Чернігівська обл., 17502

... допомогу в пошуку рослин. Список надсилається безкоштовно у вашому конверті.

О.І. Болотських,
Банк даних колекціонерів рослин, а/с 17, м. Київ, 02105

... декоративні рослини.

О.І. Болотських,
а/с 17, м. Київ, 02105

... молодняк перепелів, цесарок, в'єтнамських вислочеревних свиней.

Володимир Олександрович Яценко,
вул. Мічуріна, 24, с. Горенка,
Києво-Святошинський р-н, Київська обл., 08105.
тел. 8(044) 431-70-64, 8(067) 90-89-126

... надсилаю поштою міні-інкубатор на 80 яєць. Дзвонити ввечері.

тел. 8(03541) 7-51-05

... цибулини лілій голландської селекції, маточники хризантем.

а/с 79, м. Павлоград, Дніпропетровська обл., 51400

... насіння суперурожайних іспанських і кращих колекційних сортів помідорів, перцю, стевії медової, лікарських рослин з рецептами та ін. Конверт-каталог.

П.М. Олексюк,
вул. Київська, 12/188, м. Тернопіль, 46023

... бульбоцибулини і дітки сучасних сортів гладіолусів на зріз. Конверт-каталог.

Л.В. Петрусенко,
вул. Шевченка, 77, смт Голоби, Волинська обл., 45070,
тел. (03352) 92-0-77

... насіння ремонтантних суниць: Триб'ют, Референта, Брайтон, Проф'южен; малини біло-жовтої і чорноплідної, ожини Агавам і Торнфрі, жминди, скорцонери - по 50 насінин кожного (пакет) - по 2 грн. + пересилка.

Олег Васильович Грогуль,
вул. Мічуріна, 18, кв. 27, м. Козятин, Вінницька обл., 22100

... високоякісний садивний матеріал гладіолусів кращих сортів зарубіжної та вітчизняної селекції на зріз.

Леонтій Кузьмич Глуменко,
вул. Транспортна, 1-б, м. Чернігів, 14010,
тел. (04622) 2-19-29

... саджанці, чубуки кращих сортів винограду.

О.М. Алексєєнко,
просп. Металургів, 76-а, кв. 28, м. Дніпродзержинськ,
Дніпропетровська обл., 51928

... саджанці і насіння відомих і нових культур. Конверт-каталог.

О.І. Джус,
с. М. Крушлинці, Вінницький р-н, Вінницька обл., 23242

... насіння овочів та квітів: аматорське, вітчизняне та зарубіжне. Від 10 коп. у міні-пакетиках, 20-50 коп. - у кольорових. Знижки, гурт, вагові. Захист рослин. Конверт-каталог.

Анатолій Георгійович Авраменко,
вул. Маяковського, 12, м. Красногорівка, Мар'їнський р-н,
Донецька обл., 85630, тел. (06278) 2-35-20

... троянди, тюльпани, нарциси. Каталог у конверті замовника.

Поліна Олександрівна Козлова,
вул. Свідерського, 45, м. Бахчисарай, Крим, 98400

... шиншили дорослі та молодняк.

а/с 25, смт Голованівськ, Кіровоградська обл., 26500

... картоплю Слов'янку, Повінь, Раю - (20 сортів). Маслята, печериці, гливи, опеньки у вашому саду, квартирі. Насіння лікарських рослин, овочів, квітів. Пакети для насіння.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

... 200 сортів гладіолусів, іриси, лілійники та інші культури. Каталог у вашому конверті.

Наталія Вячеславівна Крамарева,
а/с 42, м. Луганськ, 91042

...перці Бел Гой і К^{O}, Колокол, Богатир та ін., чуфу, люфу, момордику, лагенарію (7 сортів), кавбуз, кавбудек, диньбуз, титан, гарбуздиню, огірдиню, скорцонеру, менталупу, сою, вігну, чину, цибулю широколисту та багатоярусну, жминду, соріз, гумі, іргу, барбарис, айву А.В.Я, вишнечеремху; помідори ранні, суперранні, ліаноподібні, гігантські, стійкі до фітофтори. Каталог 500 найменувань.

В.П.Ярмольчук,
вул. Франка, 3, смт Рафалівка, Рівненська обл., 34371

... найдешевше насіння овочів в Україні: помідори (300), перець (130), баклажани (10), тютюн (7), фізаліс (7); кімнатні помідори (35), перець (40) та огірки, соя та багато ін. Насіння свіже, є багато новинок. Каталог та пакет насіння безкоштовно - у вашому конверті.

М.В.Семикопний,
с. Нова Басань, Бобровицький р-н, Чернігівська обл., 17461

... насіння рідкісних овочів: момордика, чорниця однорічна, ангурія, тамарілло, гранаділла, кавові боби, уйсун, чуфа, бенінказа, індійський огірок, мелано, аругула, китайський кавун, суниця-шпінат, фізаліс пурпуровий, помідор-персик, баклажан-помідор, капуста довгожителів, китайська багаторічна цибуля, цибуля-слизун, цибуля-порей та інші.

а/с 84, м. Київ, 02166

... грибництво, високоякісний міцелій гливи (вешенка). Консультації.

М.О. Равчев,
вул. Миру, 3, м. Ірпінь, Київська обл., 08200,
тел. 8(04497) 53-4-74 (з 900 до 1200)

... агроном-виноградар пропонує чубуки, понад 100 комплексностійких сортів. Конверт-каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53

... безкоштовно новий каталог для замовлення на весну 2004 р. нових (найкращих у світі) сортів картоплі для розмноження в надісланих заадресованих конвертах. Конверти для відповіді складати вдвоє адресами і марками всередину.

Анатолій Стаднік,
вул. Робітнича, 4, кв.3, м. Баранівка,
Житомирська обл., 12700

... гуси: комогори, мамути. Цесарки. Телефонувати з 19^{00} по 22^{00}.

8 (044) 257-22-31

... понад 1000 назв насіння овочів і квітів (70 сортів айстр, петуній, кімнатних квітів). Конверт-кольоровий каталог.

Раїса Боренкова,
вул. Каменова, 53, м. Дніпропетровськ, 49087

... інформацію про безполуменеву кишенькову грубку і безкоштовно каталог корисних порад.

а/с 4, м. Тараща, Київська обл., 09500

... садивну картоплю 70 новітніх сортів світової селекції. Посилки від 6 кг. Безкоштовний каталог у вашому конверті.

Костянтин Юрійович Давидовський,
просп. Корольова, 2-в, кв. 64, м. Київ, 03134,
тел. (044) 472-58-00

... саджанці плодорозсадника: хворобостійкої великоплідної смородини; малини (включаючи штамбову і особливо великоплідну); хворобостійкого агрусу (включаючи Безколючковий); жимолості (лікує печінку); гумі сахалінського; китайського лимонника; ірги, безколючкової ожини; ожиномалини Логанбері; калини; надранньої безколючкової великоплідної обліпихи Лебідь.

Новинки: укорінені саджанці великоплідної журавлини (клюкви) Стівенс; брусниці Корал; високорослих буяхів (голубики) (1,5м) Ранкокас. Дернину польовиці пагононосної. Насіння: солодкого спаржевого гороху (без пергамента); вігни; розторопші. Живці сенполій.

Галина Аркадіївна Соколова,
б. Слави, 6-119, м. Дніпропетровськ, 49100

... елітний магазин "Насіння—поштою". Якісне насіння овочів і квітів вітчизняної, зарубіжної та аматорської селекції. У фірмових кольорових пакетах з адресою виробника. Конверт — каталог.

В.О. Шпак,
вул. Коцюбинського, 37, м. Ясинувата,
Донецька обл., 86004

... голландське насіння: морква рання та пізня, буряки столові, редиска тритижнева, капуста білоголова, червона, цвітна, огірки бджолозапильні, самозапильні та з жіночим типом цвітіння (Наташа, Атлантіс, Паркер, Аякс, Маринда, Матильда, Кріспіна, Пасадена та інші), помідори ранні, пізні, середні, високорослі й кущові, селера, цибуля-порей, петрушка кучерява, листкова, коренева, редька чорна зимова, кабачки цуккіні, квіти. А також вітчизняне та аматорське насіння овочів та квітів. Цибулини гладіолусів, лілій, фрезій, бегоній, бульби жоржини і багато іншого. Каталог надсилається безкоштовно в заадресованому конверті з маркою замовника. Ціни доступні, система знижок. Оплата після отримання замовлення.

а/с 87, м. Київ-170, 03170

... варотом — для лікування бджіл від вароатозу.

а/с 53, м. Київ, 03146,
тел. 475-80-48

... брошуру "Здоров'я з вулика. Всі продукти бджільництва". Ціна 1 прим. — 1,5 грн. Журнали "Пасіка" за минулі роки за ціною 0,5-1 гр. за примірник. "Календар пасічника" — 1,5 грн. Книгу для забудовників "Власна оселя" — 15 грн.

вул. Краківська, 20, м. Київ, 02094

... інкубатор з перевертанням 50 яєць — 130 грн. Іонізатор повітря — аналог "Люстри Чижевського" — 60 грн.

а/с 147, м. Первомайськ, Луганська обл., 93201
тел.(06455) 6-13-85; 6-44-89

... унабі, мурайя, солодка, аралія, актинідія, п'ятипал, вітекс, стевія, розмарин, левзея, обліпиха безколючкова, гранат карликовий, гібіскус, троянди мініатюрні, жимолость козолиста (каприфоль), рослини лікарські, пряні, овочеві, трави декоративні та ін.

Лідія Іванівна Єлагіна,
вул. Шевченка, 239/29, м. Нікополь,
Дніпропетровська обл., 53221,
тел. (05662) 3-37-54

...недорого гладіолуси, тюльпани. Вишліть конверт.

Вакулін,
с. Голубівка, Новомосковський р-н,
Дніпропетровська обл., 51230

... інжир. Сорт фіолетовий, зелений. Конверт.

Богдан Михайлович Гаморак,
вул. Шевченка, 12/13, м. Тлумач,
Івано-Франківська обл., 78000, тел.2-17-18

... айстри новітніх сортотипів Матадор з діаметром квітки до 20 см та інші.

Л.Ф. Горб,
вул. Шевченка, 4, кв. 1,
м. Гадяч, Полтавська обл., 37300

... саджанці — поштою протягом зими, весни. Копанівські сорти смородини, осіння малина, безколючкова ожина, фундук, троянди для вигонки, деревоподібна півонія, жимолость козолиста (каприфоль), вегетативна підщепа для черешні ВСЛ-2. Конверт-каталог.

А.І. Користятинець,
с. Головниця, Корецький р-н, Рівненська обл. 34742

Для приватних оголошень з 1 грудня 2003 р. наш рахунок №26006026435831 у Печерському відділенні Київської міської філії АКБ "Укрсоцбанку", МФО 322012, код 25662848.

Алелопатія у рослин

(за А.М.Гродзинським)

С.М.Гродзинський (1926–1988 рр.). Видатний український вчений, академік АН України, який довгий час працював над проблемами алелопатії і є основоположником цієї галузі науки.

Під алелопатією (від грецького "алелос" — взаємний і "патон" — вплив) розуміють взаємний вплив однієї рослини на іншу. Взаємодія рослин між собою була помічена людиною дуже давно. Ще перші землероби мали нагоду переконатися у неможливості вирощування на одній і тій же ділянці різних рослин одночасно. Вони спостерігали поганий ріст рослин, посіяних на узбіччі лісу або там, де було багато бур'янів.

Будь-яка рослина, починаючи з проростання насіння, виділяє у навколишнє середовище продукти своєї життєдіяльності. З часом, у процесі росту й розвитку рослини, кількість її виділень різко зростає і досягає максимуму тоді, коли рослинний організм починає відмирати. Виділення одних видів вищих рослин можуть безпосередньо діяти на інші. Такими виділеннями можуть бути ефірні олії (запахи), органічні кислоти, алкалоїди, вітаміни, ферменти, глюкозиди, нуклеотиди, а також речовини, які за своїми властивостями подібні до гербіцидів, що застосовуються для знищення бур'янів. Такі гербіцидоподібні речовини називають гальмувачами (інгібіторами), або колінами. Вони вбивають рослини або ж затримують їхній ріст, гальмують фотосинтез, отруюють інші важливі процеси життєдіяльності рослин. Цікаво відмітити, що коліни діють як отрути лише у високих концентраціях. Якщо їх розчинити у великій кількості води, то вони починають діяти протилежно, стають стимуляторами росту цих же рослин. Так само поводяться і гербіциди, які у малій кількості замість знищення бур'янів, навпаки, посилюють їхній ріст.

Коліни, подібно до гербіцидів, діють вибірково — отруюють одні рослини і зовсім не впливають на інші, звичайно, при певній концентрації. Якщо ж їхня концентрація у грунті досить висока, тоді вони отруюють усе, не виключаючи і ті рослини, що виділили ці коліни.

Яскравим прикладом алелопатії може бути поле вівса, на узбіччі якого близько ростуть високі пірамідальні тополі. Рослини, що ростуть найближче до тополь, пригнічені, маленькі, нікудишні. Трохи далі від тополь рослини вівса вищі, а ще далі — нормальні. За ними йде смуга ще вищих розкішних темнозелених рослин. Це рослини, які стимульовані колінами, що виділяються тополями. Подібне можна спостерігати на краях лісосмуг з дуба, тополі, верби, алелопатичні виділення яких на певній відстані пригнічують ріст не тільки вівса, а й соняшника, буряків, квасолі, сої, кукурудзи та інших культурних рослин.

Різні рослини виділяють неоднакову кількість колінів. Наприклад, кукурудза і картопля виділяють їх мало. Ці культури не отруюють грунт і їх можна десятки років вирощувати на одному місці, регулярно поповнюючи запаси поживних речовин. Проте ці культури зовсім беззахисні проти бур'янів, які розкішно буяють на недоглянутих полях кукурудзи чи картоплі.

Озима пшениця виділяє і залишає в грунті більше колінів. У монокультурі, коли багато років підряд на одному й тому ж полі вирощують лише пшеницю, з кожним роком її врожаї знижуються.

Жито виділяє колінів ще більше, ніж пшениця. У монокультурі врожаї жита різко падають. Завдяки своїм алелопатичним властивостям жито добре знищує бур'яни. Навіть такі злісні як вівсюг, польова гірчиця та інші не витримують жита і гинуть.

Крім прямих впливів летких і водорозчиних колінів, що виділяються вищими рослинами, важливе значення в алелопатії мають продукти життєдіяльності мікрофлори (гриби, бактерії), які руйнують і переробляють відмерлу органічну масу рослин (плоди, листя, стебла, коріння). Саме продукти життєдіяльності мікрофлори найбільше впливають на ріст вищих рослин. З року в рік на певній ділянці формується специфічна мікрофлора, яка створює необхідний для родючості грунту перегній, вивільнює з органічних решток потрібні рослинам мінеральні речовини, але водночас вона виробляє фізіологічно активні і дуже токсичні речовини. Мікроорганізми грунту синтезують антибіотики, гібереліни, маразміни (речовини, що викликають старіння і в'янення), мальформін, який зумовлює порушення ростових процесів. Усі ці речовини змішуються з виділеннями вищих рослин і утворюють специфічне біохімічне середовище, характерне для кожного біоценозу (сукупність певних організмів).

Така алелопатична суміш речовин сприяє росту групи рослин або рослинних угруповань, слугує своєрідним хімічним бар'єром, який протидіє проникненню чужих видів рослин, мікроорганізмів, найпростіших одноклітинних тварин. Алелопатія відіграє дуже важливу роль в житті окремих рослин і їх більш-менш складних угруповань з грибами і бактеріями.

Багато рослин виділяють у повітря ароматичні речовини (фітонциди). Ми відчуваємо, як пахнуть квіти, бруньки, опале листя, нагріта на сонці глиця сосни тощо. У світлих дубових і букових лісах Прикарпаття, у Криму по узліссю байраків можна побачити

ясенці — рослини з непарноперистими листками, схожими на листя ясеня. Стебла цих рослин вкриті червоно-пурпуровими залозками, які виділяють ефірну олію. У теплу тиху сонячну погоду навколо квітуючого ясенця скупчується багато випарів його ефірної олії. Коли до рослини піднести запаленого сірника, вся вона спалахує жовтими і синіми вогниками, проте залишається неушкодженою. За це ясенець назвали "неопалимою купиною". Ефірні олії цієї рослини токсичні для людини.

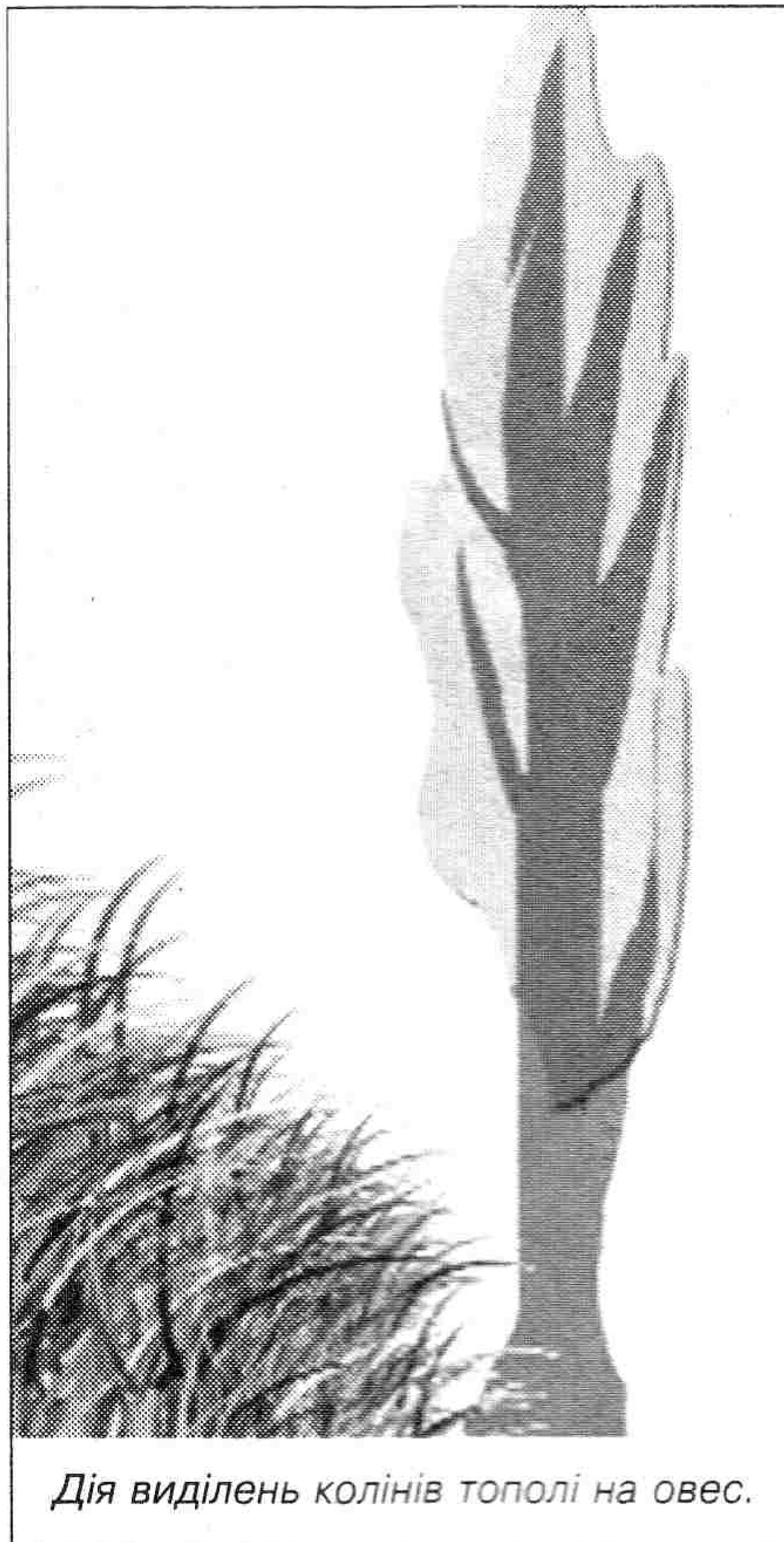
Дуже отруйні гази скупчуються також навколо отруйного сумаха. Газоподібні виділення волоського горіха також доволі шкідливі. Про це добре знають у народі і вас завжди застережуть лягати спати влітку в тіні під горіхом.

Леткі фітонциди полину, борщівника, черемшини, мигдалю і багатьох інших рослин згубно діють на мікроорганізми.

У дослідах було виявлено, що шкірка стиглих яблук виділяє ненасичений вуглеводень — етилен. Це явище використали практично. У сховища фруктів — запускали трохи цього газу і від цього плоди швидко рожевіли, ставали м'якими і придатними для споживання.

Встановлено, що 40—80% врожаю утворюється з використанням вуглекислого газу (CO_2), який є у грунті. Якщо в повітрі вміст CO_2 становить 0,03%, то у грунті його 0,2—1%, а в погано аерованих грунтах навіть 5—6%, що згубно діє на рослини. В першу чергу від надлишку CO_2 страждають корені. До них перестає надходити калій, вони скручуються, чорніють, намагаються рости догори, тягнуться до повітря. У такому разі треба добре розпушити грунт.

Крім CO_2, грунт містить альдегіди, спирти, хінони, органічні кислоти, ненасичені вуглеводи тощо. З суміші цих речовин складається запах грунту. Досвідчений землероб не тільки розітре грудку землі між пальцями, а ще й понюхає її і за запахом визначить родючість. Ще давньоримський вчений Пліній Старший радив вибирати для посіву грунт, який віддає "божественне дихання, породжене сонцем, ні з чим не зрівнянне за солодкістю". "Хто знайде таку землю, — каже він, — не буде обманутий... Запах дає найкращу оцінку землі".

Дія виділень колінів тополі на овес.

Рослини дуже чуйно реагують на запах землі. Якщо насипати в скляну банку зволоженого чорнозему, а над ним на фільтрувальному папері пророщувати насіння, воно проросте значно швидше, ніж таке саме насіння в банці без грунту. Та й не тільки рослини — навіть мікроби посилюють свій ріст за наявності газів, виділених грунтом. Отже, солодкі запахи землі є для рослин і мікроорганізмів поживою і стимулятором росту.

У кожної рослини своя алелопатична сфера. Виділяючи коліни, рослини створюють своє особливе хімічне середовище, яке для інших рослин здебільшого шкідливе, але деяким сусіднім рослинам воно буває корисним. Для багатьох рослин властиве групове проростання насіння, кращий ріст спочатку загущених посівів. Так, наприклад, ялина, сосна, кедр значно краще проростають групами. У цукрового буряка сама природа створила багатонасінні плодики, щоб забезпечити появу кількох рослинок разом і одночасно. І хоч виведено сорти однонасінного цукрового буряка, без проривання обійтися поки не вдається. Не хоче буряк сходити поодинці, вимагає, щоб його сіяли густіше.

Чим густішим стає стеблостій, тим більший під ним вміст колінів. Алелопатична напруженість досягає такої межі, що для одних екземплярів вміст колінів лишається оптимальним, стимулюючим, а для інших він згубний. Таким чином алелопатія посилює диференціацію, прискорює загибель частини рослин і поліпшує ріст тих, що залишаються. Відбувається природне самозріджування.

Культурні селекційні сорти рослин втратили здатність до самозріджування через те, що вони складаються з дуже вирівняних, майже однакових екземплярів. У них дружно з'являються сходи, одночасно викидаються перший, другий листочки. Диференціації в посівах і самозрідження майже немає.

Алелопатія має велике майбутнє. Кожному зрозуміло: якщо навчитися регулювати вміст колінів у грунті, то найкращий врожай можна одержати тоді, коли їх кількість у грунті стимулює ріст рослин.

Гальмувачі, або коліни, виділяються не лише живими рослинами. Їх чимало є і в мертвих післяжнивних рештках, у знищених бур'янах, в органічних добривах. Стерня, бадилля, огудина та інші рештки, які заорюються в грунт, не завжли приносять користь. Часом вони можуть зашкодити наступній культурі, особливо, коли не встигли перегнити і вносяться в сухий піскуватий грунт. Найменше колінів у післяжнивних рештках зернових, зернобобових культур, зібраних у достиглому стані, більше — у зеленому добриві і культурах зеленого конвеєра, а найбільше — в залишках городніх культур, буряка, тютюну.

Ніколи не можна заорювати на виноградниках зрізаної лози або зрізані гілки в саду: в них є дуже шкідливі для рослин речовини, які до того ж виділяються з деревини протягом кількох років. Якщо внести в грунт багато перепрілого солом'янистого гною, рослини починають "вигорати" — у них припиняється ріст, їхнє листя жовкне і стає з країв бурим, немов підпалене. Причина "вигорання" в тому, що рослини отруюються колінами, що містяться в перепрілому гної, в свіжій гноївці, пташиному посліді. В них міститься багато гетероауксину та інших дуже активних речовин.

Під час зберігання гною відбувається його подальше гниття. При цьому гетероауксин майже зникає, утворюються деякі вітаміни, за-

гальний рівень колінів зменшується в десятки або й сотні разів і вони стають стимуляторами росту.

Коліни, як і будь-які інші речовини, поглинаються грунтом: більше — чорноземним, карбонатним, мулуватого складу, менше — опідзоленим, піскуватим. Ось чому на грунтах з невеликою адсорбційною здатністю відбувається значне "вигорання".

У сільськогосподарському виробництві одними мінеральними добривами обійтися неможливо. Хоча б періодично, один раз на декілька років, треба вносити органічні добрива: гній, торфогнойові компости, річковий та озерний мул, заорювати люпин на зелене добриво тощо. Доведено, що внесені у землю азот, фосфор, калій та інші мінерали дають менший ефект, ніж гній з такою ж кількістю цих речовин. Вважається, що органічна речовина потрібна для підживлення грунтової мікрофлори, яка нібито поліпшує мінеральне живлення вищих рослин. Проте прямими дослідами цього ще не доведено. Правда, із внесенням у грунт органічних речовин діяльність мікрофлори посилюється, що відбувається паралельно з підвищенням ростових процесів у рослин, так що, можливо, деяка рація у цьому поясненні є. Ймовірною видається безпосередня позитивна дія органічних фізіологічних речовин, які посилюють надходження поживних речовин і води в рослини, сприяють росту коренів, кращому освоєнню об'єму грунту тощо.

Уся багатовікова практика землеробства доводить, що для оптимального росту рослин потрібний певний вміст у грунті органічних речовин, а відтак і їх активної частини — колінів. Якщо в грунті надто багато органічної речовини, засобами агротехніки намагаються зменшити її кількість.

Надто часта оранка, боронування, вапнування, внесення мінеральних добрив призводять до швидкого руйнування нестійкої органічної речовини і навіть до зменшення запасів постійного перегною, гумусу в грунті. У такому разі виникає потреба у внесенні органічних добрив.

Ці засоби регулювання органічної речовини в грунті були розроблені емпірично, тобто дослідним шляхом. Ми і досі добре не знаємо справжніх причин певної потреби рослин у колінах. Дальше вивчення цих питань дасть змогу врахувати біологічні потреби і тим самим домогтися підвищення продуктивності різних культур.

У перспективі потрібно навчитися регулювати вміст колінів у грунті. Знаючи хімічну природу колінів, можна буде замінити їх хімічними аналогами і замість трудомістких процесів по виготовленню і внесенню великих мас органічних добрив обмежитися внесенням кількох кілограмів штучних колінів на гектар. Все це — питання майбутнього.

***В.Зуй**, канд. біол. наук*

Календар садівника

У період зимового спокою

З настанням зими слід утеплити пристовбурні круги дерев перегноєм, торфом, тирсою або листям шаром 6—8 см. Адже при зниженні температури до −9°С у зоні розташування кореневої системи пошкоджуються мичкуваті корені, а під час вегетації небезпечним для них є навіть зниження температури до −3°С.

Щоб захистити насадження від пошкодження сонячними опіками при денних відлигах і нічних морозах, слід у теплі дні побілити штамби дерев і скелетні гілки спеціальною фарбою або вапняно-глиняно-коров'яковою сумішшю (2 кг вапна, 1 кг глини, 1 кг коров'яку на 10 л води) з додаванням 30 г мідного купоросу, завчасно розчиненого у теплій воді.

За наявності снігу слід нагорнути його у пристовбурні круги й ущільнити притоптуванням, щоб уникнути скупчення мишей. Під час сильного снігопаду потрібно струшувати сніг з гілок, оберігаючи крону плодових дерев і кущів від поломок та розчахувань. Біля кущів ягідних культур (смородина, аґрус) встановлюють кілки, до яких підв'язують гілки, а малину — до шпалери або зв'язують пагони у пучки і пригинають до землі.

Дерев'яним молотком, легкими ударами по штамбу й основі скелетних гілок визначають ділянки, де відшарувалася кора від деревини внаслідок морозобоїн. Ці ділянки кори прибивають до деревини невеликими цвяхами з широкими головками. Навесні кора може прижитися і ран на штамбі не буде.

Щоб не допустити пошкодження молодих дерев зайцями, штамбики і скелетні гілки необхідно обв'язати стеблами соняшнику, кукурудзи, очерету, руберойдом, старими капроновими колготками, гілками хвойних порід тощо.

Можливе також обмазування штамбів сумішшю коров'яку і червоної глини з додаванням 50 г креоліну, що теж ефективно захищає молоді дерева від пошкодження зайцями.

У боротьбі з мишами ефективними є зернові отруєні принади з штамом мишачого тифу. Готують принади у відповідності до інструкції, яка додається до отрути, і розкладають їх поблизу нор і шляхів переміщення гризунів, вживши заходів, які виключають скльовування принади свійською птицею чи корисними птахами.

Упродовж усієї зими слід підгодовувати птахів, що поселилися у вашому саду, розвісивши годівниці та регулярно поповнюючи їх кормом.

О. В. Романов

Яка влада допоможе?

В інтерв'ю голови Київської обласної ради садівницьких товариств Г.І. Гончара („ДСГ" № 6, 2003 р.) під заголовком „Садівницькі товариства потребують допомоги" йшлося про невтішний стан садівницьких колективних товариств Київської області, обговорювалися причини погіршення ефективності колективного садівництва, піддані критиці дії керівників окремих товариств.

На це інтерв'ю відгукнулося двоє людей: В.Х. Янюк, голова садівницького товариства „Глеваха-1", якого було прокритиковано і який, до речі, своєї критики не усвідомив і досі, та голова правління Дніпропетровського обласного об'єднання садівницьких товариств В.М. Прасіл

Лист В.М. Прасіла подаємо без скорочень.

Шановна редакціє журналу „Дім, сад, город"!

Шановний пане Головний редактор!

Дуже Вам вдячні, хоч із запізненням, що Ви висвітили в 6-му номері свого журналу наболілі питання садівників та городників, підняті головою Обласної спілки садівників та городників Київщини Г.І. Гончаром.

Учитуючись у рядки і вдумуючись у відповіді Григорія Івановича, впізнаємо аналогічну ситуацію, яка має місце в садівницьких товариствах Дніпропетровщини і робимо висновок, що такий стан, в якому перебувають садові товариства, кому то вигідний. Держава залишила садівників та городників наодинці з тим злом, яке не дає їм розвиватися: бандитизм у всіх своїх формах проявлення, фондові та соціально-адміністративні побори, бездушність, безвідповідальність та безнаказанність службовців усіх рівнів. Видається Указ Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, розпорядження та доручення голови держадміністрації області „Щодо подальшого розвитку садівництва та городництва", але це все лише на папері. Жоден з прийнятих документів впливових позитивних зрушень для садівників та городників не дав, а тільки погіршив їх розвиток, бо виконання цих вкрай потрібних документів не контролюється. Тими, хто їх видавав.

У зв'язку з їх невиконанням, садівники та городники Дніпропетровщини нікому, і нічому не довіряють.

Правда, можуть бути зрушення до кращого у зв'язку з приходом до влади нового голови облдержадміністрації Володимира Григоровича Якуби за характеристикою людини ділової, практичної, ще кажуть, порядної.

Обговорюючи різні наболілі питання садівники та городники Дніпропетровщини, а їх більше 500000 без членів сімей, у майбутніх виборах вирішили підтримати реальну силу, яка не буде байдужою до нашого життя і наших поневірянь.

З повагою до всіх членів редакції і до Вас, пане редакторе, садівники та городники Дніпропетровщини.

За дорученням

В.М. Прасіл,
Голова правління
облоб'єднання садівницьких товариств.

Від редакції. Як і садівники та городники Дніпропетровщини гадаємо, що лише влада на місцях, якщо її очолюватимуть порядні люди, може допомогти розв'язати наболілі питання, що виникають у садівницьких товариствах. Такі керівники можуть бути як безпосередньо на місцях — у сільських та селищних радах, районних органах влади, а також в обласних владних структурах. На що, зокрема, й сподіваються садівники та городники Дніпропетровщини, покладаючись на нового голову облдержадміністрації.

А ще дивує позиція всіх інших голів обласних спілок садівників та городників, голів садівницьких товариств, а також їх членів. Мовчать, наче ніяких проблем у них не існує. Чи, можливо, справді зневірилися в тому, що їм хтось зможе допомогти, чи нікому й нічому не довіряють? Але ж відомо, що під лежачий камінь вода не потече.

Тому ще раз просимо відгукнутися до реакції з своїми наболілими питаннями і давайте разом шукати шляхи їхнього розв'язання.

КАПАЄ...ДЬОГОТЬ

Багатьох читачів журналу "Дім, сад, город" цікавить питання: як у домашніх умовах виготовляти дьоготь? Один з постійних шанувальників нашого видання розповів про те, як він дізнався про технологію добування дьогтю.

Під час німецько-фашистської окупації я певний час навчався у ремісничому училищі, яке тоді було в Яришеві. В шевському цеху вчився того ремесла також син лісника Євген Загороднюк, який на вихідний день запросив мене у лісництво покуштувати черешень. Тоді я й побачив, як капає дьоготь.

У ті часи теж дехто обзавівся коником та упряжкою. А ось змастити воза було нічим. Тим, власне, й скористався лісник, аби мати гроші. А примітивний "завод" його виглядав так.

Над ямою-топкою, на підмурках великий чан, схожий на автоцистерну з-під пального, але менших розмірів, з кришкою згори і краном на торці. Під чаном димів невеликий вогонь. Поруч лежала купа нарізаної поколотої на дрова берези.

Коли я неподалік на дереві рвав черешні, господар підійшов до чану, відкрутив кришку, підняв її і крізь кубла пару вкинув у чан два-три десятки полін приготованої берези, влив три відра води і знову щільно закрутив кришку. Потім він замінив під краном повне дьогтю відро на порожнє, а те переніс і на подвір'ї вилив чорну рідину в діжку.

Зацікавившись тим "заводом", я зліз з черешні і підійшов ближче. Вогонь під чаном ледь жеврів. Але щільно закритий чан клекотів, і з трубки на кришці посвистував струмок пару.

Значить, ті березові поліна кипіли у воді. Бо клекотіти в дьогтеві вони не могли. Дьоготь стікав тоненькою цівкою з крана, який містився не внизу, як здебільшого, а трохи вище середини торця чана. А щоб дьоготь стікав рівномірно, господар підвищував або знижував рівень води в чані.

Побачивши мою зацікавленість у тому, лісник, правда, прогнав мене від "заводу". Та й на черешню велів більше на залазити. Але все одно, як роблять дьоготь я встиг побачити на власні очі.

Одного не скажу: розділений той чан перегородкою навпіл і у верхній його частині відбувається суха перегонка берези, чи киплять ті дрова безпосередньо у воді і дьоготь спливає на поверхню, а потім зціджується через кран. Та це, власне, можна випробувати.

Г.А. Скоряк

Дозволити чи заборонити

Останнім часом значно збільшилася кількість ставків, переданих в оренду. Але, на жаль, багатьом, хто вирішив розводити рибу, бракує знань у цій галузі. Тому на ринках України практично відсутні райдужна й струмкова форель, пелядь, канальний сом, лин, чорний амур, в'юн та багато інших цінних за смаковими якостями риб.

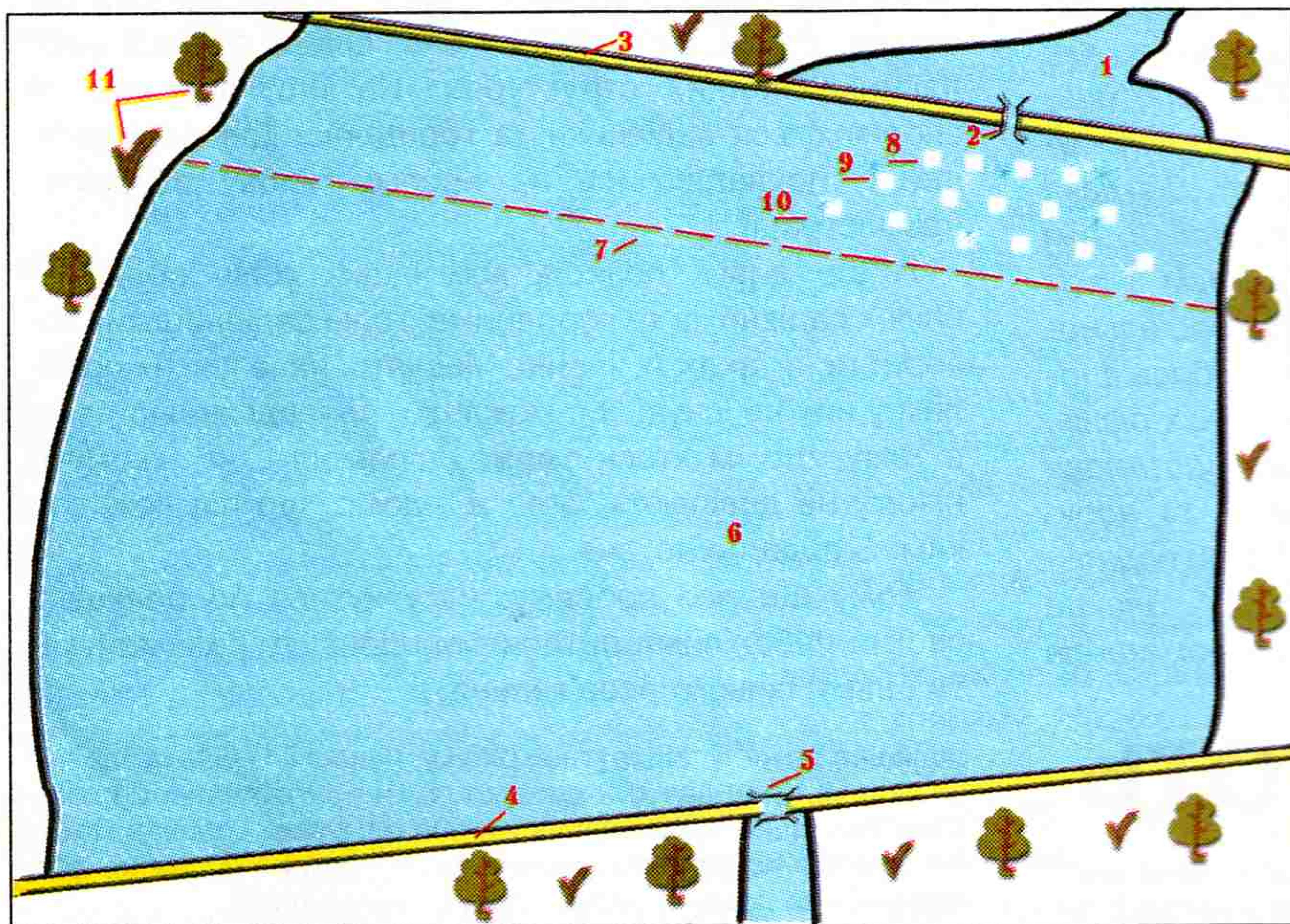
Багато проблем у рибоводів виникає із зимівлею риби. Так, зима 2002/2003 р. завдала відчутної шкоди рибним господарствам. Товщина криги на водоймах сягала 60—80 см. Такого не пригадують навіть старожили. Слабкий водоприплив, який місцями зовсім зупинився, ще більше погіршив ситуацію, що склалася. Отож врятувати рибу можна було тільки примусовою аерацією води й прорубуванням значної кількості ополонок, аби підвищити вміст кисню у воді. Нагадаю, що для коропа він має бути не менше 2—3 мг/л, а для товстолобика — 4 мг/л. Але часом і цього буває недостатньо. Зимовий замор риби спричинює і велика кількість отруйних газів, які виділяють підводні рослини, зокрема кушир. Ще більше погіршило і без того складну ситуацію неоднозначне ставлення рибоводів до підлідної риболовлі любителями. А річ у тім, що серед рибалок-аматорів, на жаль, трапляються і браконьєри.

Якось мене запитали, чому в Дніпрі біля Києва погано ловиться риба. А звідки ж їй тут узятися, якщо протягом зими "аматори" з прилеглих сіл по ночах промишляють електровудочками, знищуючи усе живе у воді.

Наприкінці квітня під час відвідування каскаду ставків у Пущі-Водиці (це у межах Києва!) я був вражений кількістю притоплених сіток. А мій сусід А.Брусенський, фанат підлідного лову, повернувшись з чергової риболовлі, з гіркою усмішкою розповів мені про те, як рибінспектори намагалися оштрафувати його за трьох виловлених окунів, не помічаючи того, що буквально поруч, де дзеркало Десни не було вкрите кригою, стояли десятки сіток браконьєрів…

*Керівник Погребищенського ДКСО з рибництва **Тетяна Іванівна Вощило** і головний рибовод господарства **Олександр Іванович Вощило.***

Визначення зон для підлідного лову окуня і місць прорубування ополонок для насичення води киснем: *1 — водоприплив; 2—водоподача; 3 — верхня дамба; 4 — нижня підпірна дамба; 5 — щитовий водозлив; 6 — зона вилову окуня; 7 — зона прорубування ополонок для насичення води киснем; 8 — перша черга прорубування ополонок; 9 — друга черга прорубування ополонок; 10 — третя черга прорубування ополонок; 11 — прибережні лісонасадження.*

Примітка. Ополонки краще прорубувати упоперек водойми, у її верхів'ї (див. рис.), у кілька рядів, що забезпечуватиме найкраще насичення води киснем, а також полегшуватиме рибоводам захист водойм від браконьєрів. Окрім того, якщо немає причин для придухи (нестача кисню), то риби у верхів'ї водойми не буде, бо вона, зазвичай, зимує на глибині. Отож добратися до неї браконьєрам буде важко.

Що тут скажеш? Однак заборона на зимову риболовлю в окремих рибних господарствах призвела до того, що через брак кисню у воді задихнулася вся риба. Правильно зробили рибоводи Вінниччини і Житомирщини, які замість плати за зимову риболовлю просили рибалок прорубувати по три ополонки розміром 1х1,5 м. А враховуючи те, що під час зимової риболовлі відловлюється здебільшого окунь, то рибоводи отримали подвійну вигоду.

Завдяки цілому комплексу вжитих заходів благополучно провели зимівлю риби у Погребищенському районі Вінницької області. Чимала заслуга в цьому і голови районної адміністрації М.М.Бевзи, який разом з головами сільських рад налагодив на конкурсній основі підбір орендаторів водойм. Провідним господарством з рибни-

цтва області є Погребищенське ДКСО, яким керує Тетяна Іванівна Вощило. Вона забезпечує власників присадибних і фермерських водойм екологічно чистим посадковим матеріалом риби різного віку.

Одним з головних заходів, що забезпечує благополучну зимівлю риби, Тетяна Іванівна та її чоловік Олександр Іванович, головний рибовод господарства, вважають боротьбу з окунем.

Слід зазначити, що окунь дуже ненажерливий і за своєю хижістю не поступається щуці, а в зимовий період перевершує будь-якого іншого хижака.

У коропових ставках за зиму ця риба знищує великий відсоток молодняку. Отож, змиритися з окунем у ставках — значить приректи ікру і молодь цінних порід риб на винищення. Позбутися його у водоймах важко, але можна. Для цього у місцях, де подають воду, встановлюють сітки та фільтри, а також проводять осушення й дезінфекцію води, що потребує чимало праці й фінансових витрат. Враховуючи те, що окунь вибагливий до кисню, деякі рибоводи взимку створюють штучний його дефіцит у водоймі. Однак цей спосіб не прийнятний там, де вирощують рибу з такими ж самими вимогами до кисневого режиму, як і в окуня. Тому, вважаю, що у боротьбі з окунем слід застосовувати підлідну риболовлю.

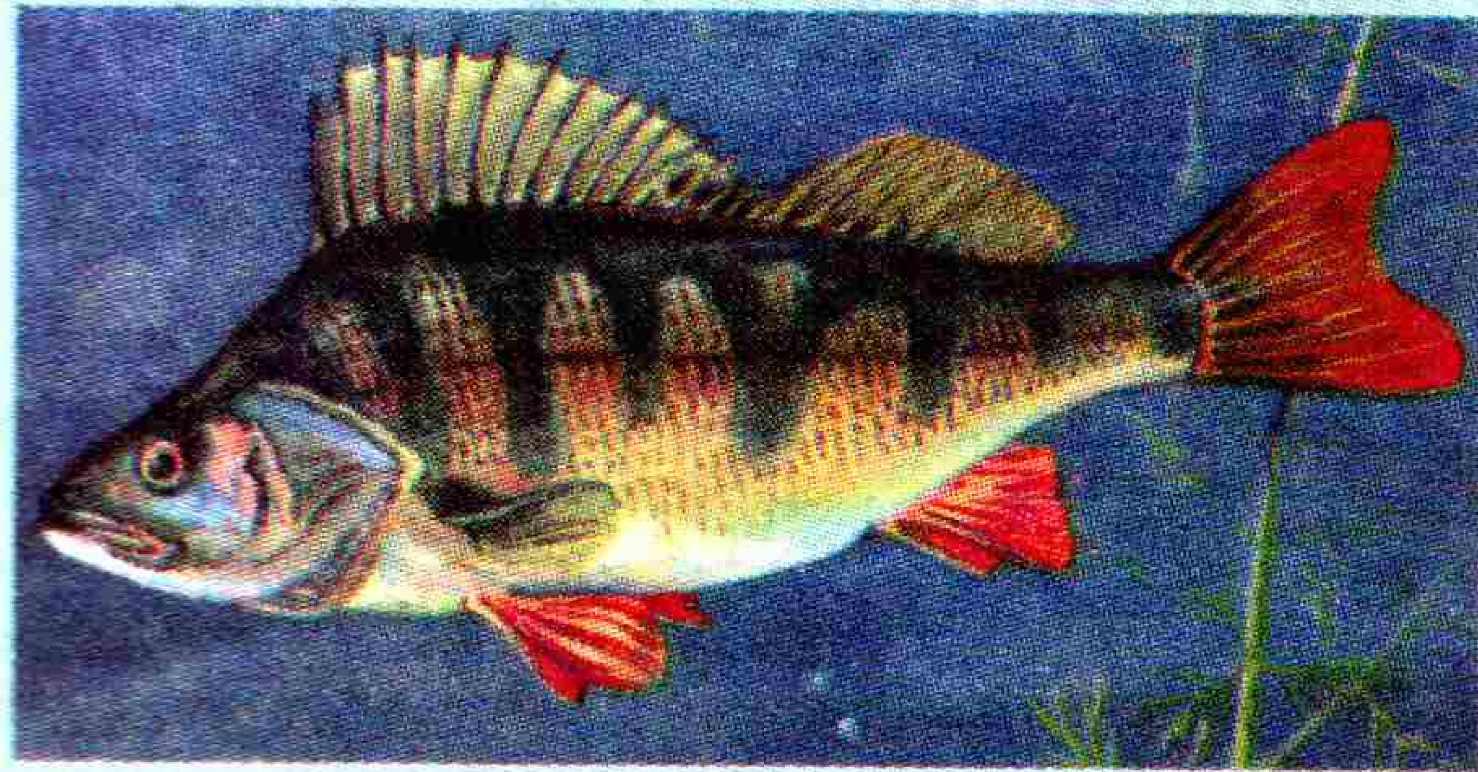
Переконаний, що виграють обидві сторони. Рибоводи, запросивши рибалок-аматорів на підлідну риболовлю "смугастого розбійника'', врятують ставки від окуня-ненажери, а рибалки отримають велике задоволення від цікавого дозвілля.

Ну, а про те, де, як і коли ловити окуня з криги, ви можете прочитати у численних риболовних виданнях, зокрема у журналі "Світ рибалки".

В.Тарасюк

Із досьє

Окунь звичайний
(характер і звички)

- Цей колючий, смугастий розбійник поширений практично по всій Європі. В Україні ви не знайдете водойми, де не було б окуня, навпаки, можна знайти водойму, де, крім нього, більше нікого немає, він — єдиний представник іхтіофауни.
- Статевої зрілості самці досягають у віці 1—2 роки, самки — 3-х років і пізніше.
- Великі екземпляри можуть відкладати до 400—500 тис. ікринок, які розміщуються в стрічкоподібних кладках завдовжки до 1 м.
- Нерест окуня найчастіше припадає на кінець березня — початок квітня, коли вода прогріється до плюс 7—10°С.
- До року окунь харчується личинками і мальками різних риб, личинками комах, молюсками, п'явками; починаючи з другого — переважно рибою.
- У промисловому відношенні окунь належить до малоцінних риб, вважається смітттєвою і навіть шкідливою рибою. Це хижак. Він обмежує кормову базу інших видів, знищуючи їхню ікру і молодняк. За ненажерливістю і шкодою, якої завдає риб'ячому населенню, перевершує навіть щуку. Може проковтнути жертву, яка анітрохи не поступається у вазі і розмірах.
- На приріст 1 кг окуня витрачається 5,5—6 кг іншої риби.
- Дорослому окуню притаманний канібалізм.
- Окунь — один з небагатьох видів риби, що не боїться шуму. Тому в деяких країнах рибалки застосовують особливі способи принаджування цього хижака з допомогою стукоту чи ляскання.
- Окунь належить до так званих пісних риб. У 100 г м'яса міститься 11 г білка.

Без хитринки немає рибинки

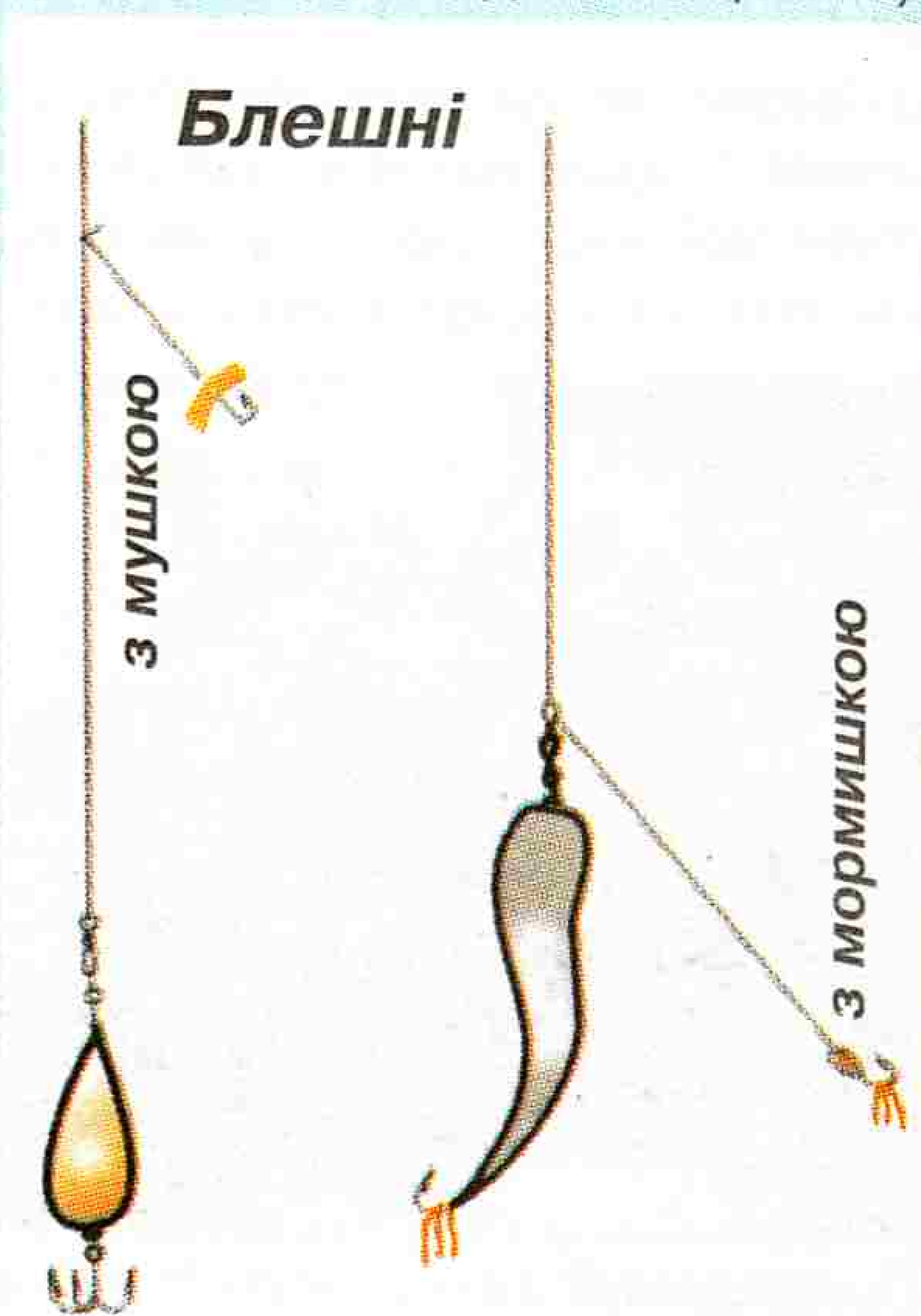
Снасть, на яку може спокуситися й окунь, застосовують фінські рибалки, полюючи на сига. Ось вона: вище важкої зимової блешні, на відстані приблизно 1,5 м, до жилки прив'язують поводок діаметром 0,2 мм і завдовжки 0,5 м. На кінці цього повідка — мушка (гачок № 5—6 з довгою цівкою), до якої примотані кілька пір'їн сірого, чорного чи рудого кольору. Під час посмикування блешні мушка витанцьовує на повідку, тим самим принаджуючи рибу.

Ну а що робити, коли окунь клює в'яло? Ті ж самі фіни застосовують іншу снасть: до кілечка блешні вони прив'язують на 20—25-сантиметровому повідку мормишку. На гачок блешні і мормишки наживлюють мотиль, черв'як, опариш чи окуневе око.

Працюють снастю так само, як при звичайному блешнюванні, посмикують вудкою з невеликими перервами.

Краще, якщо вудка оснащена жорстким кивком, тоді слабкі покльовки будуть помітніші.

Хапає окунь і блешню, і мормишку.

Тим, хто розводить нутрій

(закінчення. Поч. у № 10)

Коли нутрії знову паруються після щеніння?

Самки приходять в охоту через два дні після щеніння. Однак чимало самок спаровуються лише під час другої охоти, тобто приблизно через 30 днів після пологів. Якщо цього не сталося, то спарювання настає на 56—58-й день після щеніння, до того ж щенята вже повинні бути відлучені.

Для подальшого розведення відбирають здорових щенят з батьківськими задатками високої продуктивності, ріст і маса яких відповідає необхідним показникам для даного віку. Худих тварин, з видимими виділеннями з носа й очей, а також агресивних і поранених вибраковують. Найбільшої уваги необхідно надавати якості опушення. Забарвлення волосяного покриву має відповідати вимогам породного різновиду. Усе тіло тварини повинне бути вкрите пишним волосяним покривом з добре вираженим блиском. Особливу увагу потрібно звернути на якість оброслості внутрішньої поверхні задніх ніг у промежини. Тварин з вадами волосяного покриву вибраковують. Виняткову увагу тут слід виявляти доборові самців.

Нутрії можуть давати приплід до 4—6 років. Самок використовують для відтворення 3—4 роки, самців — 4—6. Насправді тривалість використання нутрій для відтворення залежить від якості годування, утримання та догляду за ними.

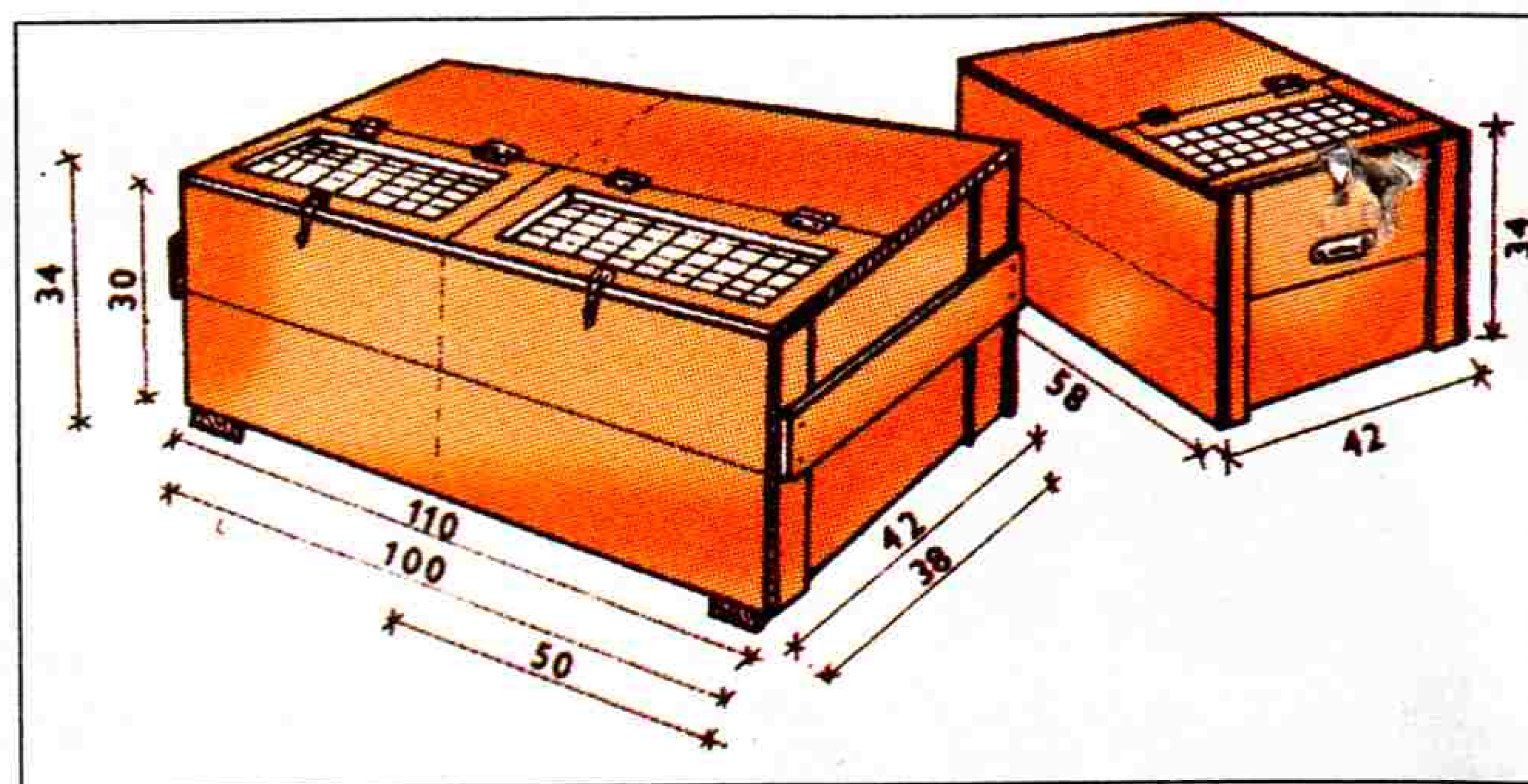
Усіх племінних тварин необхідно мітити, щоб визначити їхню належність до племінної групи і походження. Найкраще робити мітку — вирізи на плавальних перетинках і вухах. Кожен виріз відповідає визначеному порядкові номерів за схемою таврування (ключа), що дає змогу відрізнити тварину і достеменно знати призначення його після добору.

Нутрії — досить полохливі тварини, тому поводитися з ними потрібно обережно. Вони бояться різких рухів і шуму. До звірівника нутрії ставляться довірливо. Для огляду їх слід ловити за хвіст, передніми лапами вони повинні об що-небудь спиратися. Переносити нутрій потрібно в природному горизонтальному положенні, до того ж однією рукою тримати за хвіст, а іншою — підтримувати під грудьми. На великі відстані нутрій переносять у спеціальних транспортних ящиках.

Правильне годування нутрій полягає у забезпеченні достатньої кількості поживних речовин у годувальному раціоні. Особливої уваги треба надавати годуванню молодих тварин, які ростуть, вагітним і тим, що лактують.

Правильний захват нутрії за тієї чи іншої операції

Транспортні ящики для нутрій
(розміри у сантиметрах)

Як основний корм використовують зелені корми, взимку — і сухі об'ємисті корми, концентрати у вигляді зерна або борошна грубого помелу, коренеплоди, овочі, а також різні кормосуміші, сухий хліб тощо.

У літній період нутріям потрібно згодовувати різні види трав, конюшину, люцерну, бобові суміші (горох, вика, горох посівний), а також деякі бур'яни (лобода, березка, кульбаба й ін.), стебла соняшнику і кукурудзи. Нутрії охоче поїдають гілочки дерев і чагарників, верхівки і пазушні пагони винограду, що служать їм для сточування зубів і сприятливо впливають на утворення волосяного покриву. Інший компонент — концентрати — це зернові корми (ячмінь, пшениця, овес), кукурудза і бобові (горох, горох посівний і вика). Мінеральні речовини і вітаміни нутріям надходять у вигляді різних добавок — солі, кормової крейди тощо.

Молодим тваринам варто згодовувати менше кормів, з огляду на їхню живу масу. Вагітним і лактуючим самкам раціон збільшують. Замість зерна їм за можливості можна давати деякі комбікорми, наприклад, суміш для птиці, кроликів і т.п. Поїдаючи ці корми, нутрії, крім основних поживних речовин, одержують і необхідні мінеральні елементи та вітаміни.

Згодовуючи зелений корм, особливо дикорослих трав, потрібно стежити, щоб у ньому не було отруйних рослин. Нутрії до них дуже чутливі, навіть невелика кількість цих рослин зумовлюють у них отруєння і падіж. До таких належать, наприклад, жовтець їдкий, паслін, болиголов, дурман та ін. Розлади травлення і навіть падіж можуть спричинити гілки і пагони дерев, чагарників і винограду, оброблені отрутохімікатами.

Взагалі ж кормовий раціон складають, враховуючи потребу тварин у поживних речовинах. Крім буряків, як соковитий корм можна згодовувати моркву, відходи овочів, запарену картоплю тощо. Концентровані корми можна доповнювати кормовими сумішами або мінеральними та вітамінними добавками.

Зелений корм нутріям згодовують цілим, буряки й моркву потрібно подрібнювати. Паростки сирої картоплі отруйні для нутрій, тому картоплю необхідно варити. Зерно нутріям дають цільним, однак перед згодовуванням його краще замочити на 12 — 24 години. Борошно грубого помелу або концентрати згодовують у вигляді вологих мішанок з вареною картоплею, бардою тощо, додаючи до них різні добавки. Бобові потрібно варити або запарювати. Сіно і гілки дають цілими.

Нутрій годують двічі на день — вранці і ввечері. У ранкову даванку задають близько 30 % добового раціону, більшу частину кормів згодовують увечері. Спочатку нутріям потрібно дати концентрати, а після них зелені й об'ємисті корми разом із соковитими. Корми не повинні бути цвілими, підгнилими, забрудненими землею і т.п. Їх або просто розкладають на підлозі або ж до годівниць (керамічні, металеві), ясел і т.п. Лактуючих самок і щенят молодшого віку доцільно годувати тричі на день.

Взимку необхідно стежити за тим, щоб у нутрій не обморожувалися лапи і хвіст. Воду з басейнів варто спустити, а басейни заповнити соломою, якою можна вистелити і вигульний майданчик. Під час сильних морозів стелю будиночків варто утеплити, поклавши зверху сітчасту раму, а на неї сіно або солому. У будиночках має бути якісна підстилка. Якщо стінки будиночків погано теплоізольовані, то їх необхідно утеплити соломою або іншим матеріалом.

Улітку потрібно стежити, щоб нутрії не одержали теплового удару, тому вигульні майданчики потрібно затінювати. Дах будиночків трохи підняти, залишивши щілину для провітрювання.

Чистота навколишнього середовища — основна умова здорового утримання. У загонах для нутрій щодня необхідно прибирати залишки кормів і гній. У клітках із гратчастою підлогою ці відходи випадають вниз. У будках повинна бути чиста підстилка, яку за потреби міняють. Понад усе клопоту завдає зміна води в резервуарах. Оскільки тварини в неї випорожнюються, потрібно стежити за її чистотою. Улітку воду обов'язково треба міняти щодня, у холодний час року — через 2 — 3 дні залежно від кількості тварин і розмірів резервуарів.

Забруднену воду з вигулів не можна спускати у водотоки, її треба відводити в каналізаційну мережу або відстійники. Цю воду з успіхом використовують для закладання компостів і для поливу в саду, городі.

Хоча шкурку з нутрій можна знімати протягом року, все-таки для одержання шкурок кращої якості нутрій забивають у холодну пору року. Шкурки літнього періоду за якістю гірші. Перед забоєм шкурка має бути дозрілою, для чого потрібно, щоб усе тіло, особливо черевце і внутрішній бік стегон, було вкрите густим хутром з добре вираженим блиском. Скуйовджене волосся потрібно розчесати металевою щіткою і тварину забивати тільки після того, як вичесані місця обростуть смухом. На якість шкурки безперечно впливає і якість кормів.

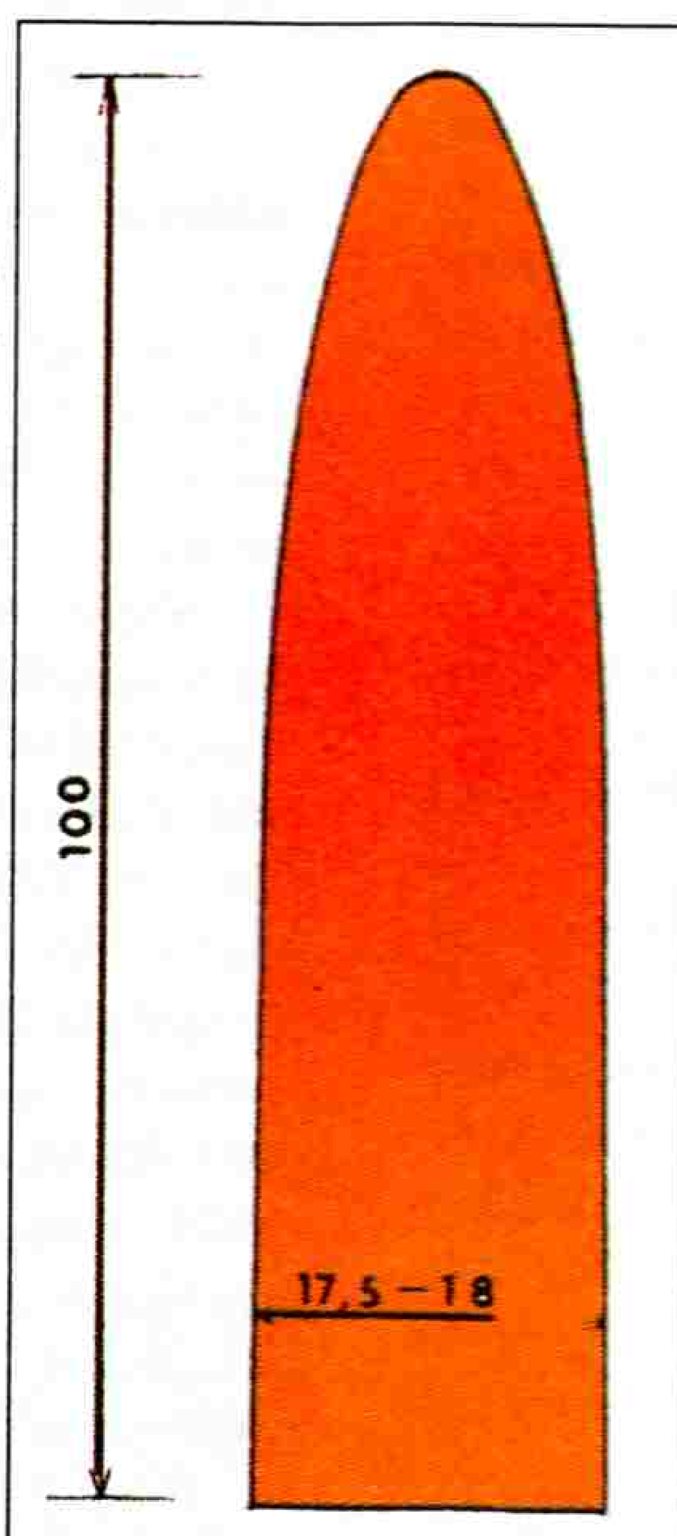
Молоді нутрії придатні для одержання хутра у віці 7—8 місяців, коли їхня шкурка має вже достатні розміри. Тварин старшого віку після вибракування з племінного складу перед забоєм слід відповідним чином відгодовувати, щоб їхня шкурка була в гарному стані. Шкурку знімають і з загиблих щенят, що досягли місячного віку.

Перед забоєм тварин не треба годувати протягом 24 годин. У момент забою нутрію тримають за хвіст лівою рукою, правою ж ударом дерев'яного ціпка по голові миттєво умертвляють тварину. Внаслідок поранення мозкової частини, знекровлення його відбувається через ніс. Потім нутрію підвішують за лапи і залишають, поки вона повністю не охолоне.

Тварину підвішують у вертикальному положенні, ганчіркою витирають кров на голові. Потім роблять кільцевий розріз на задніх ногах над п'ятою, де починається волосиста частина. Далі розрізують по задньому краю стегон до кореня хвоста, хвіст відрізують біля кореня і починають знімати шкурку "панчохою". Обрізують шкіру навколо анального отвору і роблять кільцевий розріз на передніх ногах на межі волосистої частини. На голові розрізують шкіру навколо вух, очей і губ і відокремлюють від тіла. Після зняття шкурку ретельно очищають від залишків жиру, плівок і м'яса і витирають залишки крові на шкірі в ділянці голови.

Свіжу зняту й очищену шкурку надягають на дерев'яну правилку з м'якої деревини. Ширина правилки 175 — 180 мм, довжина — 1 м, у верхній частині вона клиноподібно звужена. Шкурку спочатку сушать хутром всередину. На правилку її надівають так, щоб з одного боку дошки була черевна частина, а з іншого — спинна. Головний і нижній край шкурки закріплюють цвяхами, щоб під час сушіння вона не деформувалася. Шкурки сушать за температури 20 — 25оС. Коли шкурка достатньо підсохне (не прилипає до прикладеного пальця), її перевертають хутром назовні і досушують. Зберігати шкурки потрібно в сухому темному приміщенні, але краще її якомога швидше продати заготівельній організації.

Шкурки нутрій оцінюють залежно від розміру і якості опушення, однак на сорт шкурок впливає і ступінь їхнього ушкодження. Залежно від якості покриву шкурки поділяють на 4 сорти. Кращими вважаються шкурки з гарною оброслістю по всьому тілу, особливо в черевній і паховій ділянках. Показником якості шкурки служить також довжина волоса в черевній частині і добре виражений блиск смуху.

***Пристосування для сушіння шкурок нутрій** (розміри в сантиметрах)*

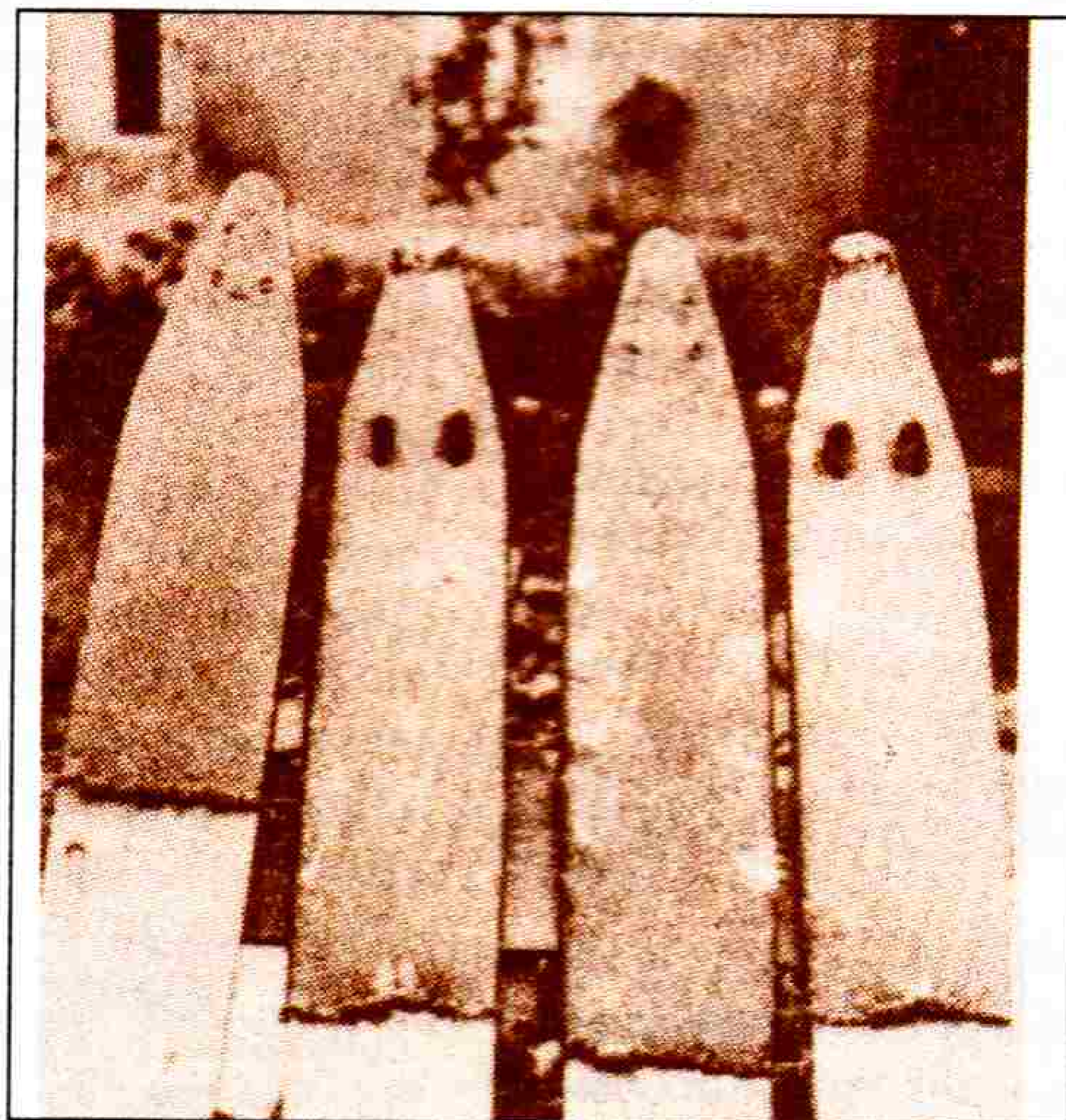
Залежно від розмірів шкурки поділяються на 5 груп. Вищу оцінку дістають шкурки, довжина яких перевищує 650 мм. Довжину шкурки вимірюють на черевному боці від нижньої частини головного краю до нижнього краю шкурки.

М'ясо нутрій можна приготувати різними способами, так само, як і м'ясо кролів. У Чехії м'ясо нутрій широко використовують і для виготовлення домашньої ковбаси.

Для нутрій характерна агресивність стосовно тварин інших груп. З появою у вигулі чужої тварини відбуваються бійки, у результаті яких тварина дістає поранення, а іноді й гине. Тому нутрій не можна довільно підпускати одне до одного, поєднувати їх у групи, як інших свійських тварин.

Деякі особини мають підвищену агресивність й у власній групі, особливо стосовно слабших тварин. Такі агресивні тварини підлягають вибракуванню. Вагітні самки агресивні і стосовно самця. Щенят із своєї групи вони витримують добре, однак чужих убивають. Тому дуже ризиковано підсаджувати осиротілих щенят до маток іншої групи.

Нутріям можуть передаватися хвороби від різних видів свійських тварин, наприклад, від кролів, птиці й ін. Ознакою захворювання є зниження апетиту, проноси, схуднення, хутро втрачає блиск. Звірівник з появою цих ознак повинен викликати ветеринарного лікаря і виконувати його вказівки щодо лікування захворювання. Однак важливіше запобігати хворобі, дотримуючись чистоти в клітках і часто міняючи воду в басейнах. Нутріям слід згодовувати тільки чистий доброякісний корм і захищати їх від екстремально низьких і високих температур.

Правильно натягнуті шкурки, підготовлені до сушки

З чеського досвіду підготувала
Г.Коваленко

Кролівництво — це вигідно, якщо знаєш чим і як годувати

Ця тема мене дуже зацікавила і надихнула після відвідування кролівничого господарства кримського аматора Валерія Самороки, який надзвичайно здивував своїм професіоналізмом та великою любов'ю до цих дивовижних тварин. Досвід використання його напрацювань в умовах Київського зоопарку, в кролівничому господарстві В.Я. Левицького, що в Обухівському районі, а також велика кількість надрукованого матеріалу, в тому числі в зарубіжних виданнях, дали змогу систематизувати ці знання і поділитися ними з Вами, читачами улюбленого, особливо на селі, журналу „Дім, сад, город".

На початку нової ери римський письменник Колумпелла, вивчаючи сільське господарство, справедливо зауважив, що воно не може розвиватися без людини, яка знає, яка хоче і, яка може. Сьогодні це особливо стосується кролівництва, яке повинно розв'язати питання найшвидшого насичення ринку України лікувально-профілактичною харчовою продукцією.

Відомо, що фермери США та інших країн досягнули найвищих результатів у найкоротші строки з розвитку виробництва екологічно чистої та біологічно цінної продукції тваринництва, завдяки використанню доступної інформації про особливості вирощування різних видів тварин та причини їхньої низької продуктивності, способів її підвищення та особливо якості тваринницької продукції.

Досліджено, що м'ясо кролів, які вирощені з використанням специфічного годування (спосіб запатентований, пріоритет від 21.01.2002 р., автори Л.М. Борисенко, Т.В. Кондрат, В.Я. Левицький), не містить стронцію та інших токсичних елементів. Таке м'ясо є джерелом біологічно повноцінного білка, мінеральних елементів, вітамінів та полінenасичених жирних кислот, які так потрібні людям, що проживають в умовах впливу наслідків Чорнобильського лиха.

Однією із складових успіху в справі розвитку кролівництва є дотримання науково- і практично обґрунтованої технології. Мається на увазі суворе дотримання технології годування, утримання, розведення та здійснення ветеринарних заходів.

Найуразливішим місцем у кролівництві є годування. Успіху досягає саме те господарство, яке має справжніх професіоналів-годувачів.

З перших найважливіших кроків, що зробить тільки справжній професіонал (крім вибору типу обладнання для вирощування та самої технології вирощування) — це комплектування стада за конституцією тваринами з благополучних господарств.

Про докладну оцінку кролів, їхній вибір, найкращі породи та інші важливі питання, які виникають під час інтенсивного вирощування кролів, я буду розповідати в наступних номерах нашого журналу. А зараз зупинюся на біологічних особливостях кролів, зокрема їхньої травної системи, можливих причин її порушення та засобах профілактики і стабілізації стану тварин, якщо, часом, сталися подібні порушення.

Біологічні особливості кролів

Кролі мають особливо цінні господарсько-корисні біологічні властивості. А знання й уміле використання їх сприяє успішному розведенню довговухих присадибних, фермерських та господарствах інших форм господарювання. До них належать:

- висока плодючість (у середньому 8—12 кроленят за один окріл)
- швидке дозрівання (парування в 4—5 місяців)
- короткий період сукрільності (28—32 доби)

Найважливішим чинником рентабельності у кролівництві є поєднання сукрільності з лактацією, що має можливість одержати до 10 окролів на рік.

Кроленята народжуються сліпими, майже без вовняного покриву, масою 40—90 г. На 5—7-й день вони покриваються вовною, на 12—14-й — починають бачити, на 17—21-й — виходять з гнізда і починають їсти корм. Відлучення кроленят від матері за ущільнених окролів можна здійснювати у місячному віці. Але для одержання якіснішої м'ясної продукції бажано, щоб кроленята разом з матір'ю перебували до 2-місячного віку.

Надто інтенсивний ріст кроленят у ранній постембріональний період забезпечується високими поживними якостями молока кролематок. За своїм хімічним складом воно набагато жирніше, ніж молоко інших сільськогосподарських тварин. Його склад, залежно від періоду лактації, такий: жиру — 10—20%, білка 10—15%, золи 1,4—3,0%, молочного цукру до 2%, сухої речовини більше ніж 30%. Це дає можливість практикувати інтенсивне вирощування кроленят з реалізацією їх у 2-місячному (кроленят-бройлерів) або 3-місячному віці з найнижчою собівартістю м'ясної продукції.

Народжені кроленята мають 16 молочних зубів, дорослі — 28, з них 12 молярів і 10 премолярів та 6 різців (4 на верхній і 2 на нижній щелепах).

Різці у кролів постійно ростуть і самозагострюються. На це обов'язково необхідно звертати увагу під час годування, використовувати гранули з високим рівнем кінетичної міцності або додавати до раціону сіно, гілки осики, верби, а взимку хвойних дерев.

У кролів досить своєрідна анатомія внутрішніх органів. Вони мають незначний за розміром (місткістю 150—200 мл) однокамерний шлунок, але досить розвинутий кишківник (у 8—10 разів довший, ніж тіло). Товстий кишківник у кролів також дуже великий — більше 1/3 загальної довжини кишківника. Особливо розвинута сліпа кишка, що за об'ємом більша за шлунок у 7—8 разів. Це дає змогу кролям вживати значну кількість кормів, зокрема рослинного походження. Корм проходить через весь травний канал за 60—72 години. Але шлунок кроля має слабо розвинуту м'язову систему, тому проходження корму із шлунка до кишківника значною мірою відбувається за рахунок кожної чергової порції спожитого корму. Ось чому кролю, щоб забезпечити нормальну дію травлення, необхідно постійно їсти. Цю особливість необхідно враховувати, майструючи годівниці. Звичайно, постійне годування можливе лише за використання годівниць-автоматів.

Не зважаючи на таку особливість, якщо комбікорм відповідає потребам кроля за віком та технологічному призначенню, він у середньому з'їдає 120—140 г повнораціонних гранул. Якщо реалізують кролів за масою в 3,7 кг (він набуває її у середньому за 120—150 діб), то в перерахунку на

1 кг готової продукції, витрати комбікорму становлять до 6 кг.

Щоб забезпечити нормальну роботу шлунково-кишкового тракту, кролі поїдають власний кал, причому не весь, а лише м'які його фракції, на долю яких припадає 44%. М'який кал поїдається переважно вночі безпосередньо з анального отвору. Він є допоміжним резервом поживних речовин корму і містить до 35% сирого протеїну, 18% клітковини і 12% золи, а також вітаміни групи В. Явища копрофагії немає у кроленят, що живляться лише материнським молоком.

Шлунковий сік кролів має підвищену кислотність, завдяки чому перетравна спроможність його значно вища, ніж в інших травоїдних тварин (80—90 проти 60—70%). Кислотність у шлунку кролів підвищується з віком.

У кролів, у порівнянні з іншими тваринами, досить велика печінка (4—4,5% маси), а підшлункова залоза, навпаки, дуже маленька (0,1—0,4% маси тіла). Органи дихання розвинуті недостатньо, маса легенів становить лише 0,33—0,53% маси тіла.

Така біологічна специфіка кролів вимагає дуже уважного ставлення до їхнього годування, особливо в різні періоди вирощування, а також утримання.

Можливі причини порушень у системі травлення кролів.

Хронічний радіаційний стрес, який ініційований екологічними проблемами в Україні, впливає, головним чином, на процеси регуляції у тканинах органів і постійно діє як чинник дизрегуляції організму в цілому.

Отруєння токсичними речовинами

Наслідком дизрегуляції організму, ініційованої хронічним радіаційним стресом, є також накопичення токсичних продуктів метаболізму одночасним зниженням здатності організму виконувати одну з найважливіших дій — детоксикацію. Відомо, що продукти метаболізму, які своєчасно не виводяться з організму, є особливо великою загрозою для кроленят після відлучення. Наслідком цього є анемії та розлади шлунково-кишкового тракту, нескінченні діареї, що призводять до зневоднювання організму тварин та до їхньої загибелі.

Нестача мінеральних елементів

На клітинному рівні радіаційно індукована дизврегуляція призводить до порушення дії плазматичних мембран, робить їх пасивними до проникнення мінеральних елементів, знижує транспортабельність останніх в організмі. Нестача мінеральних елементів — найважливіших регуляторів обміну речовин та електролітична переорієнтація організму за цих умов призводять до виходу з ладу механізмів, що підтримують фізіологічні процеси у його життєдіяльності.

Таблиця 1. **Раціони комбікормів для кролів**

Інгредієнти, %, показники поживності комбікормів на м'ясо	Технологічна група	
	Дорослі в непарувальний період	Молодняк
Трав'яне борошно	10,0	10,0
Ячмінь	10,0	6,0
Пшениця	4,0	5,0
Горох екструдований	10,0	20,0
Овес	10,0	10,0
Висівки	23,0	18,0
Макуха	12,0	20,0
Премікс „Аміновітан"	1,0	1,0
Мінерол[R]	2,0	2,0
Провумін™	18,0	8,0
В 1 кг комбікорму міститься:		
сирого протеїну, г	140,0	194,0
сирої клітковини, г	181,0	121,0
Вартість інгредієнтів, грн./т*	380,0	510,0

*Вартість основних інгредієнтів раціону — за даними ПСГ „Круглик", 2002 р.

Наслідком цих порушень є зсув кислотно-лужної рівноваги, насамперед у бік ацидозу, отруєння різного походження, недостатня робота системи кровообігу.

Значне місце в причинах захворювань системи травлення кролів посідають мікотоксикози. Це питання є найактуальнішим для кролівництва, оскільки рослинницькі компоненти складають основу корму кролів. Встановлено, що раціони, в яких є мікотоксини, зумовлюють значне відставання у рості тварин, зміни біохімічних показників крові, а також значне зниження якості і біологічної цінності м'яса.

Неадекватний рівень клітковини в раціоні

Особливу роль у годуванні кролів, завдяки їхнім біологічним особливостям, має клітковина. Науковим комітетом VII Міжнародного Конгресу з кролівництва, який відбувся у 2000 р. в Іспанії, робота з оцінки раціонів кролів з різним рівнем клітковини (19 та 9%) визнана кращою з-поміж представлених з питань годування. Згідно з даними досліджень встановлено, що зменшення рівня клітковини в раціонах молодих кролів з 19 до 9%, призводить до зниження добового приросту на 10% у віці з 28 до 42 доби та на 25% — у 42—56 діб, а також до підвищення ризику захворювання на ентерит і росту кількості загиблих тварин. А в якості „негативної" суміші було визнано комбікорм, який містив 17,65% протеїну і 7,9% клітковини. До речі, в господарстві В.О. Самороки більша частина клітковини забезпечується за рахунок подрібненого вівса.

Таблиця 2. **Динаміка росту кролів (середні дані по господарствах)**

Вік, діб	Маса, кг	Середньодобовий приріст, г
1	0,06	—
30	0,5	15,5
60	1,5	31,0
90	2,2	27,3
120	3,1	25,7
150	3,7	14,3

Згодовування повнораціонних комбікормів у кількості на одну голову — в середньому 140 г за добу, з використанням Провуміну™ та Мінеролу[R], дозволило мати середньодобові прирости маси кролів протягом 150 діб на рівні, що представлені в таблиці 2.

Продуктивність використання комбікормів з цими добавками підтверджена в умовах фермерських господарств В.О. Самороки (Крим), В.Я. Левицького (Київська обл.), а також в умовах експериментальної бази однотипових тварин Київського зоопарку на кролях породи Сріблястий.

До речі, ці кормові добавки, а також повнораціонні кормові суміші для кролів різних фізіологічних груп випускає науково-виробниче підприємство „Гобор", тел. 419-61-08, м. Київ.

Л.М. Борисенко., *д.с.-г.н.,*
Інститут ветеринарної медицини УААН

Домашня ферма

Обережно — віспа!

Віспа — це вірусне захворювання, яке уражує курей, голубів, індиків, перепелиць. Водоплавна птиця стійка до цього захворювання.

Скажімо, ви купили на базарі підрощених курчат віком 15 — 20 днів. Раділи з того, як вони швидко ростуть, добре їдять, надзвичайно рухливі. І десь через 60 — 80 днів з ними сталося щось непередбачене — на неопірених ділянках тіла, на голові, ногах, гребінцях, сережках, навколо дзьоба, на повіках ви побачили плямисті висипи, із носової порожнини — витікає слиз. Розтуливши дзьоба, у деяких курчат зауважили на слизовій оболонці плівки, окремі курчата важко дихали, витягували шию, тримали дзьоб напіввідтуленим, в інших було чути свистячі шуми, стогін та хрипи.

Хворі курчата корм майже не їли, їм важко було стулювати щелепи.

Курчата хворіли кілька днів, деякі загинули, хвороба не відступала, на місці плямистих висипів з'явилися вузлики, поверхня ураженої шкіри стала твердою, шорсткою, темно-коричневого кольору, на місці вузликів, що потріскалися, з'явилися струпи, які міцно злилися з шкірою і їх важко було відділити від шкіри без ушкодження останньої. Подібна картина була і на курях-несучках.

Проявляючи цікавість, щоб це могло бути у курчат, розрізуєте труп і бачите таке, чого ще ніколи не бачили і не чули від сусідів. На поверхні слизової оболонки ротової порожнини, піднебіння, язика, гортані, бронхів придаткових пазух (носа, очей), на слизовій кишківника та шлунка багато білуватих, непрозорих вузликів. А далі ці ураження у хворої швидко поширюються, збільшуються в розмірах, зливаються між собою, і стають жовтуватими.

Ці ознаки та анатомічні зміни, що відбуваються в організмі, надзвичайно характерні для віспи, хоча для підтвердження діагнозу необхідні діагностичні дослідження у ветлабораторії.

Збудник хвороби — вірус. Інкубаційний період — від 4 до 20 днів. Не вакцинована птиця надзвичайно сприйнятлива до цієї хвороби. Найвразливіші слизові оболонки голови і не вкрита пір'ям ділянка шкіри. Збудник розмножується у крові. Після одужання птиця тривалий час є вірусоносієм. Найчастіше спалахи інфекції бувають в осінньо-зимовий та весняний періоди. Перебіг хвороби триває від 3—4 тижнів до кількох місяців, якщо хвороба птиці ускладнюється бактеріальною інфекцією.

Захворювання дорослих курей супроводжується різким зниженням продуктивності, виснаженням організму та збільшенням падежу птиці.

Шлях передачі вірусу — контактний: через воду, корм, підстилку, реманент, одяг тих, хто обслуговує птицю.

Отже, збудник віспи міг бути занесений вами або членами вашої родини, або сусідами, які мали справу з особинами, що були вражені цією недугою.

Збудник хвороби потрапляє до навколишнього середовища з кірками, які відпадають, плівками, шматочками епітелію тканини, виділеннями із носа, рота, очей, з послідом, забруднюючи вірусом приміщення, тару, обладнання, реманент та інші предмети.

Збудник переноситься дикою птицею, гризунами (щурі, миші), кровосисними комахами. В організмі комарів вірус зберігається, не розмножуючись, понад 200 днів, в організмі кліщів — 97 днів, персидських кліщів — 30 днів, блощиць і мух — 20 днів.

Отже, тримаючи птицю, є над чим подумати. Як її захистити від даної хвороби?

Віспа у птиці може виникнути у різні пори року, але частіше і важче вона перебігає восени, взимку та рано навесні, коли в організмі птиці настає авітаміноз та відбуваються порушення обміну речовин.

Пам'ятайте, що сприяють виникненню віспи стреси, скупчене утримання птиці, антисанітарія, незадовільний мікроклімат.

Виникненню захворювання сприяють нашкірні паразити, глисти та хвороби дихальних шляхів.

Наукою встановлені чотири форми віспи, це — шкірна, віспа-дифтерит, змішана і рідко атипова (або прихована) з ураженням внутрішніх органів.

За віспової форми у курей на шкірі гребеня, сережок, біля клоаки, довкіл дзьоба, носових отворів, на неопірених ділянках ніг і тіла з'являються круглі, блідо-жовтуваті, а потім червонуваті плями, які поступово перетворюються у бородавки (струпи, нарости). Ці нарости можуть з'єднуватися і досягати 0,4—0,6 см. Віспинки формуються протягом 1 — 2 тижнів, у їхній основі розвивається запалення та появляються крововиливи. Біля очей струпи можуть настільки розростатися, що здатні повністю затулити очну щілину. У птиці під час цього захворювання може розвинутися гнійний кон'юнктивіт та кератит.

Шкірна форма віспи перебігає, в основному, доброякісно, гине від 5 до 8 % птиці.

Найважче перебігає віспа-дифтерит, за якої уражаються ротова порожнина, піднебіння, язик, гортань, бронхи, придаткові пазухи. За цієї форми гине від 50 до 70 % молодої птиці.

За змішаної форми (шкірна та дифтеритна) перебіг складний і важкий, супроводжується високим падежем птиці — 50 — 70 %.

Патологічних змін за атипової форми на шкірі немає, а у внутрішніх органах вони значні: в печінці — жовтуваті вкраплини, легені набряклі, на серці й оболонках — крапчасті крововиливи, слизова оболонка кишківника крихка, плямиста, з крововиливами.

За хронічного перебігу печінка, серце, нирки перероджені, селезінка набрякла, коричнювато-сірого кольору. Трупи виснажені.

Для локального (місцевого) методу лікування віспи використовують препарат йодгліцерин (1 г 10%-го розчину йоду на спирту; гліцерин — 4 г). Умовно здоровій птиці дають антибіотики (байтрил 10 %, енроксил 10 %, гентаміцин 10 % та інші).

Важкохвору птицю краще забити.

Профілакика

Щеплення птиці для благополучних дворів, ферм, птахофабрик одноразово у віці 65 — 70 днів; для неблагополучних дворазово: у віці 28—35 днів вперше, а у віці 85 днів вдруге, для птахофабрик — другий раз можна застосувати разом із тривалентною вакциною: 16 + НХ + СЗН. Вакцину проти віспи вводять у перетинку крила, в неопірену ділянку. Різновікову та різновидову птицю потрібно утримувати окремо.

Дотримання у приміщенні високої санітарної культури.

Щоб запобігти занесенню збудника віспи до ферми, птицю, яку щойно привезли, треба утримувати ізольовано протягом 3-х тижнів.

Після кожної вирощеної партії птиці приміщення миють, чистять від залишків корму, послiду, бруду та дезінфікують.

Гнізда, годівниці, напувалки миють гарячою водою з додаванням 1% віркону С або віроциду — 0,5%-ного розчину.

Птиці задають корм, збалансований поживними речовинами, вітамінами, амінокислотами та мінеральними речовинами.

На інкубацію не беруть яйця від хворої птиці або із неблагополучних дворів, ферм, птахофабрик, їх використовують лише з харчовою метою.

Явно хвору птицю доцільно забити, а умовно здорову щепити проти віспи. Імунітет настає через 7 днів. У загрозливій зоні, у неблагополучних дворах, фермах всю птицю доцільно щепити проти віспи.

Виконання цих профілактичних заходів запобігає виникненню віспи у дворах, фермах, а також дає змогу оздоровити двір, ферму. Хвороба складна і боротися з нею вам допоможе лише ветлікар господарства, району, області.

Н.Боцуляк,
ветлікар-консультант

Вітаємо переможців фотоконкурсу «Дім, сад, город–2003»!

Подарунки від журналу «Дім, сад, город» та річну передплату на комплект журналів «Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» одержують: **О.Міровська** *(м.Івано-Франківськ)*, **А.Дорощук** *(с.Нова Мощаниця, Рівненська обл.)*, **Андрій Костюк** *(м. Прилуки, Чернігівська обл.)*.

Подарунки від журналу «Дім, сад, город» та річну передплату на комплект журналів «Дім, сад, город» +«Яблунька» одержують: **С.Царук** *(с.Нестерівка, Маньківський р-н, Черкаська обл.)*, **С. Лосицький** *(с. Алтинівка, Сумська обл.)*, **В.Мельник** *(с. Чернявка, Оратівський р-н, Вінницька обл.)*, **А. Горбатенко** *(с. Димитрове, Кіровоградська обл.)*, **родина Шуригайлів** *(м. Дрогобич, Львівська обл.)*, **родина Гаврищуків** *(м. Верховина, Івано-Франківська обл.)*, **родина Новиженців** *(м. Копичинці, Тернопільська обл.)*.

Просимо шановних переможців фотоконкурсу повідомити редакцію свою повну адресу, точні прізвище, ім'я та по батькові.

Малятам і школярам!

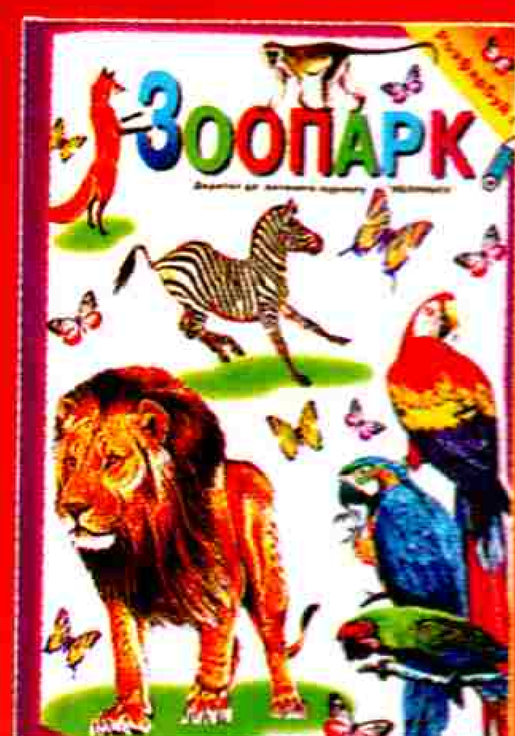
Комплект «Чарівна казка»

9⁵⁰

"Чарівна казка" (комплект розфарбовок).

Улюблені казки народів світу, вірші, оповідки з малюнками-розфарбовками у яскравих барвистих обкладинках.

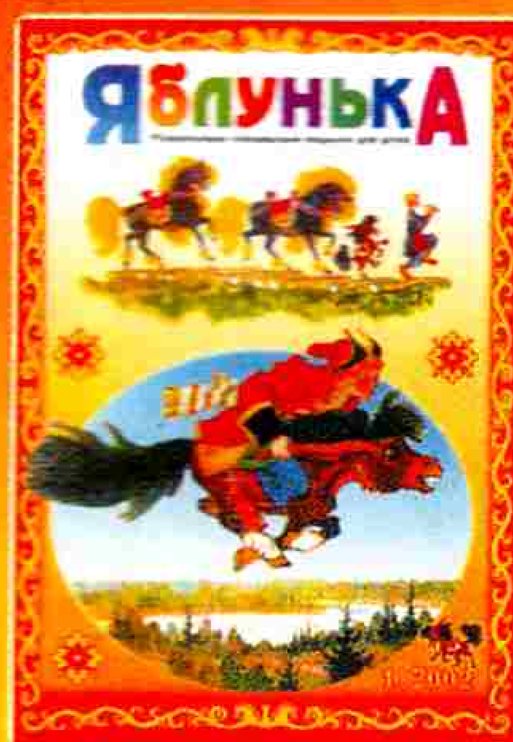
Вартість комплекту "Чарівна казка" з дитячими блокнотами в редакції — 9 грн. 50 коп. Вартість комплекту з пересилкою — 14 грн. 50 коп.

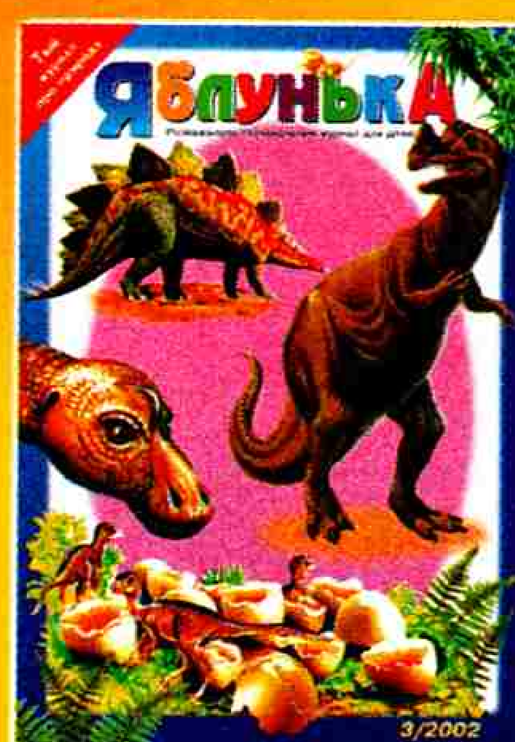
"Яблунька". До комплекту увійшли найцікавіші випуски журналу «Яблунька» за 2002—2003 роки. *Вартість комплекту в редакції — 11 грн. Ціна комплекту з пересилкою — 16 грн.*

"Забави" (ігровий комплект з іграшками-саморобками). *Вартість комплекту в редакції — 12 грн. 50 коп. Вартість комплекту з пересилкою —17 грн.50 коп.*

Комплекти "Новорічний" та "Чарівна казка", "Яблунька" та "Забави" можна придбати в редакції або замовити післяплатою за адресою: журнал "Яблунька", вул.Краківська, 20, м.Київ-94, 02094. Телефон (044) 552-94-60.

Запрошуємо до співпраці реалізаторів!

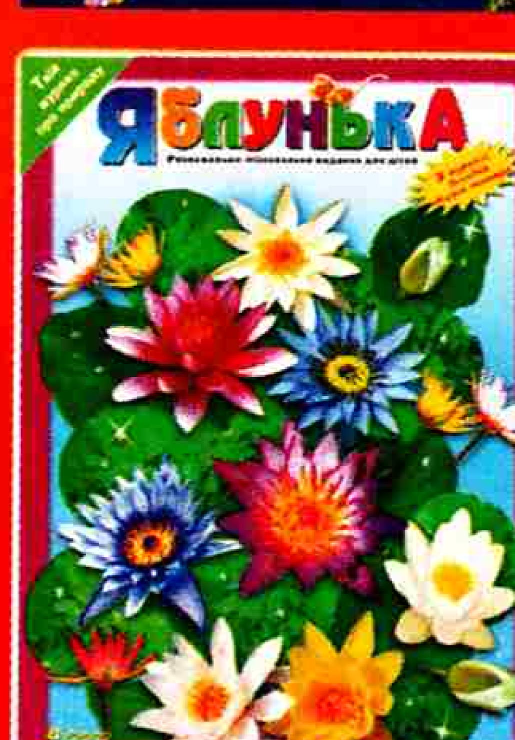

11⁰⁰

12⁵⁰

Комплект «Яблунька» Комплект «Забави»

До новорічного столу

М'ясні кульки в тісті

Для кульок: *400 г фаршу, 2 яйця, 2 цибулини, олія, 6 ст. ложок панірувальних сухарів, молотий кмин, зубок часнику, мускатний горіх, 3 ст. ложки дрібно насіченої зелені, перець, сіль.*

Для тіста: *50 мл світлого пива, 130 г борошна, 0,5 ложечки соди, 2 яйця, 7,5 ложки олії, сіль.*

Змішати фарш із яйцями, сухарями, додати приправу: дрібно нарізані цибулю, часник і зелень, сіль, перець, тертий мускатний горіх, кмин. Із отриманої маси сформувати невеликі кульки і обкачати в сухарях. Для тіста змішати жовтки з іншими складниками, а білки добре збити і вмішати в тісто. Кульки фаршу вмочити в рідке тісто і обсмажити до золотистого кольору. Подавати гарячими з картоплею та салатами.

Телятина тушкована з чорносливом

Треба мати: *800 г м'яса, 10—15 картоплин, 1 склянку томатного соусу, 2 цибулини, 4 ст. ложки олії, склянку подрібненого чорносливу, сіль, перець, зелень за смаком.*

М'ясо телятини звільнити від плівки, промити у холодній воді, порізати на шматки, посипати сіллю, перцем і обсмажити на олії до золотистого кольору. Підсмажене м'ясо перекласти у каструлю, залити томатним соусом, додати пасеровану цибулю і тушкувати під кришкою на невеликому вогні 40—50 хв. У кінці тушкування додати сіль, перець, добре промитий чорнослив, накрити кришкою, поставити у духову шафу на 15—20 хв. На гарнір смакуватиме рис.

Рецепти солодощів надіслала Антоніна Кирилюк з с. Харківці Хмельницької області. В листі до редакції вона пише:

"Шановні працівники редакції!

Щиро вдячні вам за корисний журнал. Передплачуємо його вже 5 років. За фахом я кондитер, але працюю в магазині. Маю синочка Славика, якому має бути чотири роки. Стараюсь порадувати його чимось смачненьким. Сподіваюсь, що рецепти, які я надсилаю до редакції, сподобаються дітям і дорослим".

Торт "Їжачок"

Змолоти на кавовому млинку склянку маку. Відокремити від жовтків 6 білків і збити їх до утворення піни. Жовтки розтерти із склянкою цукру. З'єднати все. Після чого поступово додати 3 столові ложки манної крупи і чайну ложечку соди, погашеної оцтом. Масу вилити на лист, попередньо посипавши його двома столовими ложками подрібнених сухарів. Випікати 30 хв. Випечений корж охолодити, розрізати навпіл.

Щоб приготувати крем, змішуємо разом склянку води та склянку цукру, додаємо дві чайні ложечки борошна та два жовтки. Варимо крем до загустіння. Коли крем охолоне, треба додати 250—300 г м'якого вершкового масла і трішки лимонної кислоти. Все разом збити до однорідної маси.

Коржі змастити кремом. З родзинок зробити "їжачкові" очі. З обрізків коржа — ніс. Решту обрізків подрібнити та висипати на верхній корж і залити розтопленим шоколадом.

Каштани

Розтерти 5 варених жовтків, 2 столові ложки сметани, пачку вершкового маргарину. Додати 2,5 склянки борошна. Ретельно вимісити. Після чого сформувати невеликі кульки, як каштани. Випікати кульки у духовці до готовності. Охолоджені кульки занурити у шоколадну глазур і обсипати подрібненими на тертушці вафлями. Щоб приготувати глазур, розтираємо 200 г вершкового масла та 200 г цукру з двома столовими ложками какао та молока. Доводимо масу до кипіння і трохи охолоджуємо.

Торт сирний

Змішуємо один пакет сиру та два яйця, збитих зі склянкою цукру, додаємо одну чайну ложечку соди, погашеної оцтом, потім додаємо півтори склянки бо-

Сирні кубики в пивному тісті

Треба мати: *гострий твердий сир і хліб шматочками товщиною до 1 см, мелений кмин, олія.*

Для тіста: *250 мл світлого пива, 2 ст. ложки олії, 200 г борошна, 2 яйця, сіль.*

Сир і хліб нарізати квадратиками 3х3 см. Кількість шматочків хліба має бути вдвічі більша, ніж кількість сиру. Сир посипати кмином, обкласти з обох боків хлібом та скріпити шпажками з сірників. Приготувати рідке тісто, вмочити в нього кубики та обсмажити в олії до золотистого кольору. Подавати гарячими до охолодженого пива.

Курятина з грибами

Треба мати: *650 г вареної курятини, 1/4 склянки борошна, 3 ст. ложки вершкового масла, 2 ст. ложки коньяку, 250 г нарізаних грибів (краще білих або печериць), 1 ч. ложечка солі, змелений духмяний перець, мускатний горіх, 1/3 склянки червоного напівсолодкого вина, 2/3 склянки 20%-них вершків.*

Шматочки вареної курятини обкачати у борошні і злегка обсмажити на вершковому маслі. Підігріти коньяк, полити ним курятину і запалити. Коли полум'я погасне, додати гриби, сіль, мускатний горіх. Тримати на слабкому вогні 5 хв. Вилити вино, довести до кипіння і тримати на вогні ще 5 хв. Додати, помішуючи, вершки і тримати на вогні, не доводячи до кипіння, ще 10 — 12 хв. до повного розм'якшення грибів. На гарнір смакує пюре.

Підсумки конкурсу "Господиня—2003"

Шановні господині! Настав час підбити підсумки конкурсу "Господиня - 2003", який щорічно проводить журнал "Дім, сад, город" разом з програмою Національного радіо "Дім, сад, город".

Редакція журналу щиро вдячна за увагу до конкурсу "Господиня - 2003" та за чудові рецепти, надіслані на адресу журналу. На жаль, редакція мала змогу ознайомити читачів тільки з частиною рецептів.

За рішенням журі на чолі з головним редактором журналу М.І.Халимоненком переможцями визнано:

Перша премія — активна дописувачка **Кирилюк Антоніна**, *с. Харківці Хмельницької області ("ДСГ" № 7,12).*

Друга премія — **Марусяк Лідія Ярославівна**, *с. Тишківці Городненківського району Івано-Франківської області ("ДСГ" № 3).*

Третя премія — **Колосова Наталя Василівна**, *с.Котовка Біляївського району Одеської області ("ДСГ" №11).*

Переможці нагороджені передплатою на журнал "Дім, сад, город" на 2004 рік та одним із додатків, підбіркою насіння овочів і квітів.

Конкурс "Господиня" продовжується в 2004 році! Нагадуємо, що разом з рецептами потрібно надсилати короткі відомості про себе та бажано додавати фотографію.

Редакція чекає на ваші листи.

рошна. Вимішуємо тісто. Ділимо його на шість частин, кожну з них тоненько розкачуємо і випікаємо коржі до рум'яного кольору.

Щоб приготувати крем, змішуємо склянку цукру з 4—5 столовими ложками борошна, додаємо дві склянки холодного молока. Все варимо на помірному вогні до загустіння. Знявши з вогню, трохи охолоджуємо і додаємо 4 столові ложки вершкового масла та склянку подрібнених горіхів. Охолодженим кремом змащуємо коржі.

Шоколадне печиво до чаю

Склянку цукру змішати з 2 столовими ложками какао. 150 г розтопленого масла з'єднати із стаканом сметани, 3 яйцями та половиною баночки згущеного молока. Обидві маси з'єднати, додати чайну ложечку соди та замісити некруте тісто. Розкачати в корж, сформувати на свій смак печиво (найпростіше вирізати чарочкою) та випікати в духовці при помірній температурі.

Пиріг до кави

Беремо 10 ложок борошна, обкачуємо в ньому пачку маргарину і тремо на тертушці з великими отворами. Додаємо 5 столових ложок сметани, 0,5 чайної ложечки соди, погашеної оцтом, і ставимо в холодильник на дві години. Тим часом обсмажуємо цибулю на будь-якому жирі, викладаємо цибулю на сито і даємо стекти жирові. Беремо два яйця, додаємо ще один білок, збиваємо. До цієї маси додаємо потерті плавлені сирки. Начинка для пирога готова.

З холодильника виймаємо тісто, ділимо його на дві частини, розкачуємо коржі. На нижній кладемо начинку, солимо, перчимо, посипаємо зеленню петрушки, кропу. Спеції беремо за смаком. До начинки можна додати готові гриби. Корж з начинкою накриваємо зверху другим коржем. Змащуємо пиріг жовтком, що залишився, і випікаємо до готовності. Як не дивно, але такий пиріг дуже смакує до кави.

Банановий десерт

Два яйця, 500 мл молока, 430 г бананів, 5 г лимонної кислоти, 50 г родзинок, 20 г цукру.

Яйця збиваємо та вливаємо їх у молоко. Додаємо очищені й нарізані кубиками банани, лимонну кислоту та родзинки. Варимо кілька хвилин. Крем охолоджуємо, присипаємо зверху потертим чорним гірким шоколадом.

Цей десерт користується успіхом у всіх тих, хто любить банани.

У 2003 РОЦІ МИ ДРУКУВАЛИ

У 2003 РОЦІ МИ ДРУКУВАЛИ

У номері:

„Дім, сад, город"
виробничо-практичний журнал
№12, грудень, 2003 р.
Головний редактор
М.І.Халимоненко
Головний художник
Т.П.Колодницька
Заступники головного редактора
Б.К.Донгаш, І.Ф.Куштенко
Редактори **А.М.Капітульська, О.В.Кисленко**
Дизайн, верстка
В.О.Пономаренко
Комерційний директор
Г.А.Донець,
тел. 552-90-45
Реклама, оголошення
В.О.Давидко,
О.К.Шевченко, тел. 552-95-11
Розповсюдження, маркетинг
Т.І.Лазебник, тел.552-94-60
Видання зареєстровано, серія КВ, №3536 від 23.10.98
Підписано до друку 20.11.2003 р.

Загальний тираж 138 200 прим.
(у тому числі: російською мовою і в комплектах з іншими журналами — 25 400 прим.)
Ціна договірна.
Адреса: вул.Краківська, 20, Київ-94, 02094.
Тел. (044) 552-95-13
E-mail: dsg@iptelecom.net.ua; dsg@i.kiev.ua

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город». Надруковано у Державному видавництві «Преса України».
03148, Київ-148, вул.Героїв Космосу, 6.
З. 0118312

Передплатні індекси комплектів журналів у складі:
«Дім, сад, город» + «Виноград. Вино» — 22430.
«Дім, сад, город» + «Квіти України» — 22431.
«Дім, сад, город» + «Яблунька» — 22432.
«Дім, сад, город» + «Будьмо здорові» — 22433.
«Дім, сад, город» + «Пасіка» — 22434.
«Дім, сад, город» + «Наш дім» — 21871.
«Дім, сад, город» + "Чумацький шлях»+ + «Вокруг света» — 21843.

На 1 стор. обкладинки: фото Т.М.Донцової.

Індекс 74142

Продовжується передплата на 2004 р.

Всеукраїнський щомісячний виробничо-практичний журнал

Дім, сад, город

Журнал "Дім, сад, город" видається з 1989 року. Найпопулярніше в Україні, справді народне видання для всіх, чиє життя і праця пов'язані із землею.

Журнал "Дім, сад, город" (укр.). Передплатний індекс 74142

Журнал "Дом, сад, огород" (рос.). Передплатний індекс 22429

"Будьмо здорові" — щомісячне видання з проблем охорони здоров'я. Публікації медиків-практиків, діячів української та світової медичної науки, досвід народних цілителів і травознаїв.

Передплатний індекс 74063

"Пасіка" — українсько-чеський щомісячник з практичними порадами як для досвідчених бджолярів, так і для початківців. Вміщує багато корисної та цікавої інформації стосовно використання цілющих властивостей меду.

Передплатний індекс 74429

"Квіти України" — єдине в Україні спеціалізоване ілюстроване видання для квітникарів. Рекомендації досвідчених фахівців стосовно ведення всіх галузей квітникарства, розповіді про кращі сорти квітів, ботанічні сади, публікації відомих селекціонерів.

Передплатний індекс 74275

"Виноград. Вино" — журнал для виноградарів-любителів і професіоналів. Розповіді про випробувані та нові сорти винограду, поради щодо боротьби з хворобами і шкідниками, рецепти виготовлення найрізноманітніших вин.

Передплатний індекс 40305

"Наш дім" — незамінне видання для всіх, хто хоче спорудити і кваліфіковано облаштувати оселю.

Передплатний індекс 74453

"Туризм сільський зелений" — щоквартальне видання для всіх, хто бажає відпочити в сільській місцевості або надати свою садибу для відпочинку. Досвід в цій галузі інших країн.

Передплатний індекс 40307

"Чумацький шлях" — для тих, хто цікавиться історією, культурою, звичаями народів світу. Подорожі, пригоди, знахідки.
Корисний для вчителів, студентів, школярів.

Передплатний індекс 22436

"Зелений календар" — газета, яка порадить садівникам і городникам, у які строки найкраще проводити ті чи інші роботи, яким сортам віддати перевагу, як захистити насадження від шкідників і хвороб.

Передплатний індекс 30203

"Яблунька" — багатоілюстроване видання для дошкільнят і школярів. Цікаво, захоплююче розповідає про таємниці природи, походження тварин, рослин. Флористика, казки, легенди, дитяча пошта, конкурси, вікторини, ігрові завдання, призи.

Передплатний індекс 40306

"Яблунька" з двомісячним додатком **"Чарівна казка"**.

Передплатний індекс 21870

